

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORTA GELİR TUZAĞINDAKİ DÜNYA ÜLKELERİNİN
BENZER SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

Esra GÖKBEŞE

Danışman **Doç. Dr. Orhan KANDEMİR**
Jüri Üyesi **Doç. Dr. Serkan DİLEK**
Jüri Üyesi **Dr. Öğr. Üyesi Gülay ÖRMECİ GÜNEY**

KASTAMONU – 2019

TEZ ONAYI

Esra GÖKBEŞE tarafından hazırlanan "Orta Gelir Tuzağındaki Dünya Ülkelerinin Benzer Sosyo-Ekonomik Özellikleri" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde savunulmuş ve oy birliği ile Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman

Doç. Dr. Orhan KANDEMİR
Kastamonu Üniversitesi

Jüri Üyesi

Doç. Dr. Serkan DİLEK
Kastamonu Üniversitesi

Jüri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Gülay ÖRMECİ GÜNEY
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

29/04/2019

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Cevdet YAKUPOĞLU

TAAHHÜTNAME

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığı bildirir ve taahhüt ederim.

İmza

Esra GÖKBEŞE

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇİNDEKİLER.....	iv
ÖZET	vi
ÖNSÖZ	viii
TABLolar DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xii
1. GİRİŞ	1
2.EKONOMİK BÜYÜME VE BÜYÜME MODELLERİ	3
2.1. Ekonomik Büyüme Kavramı.....	3
2.1.1. Ekonomik Büyümenin Ölçülmesi.....	4
2.2. Ekonomik Büyüme Modelleri.....	5
2.2.1. Klasik Büyüme Modelleri.....	5
2.2.2. Sosyalist Büyüme Modeli	8
2.2.3. Keynesyen Harrod-Domar Büyüme Modeli.....	9
2.2.4. Neo-Klasik Büyüme Modeli.....	11
2.2.5. İçsel Büyüme Modelleri (İBM)	14
2.2.5.1. Ak Modeli	15
2.2.5.2. Lucas'ın Beşeri Sermaye Modeli	16
2.2.5.3. Kamu Politikası Modeli.....	17
2.2.5.4. Ar-Ge (Araştırma-Geliştirme) Modelleri	18
3. GELİR GRUPLARI VE ORTA GELİR TUZAĞI	20
3.1. Gelir Sınıflarının Tanımı.....	21
3.1.1. Gelir Tuzakları.....	26
3.2. Orta Gelir Tuzağı Kavramı ve Tarihçesi.....	28
3.2.1. Orta Gelir Tuzağı Çeşitleri	32
3.2.1.1. Alt orta gelir tuzağı.....	32
3.2.1.2. Üst orta gelir tuzağı	35
3.2.2. 2010 yılı İtibariyle Orta Gelir Tuzağına Düşmeyen Ülkeler	36
3.2.3. Orta Gelir Tuzağına Yönelik İki Temel Yaklaşım	38
3.2.3.1. Kharas ve Kohli Yaklaşımı	38
3.2.3.2. Lin Yaklaşımı	39

3.2.4. Orta Gelir Tuzağına Yönelik Aşamalı Yaklaşımlar	39
3.2.4.1. <i>Tho'nun Aşamalı Kalkınma Yaklaşımı</i>	40
3.2.4.1. <i>Ohno'nun Endüstrileşmeyi Yakalama Aşamaları</i>	41
3.2.5. Orta Gelir Durumu İçin Eşik Değer Belirlenmesine Yönelik Yaklaşımlar	43
3.2.5.1. <i>Büyümede Yavaşlama Yaklaşımı</i>	43
3.2.5.2. <i>Felipe, Abdon ve Kumar'ın Yaklaşımları</i>	44
3.2.5.4. <i>Robertson ve Ye'nin Yaklaşımı</i>	46
3.2.6. Orta Gelir Tuzağının Belirleyicileri ve Çözüme Yönelik Stratejiler	46
3.2.6.1. <i>Literatür</i>	46
4. MATERYAL VE YÖNTEM.....	51
4.1. Analiz ve Bulgular.....	53
4.1.1. T- Testi.....	53
4.1.2. Diskriminant Analizi.....	60
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	67
KAYNAKLAR.....	71
EKLER.....	80
ÖZGEÇMİŞ.....	96

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

ORTA GELİR TUZAĞINDAKİ DÜNYA ÜLKELERİNİN BENZER SOSYO- EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

Esra GÖKBEŞE

Kastamonu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İktisat Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Orhan KANDEMİR

Orta gelir grubundaki ülkeler, kişi başına düşen gelirlerini dolayısıyla refah seviyelerini artırmak için yüksek gelir seviyesine ulaşmayı hedeflemektedirler. Ancak orta gelir grubundaki bazı ülkeler uzun süre bu hedefe ulaşamamaktadır. Literatürde bu durum orta gelir tuzağı olarak adlandırılmaktadır. Ülkelerin bu tuzaktan kurtulmaları için bir takım politikaları uygulamaları gerekmektedir.

Bu kapsamda çalışmanın amacı, orta gelir tuzağında yer alan ülkeler ile yüksek gelirli ülkelerin temel sosyo-ekonomik göstergeler bakımından farklılıklarını ortaya koymak dolayısıyla tuzağa yakalanan ülkelerin sahip oldukları ortak özellikleri belirleyebilmektir. Bu amaca ulaşmak için öncelikle büyüme modellerine değinilmiş, daha sonra orta gelir tuzağı kavramı ve teorik çerçevesi ele alınmıştır. Son olarak literatürde orta gelir tuzağının temel belirleyicileri olarak ifade edilen bazı sosyo-ekonomik göstergeler çerçevesinde, orta gelir tuzağındaki ülkeler ile yüksek gelirli ülkeler arasındaki farklılıkları belirlemek için t-testi ve diskriminant analizi yapılmıştır. Bu analizlerde kullanılan temel sosyo-ekonomik göstergeler insani gelişme endeksi, gini endeksi, ortalama ömür, büyüme oranı, tasarruf oranı, araştırma-geliştirme harcamaları, eğitim endeksi ve teknoloji ihracatından oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Orta gelir tuzağı, sosyo-ekonomik özellikler, t-testi, diskriminant analizi

2019, 96 sayfa

Bilim Kodu

ABSTRACT

Master Thesis

**SIMILAR SOCIO-ECONOMIC CHARACTERISTICS OF THE WORLD
COUNTRIES IN THE MIDDLE-INCOME TRAP**Kastamonu University
Social Sciences Institute
Department of Economics

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Orhan KANDEMİR

The countries in the middle-income group aim to achieve the high income level in order to increase per capita income and thus welfare levels. However, some countries in the middle income group have not achieved this goal for a long time. In the literature, this situation is called as the middle income trap. Countries need to implement a number of policies to get rid of this trap.

In this context, the aim of the study is to reveal the differences between the countries in the middle income trap and the high income countries in terms of basic socio-economic indicators and thus to identify the common characteristics of the countries caught in the trap. In order to achieve this goal, first of all, growth models are discussed and then the concept and theoretical framework of middle income trap are discussed. Finally, t-test and discriminant analysis have been performed to determine the differences between countries in the middle income trap and high-income countries within the framework of some socio-economic indicators which are expressed as the main determinants of the middle income trap in the literature. The basic socio-economic indicators used in these analyzes consist of human development index, gini index, average life expectancy, growth rate, savings ratio, research-development expenditures, education index and technology exports.

Keywords: Middle income trap, socio-economic characteristics, t-test, discriminant analysis

2019, 96 pages

ÖNSÖZ

Gelişmekte olan ülkeleri ilgilendiren orta gelir tuzağı kavramı, orta gelir sınıfına geçmeyi başarmış ülkelerin sürdürülebilir bir büyüme sağlayamadıkları takdirde ortaya çıkacak durumu ifade etmektedir. Ülkelerin orta gelir tuzağından kurtulmaları devamlı büyümenin yanı sıra araştırma-geliştirme harcamaları, beşeri sermaye, teknolojik gelişme vb. sosyo-ekonomik göstergelerde iyileşme ile sağlanabilir. Çalışmada orta gelir tuzağındaki ülkelerle yüksek gelir sınıfına geçmeyi başarmış ülkeler literatürde belirtilen sosyo-ekonomik özelliklere göre karşılaştırılarak hangi göstergelerin bu süreçte daha etkili olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmamın konusunun belirlenmesinde ve hazırlanma sürecinde; bilgilerini, tecrübesini ve zamanını esirgemeyerek, büyük bir ilgiyle çalışmamı yürütmem de yol gösteren, aynı zamanda motive edici konuşmaları ile hayatımı yönlendirmemde çok büyük desteği olan danışmanım Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Orhan KANDEMİR hocama, şükran ve teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca eğitimimi sürekli destekleyen, hayatımın her evresinde yanımda olan ve bana yol gösteren, canım annem Beyhan GÖKBEŞE'ye, babam Recep GÖKBEŞE'ye ve beni bu süreçte yalnız bırakmayan arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Esra GÖKBEŞE
Kastamonu, 04,2019

TABLOLAR DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 3.1. Dünya bankasının sınıflandırmasına göre gelir sınıflarını belirleme kriterleri.....	21
Tablo 3.2. Düşük gelir sınıfındaki ekonomiler (995 dolar ve altı).....	22
Tablo 3.3. Alt orta gelir sınıfındaki ekonomiler (996 - 3,895 dolar arası).....	23
Tablo 3.4. Üst orta gelir sınıfındaki ekonomiler (3,896 - 12,055 dolar arası).....	24
Tablo 3.5. Yüksek gelir sınıfındaki ekonomiler (12,056 dolar ve üstü).....	25
Tablo 3.6. Sınıflandırmadaki değişiklikler.....	25
Tablo 3.7. 1950-2013 dönemi boyunca daima düşük gelirli olarak kalan ekonomiler	27
Tablo 3.8. Büyüme ve gelir ilişkisi	27
Tablo 3.9. Orta gelir sınıflarının belirlenmesinde kullanılan farklı görüşler	31
Tablo 3.10. Alt orta gelir tuzağına yakalanan ve yakalanmayan ekonomiler.....	33
Tablo 3.11. 2010 yılı itibariyle alt orta gelir tuzağındaki ekonomiler.....	34
Tablo 3.12. Üst orta gelir tuzağında bulunan ve bulunmayan ekonomiler.....	35
Tablo 3.13. 2010 yılı itibariyle üst orta gelir tuzağındaki ekonomiler.....	36
Tablo 3.14. 2010'da tuzağa düşmeyen alt orta gelirli ekonomiler.....	37
Tablo 3.15.2010'da tuzağa düşmeyen üst orta gelirli ekonomiler.....	38
Tablo 4.1. Yüksek gelirli ülkeler ile orta gelir tuzağına düşmüş ülkeler arasında 1991-2010 dönemi araştırma geliştirme harcamaları (GSYİH'nın % 'si) açısından farklılıklar.....	53
Tablo 4.2. Yüksek gelirli ülkeler ile orta gelir tuzağına düşmüş ülkeler arasında 1991-2010 dönemi gini endeksi açısından farklılıklar.....	54
Tablo 4.3. Yüksek gelirli ülkeler ile orta gelir tuzağına düşmüş ülkeler arasında 1991-2010 dönemi GSYİH'daki büyüme oranı açısından farklılıklar.....	55
Tablo 4.4. Yüksek gelirli ülkeler ile orta gelir tuzağına düşmüş ülkeler arasında 1991-2010 dönemi insani gelişme endeksi açısından farklılıklar.....	56

Tablo 4.5. Yüksek gelirli ülkeler ile orta gelir tuzağına düşmüş ülkeler arasında 1991-2010 dönemi ileri teknoloji ihracatı (üretilen ihracatın yüzdesi) açısından farklılıklar.....	57
Tablo 4.6. Yüksek gelirli ülkeler ile orta gelir tuzağına düşmüş ülkeler arasında 1991-2010 dönemi eğitim endeksi açısından farklılıklar.....	58
Tablo 4.7. Yüksek gelirli ülkeler ile orta gelir tuzağına düşmüş ülkeler arasında 1991-2010 dönemi doğumda beklenen yaşam süresi açısından farklılıklar.....	59
Tablo 4.8. Yüksek gelirli ülkeler ile orta gelir tuzağına düşmüş ülkeler arasında 1991-2010 dönemi gayri safi yurtiçi tasarruf oranı (GSYİH'nın %'si) açısından farklılıklar.....	60
Tablo 4.9.Box'M Test Sonuçları	61
Tablo 4.10. Bağımsız Değişkenlerin Korelasyon Katsayılarının Karşılaştırılması...	61
Tablo 4.11. Grup İstatistikleri	62
Tablo 4.12. Grup Ortalamalarının Eşitlik Testleri.....	62
Tablo 4.13. Öz değer İstatistiğinin Sonuçları.....	63
Tablo 4.14. Wilks' Lambda İstatistiğinin Sonuçları.....	64
Tablo 4.15. Standartlaştırılmış Kanonik Diskriminant Fonksiyon Katsayıları.....	64
Tablo 4.16. Yapı Matrisi Sonuçları.....	65
Tablo 4.17. Kanonik Diskriminant Fonksiyon Katsayıları.....	65
Tablo 4.18. Grupların Ortalama Diskriminant Fonksiyon Değerleri.....	66
Tablo 4.19. Sınıflandırma Sonuçları.....	66

ŞEKİLLER DİZİNİ**Sayfa**

Şekil 2.1. Adam Smith'in ekonomik büyüme modeli.....	6
Şekil 2.2. Adam Smith'in büyüme modeli ve durgunluk.....	6
Şekil 2.3. İçsel (endojen) büyüme modellerinin varsayımlara göre türleri.....	15
Şekil 3.1. Orta gelir tuzağında takılıp kalmak.....	28
Şekil 3.2. Tho'nun aşamalı kalkınma yaklaşımı.....	40
Şekil 3.3. Ohno'nun endüstrileşmeyi yakalama aşamaları.....	42

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AR-GE	Araştırma- Geliştirme Harcamaları
ASEAN	Güneydoğu Asya Uluslar Birliği
GSYİH	Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
GSMH	Gayrisafi Milli Hasıla
İGE	İnsani Gelişme Endeksi
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OGT	Orta Gelir Tuzağı
PRC	Çin Halk Cumhuriyeti
SGP	Satın Alma Gücü Paritesi
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

1. GİRİŞ

Toplumların gelişme/büyüme/kalkınma arayışları, insanlığın ortaya çıkmasından beri var olmakta ve özellikle 19. yüzyıldan sonra meydana gelen sanayi devrimi ile birlikte kişi başına düşen gelir itibariyle ülkeler düşük gelirli, orta gelirli ve yüksek gelirli olarak ayrılmaktadır (Kaynak, 2007: 1). Dünya ülkeleri süreç içinde kişi başına düşen gelirlerini arttırarak bir üst gelir düzeyine ulaşma dolayısıyla refah düzeylerini arttırma çabasına girmişlerdir. Fakat bu hedefin gerçekleşmesi özellikle orta gelir tuzağına yakalanan ülkeler için oldukça zor olmaktadır.

Orta gelir tuzağına yakalanan ülkeler, yoksul ülkelerin sahip olduğu düşük ücret nedeniyle imalat sanayinde bu ülkelerle rekabet edemezken, ileri teknolojiye sahip rekabet gücü yüksek zengin ülkeleri de yakalayamamaktadır (Gill ve Kharas, 2007: 5). Orta gelir tuzağına yakalanan ülkelerde zamanla ücretler artarken bu sürece teknolojik gelişme ve dolayısıyla verimlilik artışının eşlik edememesi gittikçe büyüme oranlarının yavaşlamasına yol açmaktadır (Karahan, 2012: 97).

Aslında orta gelir tuzağı olarak ifade edilen durum, orta gelir tuzağındaki ülkelerin teknolojik gelişmeyi ve verimliliği arttıracak yapısal dönüşümü tam olarak sağlayamamış olmalarının bir sonucudur. Bu durum orta gelir tuzağındaki ülkelerin bir türlü çözemedikleri bir kalkınma sorununun varlığına işaret etmektedir.

Çünkü kalkınma kavramı, gelişmiş ülkelerden daha çok gelişmekte olan ülkeleri ilgilendiren bir kavramdır. Gelişmiş ülkeler, kalkınma için gerekli yapısal dönüşümü gerçekleştirmeyi başardıkları için öncelikle büyüme hedefine odaklanmaktadırlar. Buna karşın, gelişmekte olan ülkelerin büyümeyi arttırmanın yanında gerekli yapısal dönüşümleri de gerçekleştirmeleri zorunludur (Şen, Saruç ve Keskin, 2004: 197).

Kalkınma ve büyüme konuları içinde bulunan ve gelişmekte olan ülkeleri ilgilendiren orta gelir tuzağı (OGT) kavramı, dünya ekonomisinin son 50 yılına

bakıldığında orta gelir grubundaki çok az ülkenin yüksek gelir grubuna geçmiş olması sebebiyle günümüzde gittikçe daha fazla önem kazanmıştır (Bozkurt, 2014: 4).

Bu kapsamda çalışmanın amacı, orta gelir tuzağında bulunan ülkeler ile yüksek gelirli ülkelerin sosyo-ekonomik göstergeler bağlamındaki farklılıklarını ortaya koymak dolayısıyla tuzağa yakalanan ülkelerin sahip oldukları ortak özellikleri belirleyebilmektir.

Bu kapsamda orta gelir tuzağındaki ülkeler ile yüksek gelir sınıfındaki ülkeler, literatürde orta gelir tuzağının nedenleri olarak ifade edilen sosyo-ekonomik göstergelere göre kıyaslanarak, iki ülke grubunun hangi sosyo-ekonomik göstergelere göre farklılık gösterdiği belirlenmeye çalışılmıştır.

Orta gelir tuzağındaki ülkelerin ortak özelliklerinin belirlenmesi aslında bize orta gelir tuzağının nedenleri hakkında fikir verecektir. Dolayısıyla bir sorunun nedenlerinin bilinmesi o sorunun kolay çözülebilmesini sağlaması açısından yol gösterici niteliktedir.

Bu kapsamda çalışmanın önemi, orta gelir tuzağındaki ülkeler ile yüksek gelir sınıfındaki ülkeler arasındaki yapısal özelliklerin ortaya konulması ve bu sayede orta gelir tuzağından çıkış için çözüm önerisi sunulmasına yardımcı olmaktır.

Bu bağlamda çalışma beş bölümden meydana gelmektedir. Giriş kısmının ardından ikinci bölümde; orta gelir tuzağının ekonomik büyüme süreci ile ilgili olması nedeniyle önemli ekonomik büyüme modelleri incelenmiştir.

Üçüncü bölümde; öncelikle gelir grupları ve gelir tuzakları belirtilerek orta gelir tuzağı kavramı ve teorik çerçevesi ortaya konulmuştur. Daha sonra orta gelir tuzağının nedenleri ve orta gelir tuzağından kurtulmak için yapılması gerekenlerin ortaya konulduğu literatür özetlenmiştir.

Dördüncü bölümde; çalışmanın istatistiksel analiz kısmı yer almaktadır. Bu bölümde, t testi ve diskiriminant analizi uygulanarak çıkan sonuçlar yorumlanmıştır. Son

bölüm olan beşinci bölümde ise çalışmada elde edilen bulgular değerlendirilerek konu ile ilgili öneriler getirilmeye çalışılmıştır.

2.EKONOMİK BÜYÜME VE BÜYÜME MODELLERİ

Bu bölümde orta gelir tuzağı olgusunu anlamamız açısından büyük önemi olan Solow büyüme modeli ve teknolojiyi içselleştiren, Ar-Ge'ye ve beşeri sermaye olgusunu dikkate alan içsel büyüme modelleri dâhil olmak üzere diğer ekonomik büyüme modellerinden bahsedilmiştir.

2.1. Ekonomik Büyüme Kavramı

Ekonomik büyüme, ekonomideki üretim kapasitesinin artırılmasıyla birlikte daha çok mal ve hizmet üretilmesi anlamına gelmektedir (Ertek, 2008: 53). Kaynak'a (2007) göre ekonomik büyüme, bir ülkede belli bir zaman diliminde (genellikle 1 yıl) üretilmiş olan bütün mal ve hizmetlerin parasal ifadesi olan GSYİH'daki artışları ifade etmektedir. Başka bir deyişle ekonomik büyüme, kişi başına düşen hasılanın artırılması ve bu sayede toplumun mal ve hizmet talebindeki isteklerinin sağlanması, yani, toplumun refah seviyesinin yükseltilmesidir (Kaynak, 2007: 51-53).

Ekonomik büyüme, reel hasılada meydana gelen artışlar olarak ifade edilmektedir. Reel hasılada oluşan bu artışlar, zaman içerisinde ülkenin üretim ölçeğinin veya potansiyelinin genişlemesi veya üretim faktörlerinin üretkenliğindeki artışların uzun dönemde gözükmesi sebebiyle ekonomik büyüme problemi genel anlamda uzun vadeli bir sorunu ifade etmektedir. Bu yüzden makroekonomik açıdan daha çok arz yönlü incelenmektedir (Kibritçioğlu, 1998: 1).

Ekonomik büyüme iki biçimde ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki, ülke tam istihdam seviyesinde iken yeni kaynak miktarlarının eklenmesi sonucu büyümenin sağlanması; ikincisi ise, eksik istihdam seviyesinde iktisadi kaynakların daha aktif halde kullanılması sonucu büyümenin gerçekleştirilmesidir. Ekonomik büyüme

teorilerinin temel çalışma sahası, ilk durumdaki tam istihdamda meydana gelen ekonomik büyümedir (Kaynak, 2007: 51).

Parasız'a (2005) göre, iktisadi büyümenin gerçekleşmesi için bir ekonomide piyasaların, mülkiyet haklarının ve mali değişmeler gibi teşviklerin meydana gelmesi gerekmektedir. Bu teşvikler sağlandığı takdirde, üretim faktörlerinin verimliliği ve stoku artacak aynı zamanda da teknolojik değişim gerçekleşecektir (Parasız, 2005: 240).

2.1.1. Ekonomik Büyümenin Ölçülmesi

Ekonomik büyüme, reel gayrisafi milli hâsılda meydana gelen yıllık artışlar olarak ifade edilmektedir. Bu artışlar, bir önceki yıla bölünerek hesaplanmaktadır (Çelik, 2008: 254). Büyüme hızı aşağıdaki formül yardımıyla bulunmaktadır (Bocutoğlu ve Berber, 2012: 387).

$$BH_t = \frac{\Delta Y_t}{Y_t} = \frac{Y_t - Y_{t-1}}{Y_{t-1}}$$

Bu formül yardımıyla ulaşılan büyüme hızına brüt büyüme hızı denmektedir (Bocutoğlu ve Berber, 2012: 387). Ekonomik büyüme oranını yüzde olarak ifade etmek için, formül yardımıyla ulaşılan oranı 100 ile çarpmamız gerekmektedir (Ertek, 2008: 54).

Bir ülkede ekonomik büyümenin gerçekleşmesi için öncelikle, yatırımların ve buna bağlı olarak da tasarruf miktarının artırılması gerekmektedir. Bir ülkede tasarruf miktarının büyüklüğü yatırım miktarı ile doğru orantılı bir şekilde ilerlemektedir. Buna bağlı olarak büyüme hızının da (diğer koşulların sabit kalması şartıyla) artış göstermesi olağandır (Ünlüönen ve Tayfun, 2009: 231).

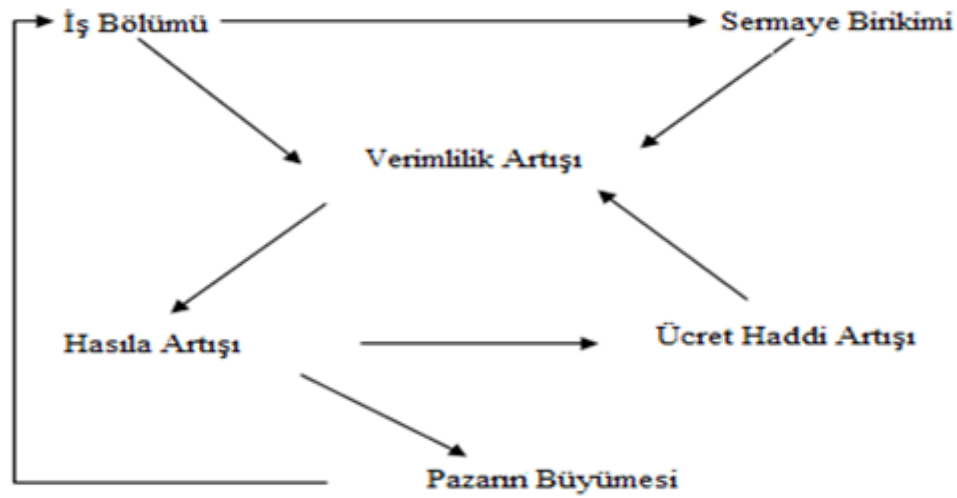
2.2. Ekonomik Büyüme Modelleri

2.2.1. Klasik Büyüme Modelleri

18.yy ortalarında başlayarak 19.yy'ın büyük bir kısmına kadar devam eden Klasik İktisadi Düşünce, Adam Smith'in görüşlerine dayanmaktadır. Adam Smith'in 1776 yılında yazmış olduğu "Milletlerin Zenginliği" adlı eseriyle ekonomik büyüme konusundaki düşünceleri ortaya konulmaya çalışılmıştır (Berber, 2011: 42-48). Modelin kurulmasında en büyük katkıyı David Ricardo yapmıştır. Bu yüzden klasik büyüme teorisi, David Ricardo'nun büyüme modeli olarak literatürde yerini almıştır (Hiç, 1994: 14).

Klasik iktisadın öncüsü olan Adam Smith'e göre ekonomik büyüme, sermaye birikimi, iş bölümü ve uzmanlaşma, nüfus artışı, uluslararası ticaret gibi unsurların ortak bir sonucudur (Berber, 2011: 48). Smith'e göre iş bölümü emeğin verimliliğini belirleyen bir unsurdur. İş bölümünün artması sebebiyle emeğin üretkenliliği yani işçi başına düşen üretim miktarı da artmaktadır (Ünsal, 2007: 40). Smith iş bölümü ve sermayeyi, Milletlerin Zenginliği adlı kitabında şu şekilde vurgulamaktadır: Bir kişinin tek başına bir tane iğne bile üretemeyeceği fakat 12 kişilik bir iş bölümü oluşturulduğunda her bir iş gücünün günde 4.800 tane iğne üretebileceği belirtilmektedir (Smith, 2006: 7). Ayrıca iş bölümü sonucunda emeğin verimliliğinin artmasının nedeni, insanların iş bölümünü daha kolay ve hızlı bir şekilde gerçekleştirmesi sayesinde iş bölümünün teknolojik ilerlemeye yol açmasıdır. İş bölümüne bağlı olarak teknolojik ilerleme elde edildiğinde, bu durum emeğin verimliliğinin (işçi başına hasılanın) artmasına sebep olmaktadır. Emeğin verimliliğinin artması ile hâsıla artışı ortaya çıkmaktadır. Artan hâsıla ile birlikte piyasa genişleyecek ve talep artacaktır. Piyasanın genişlemesi ise tekrar iş bölümüne yol açmaktadır (Ünsal, 2007: 41-45). Bu durum Şekil 2.1'de anlatılmaktadır.

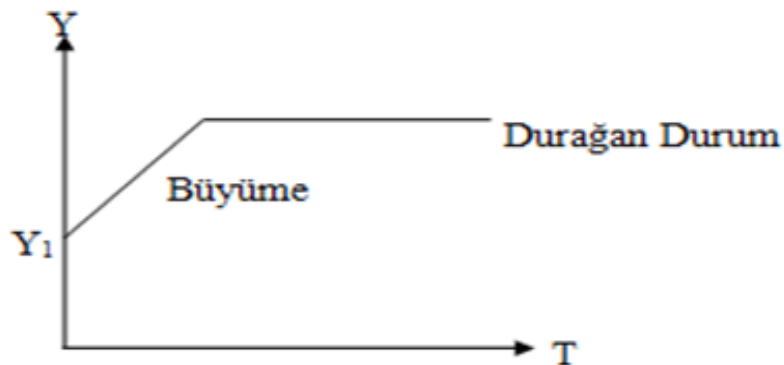
Şekil 2.1. Adam Smith'in ekonomik büyüme modeli

Kaynak: Ünsal, 2007: 45.

İş bölümü mübadele etme gücünün bir sonucu olarak meydana gelmektedir. Ancak Adam Smith'e göre ekonomik büyüme Şekil 2.1 de gösterildiği gibi devam eden bir süreç değildir. Ekonomik büyümenin "tam zenginlik" aşaması diye adlandırılan bir üst sınırı bulunmaktadır (Ünsal, 2007: 43-46). Bu sınıra ulaşıldığı zaman azalan verimlerin etkisiyle sermaye birikimi yavaşlamakta ve bu yüzden kâr oranları ile ücretler aşağı yönlü bir seyir izlemektedir. Faiz oranı seviyesine inen kâr oranları ekonomini durağan bir hal almasına sebep olmaktadır (Berber, 2011: 49). Bu durum Şekil 2.2'de gösterilmektedir.

Şekil 2.2. Adam Smith'in büyüme modeli ve durgunluk

Kaynak: Ünsal, 2007: 47.

Modelin gelişmesinde en büyük katkıyı sağlayan David Ricardo, büyüme konusundan daha çok uzun dönemde üretim faktörlerinin alacağı payların dağılımını

bir başka deyişle gelir bölüşüm sorununu ele almaktadır. Ricardo faktör paylarının dağılımını ele alırken çeşitli grupları dikkate almaktadır. Bu gruplar; 1. Emek sahibi, 2. Toprak sahibi, 3. Müteşebbis olmak üzere üç tanedir (Hiç, 1994: 14). David Ricardo yazmış olduğu “Politik İktisadın ve Vergilendirmenin Prensipleri” adlı eserde geliştirdiği büyüme modelini bu üç gruba dayandırmaktadır (Ünsal, 2007: 60).

David Ricarda’ya göre, emeğin iki farklı fiyatı olup, bunlar piyasa ve doğal fiyatı şeklindedir. İşçiye ödenen para miktarı olarak ifade edilen piyasa fiyatı, emek arz ve talebine göre ortaya çıkmaktadır. Doğal fiyat ise, işçilerin nesillerini korumalarını ve hayatlarını devam ettirebilmeleri için ödenen değeri ifade etmektedir. Kısa dönemde birbirlerinden farklı olan bu iki fiyat arasında uzun dönemde piyasa fiyatının doğal fiyata yaklaşması ile bir denklik elde edilmektedir. Piyasa fiyatının doğal fiyattan yüksek olması durumunda nüfus artışı meydana gelmekte ve bu durum Malthus’un nüfus kanunu ile ifade edilmektedir. Nüfus artışı ile birlikte emek arzında da artış gerçekleşmek de ve bu durum piyasa fiyatının doğal fiyata yönelmesi sebep olmaktadır. Tersine bir durum söz konusu olduğunda, yani piyasa fiyatının doğal fiyattan düşük olması durumunda nüfusta azalış gerçekleşmek de ve emek arzının düşmesine yol açmaktadır. Bu durum yine piyasa fiyatını doğal fiyata yönelmesine neden olmaktadır (Ünsal, 2007: 60).

David Ricardo’nun rant teorisine baktığımızda, ülkeler farklı kalitedeki toprak parçalarından meydana gelmektedir. Bu topraklardan en verimli birinci kalite diye ifade edilirken, diğeri ikinci kalite ve en az verimli toprakta marjinal arazi olarak ifade edilmektedir (Ünsal, 2007: 60). Büyümenin ilk safhasında kâr oranlarının fazla olması, tasarruf ve sermaye birikimini tetikleyecektir. Artan sermaye birikiminin, üretimdeki artışı teşvik etmesi ile birlikte iş gücüne olan talep yükselecektir. Yükselen iş gücü talebi kısa dönemde reel ücretlerin artmasına yol açacaktır. Bu durum nüfus artışını tetikleyecektir. Sonuç olarak artan nüfus tarım ürünlerine yönelik talebi yükseltecek ve bu durum üretimi artıracaktır. Böylelikle ekonomik büyüme gerçekleşmeye devam edecektir. Fakat ülkedeki verimli toprakların kıt olması ve tarımsal ürünlere olan talebin artması daha az verimli topraklarında üretime açılmasına neden olacaktır. Verimliliği düşük toprakların işlenmeye başlanmasıyla birlikte, ortaya çıkan farklı maliyetler nedeniyle toprak sahiplerine

ödenen kira bedeli (rant) yükselecektir. Azalan verimler kanununa tabi olan emek ve sermaye, uzun dönemde kâr bakımından anormal değil normal kâr ile devam edecektir. Kâr haddinin azalmasıyla birlikte yatırımlar duracak ve ekonomi durgun bir hal alacaktır (Berber, 2011: 53). Bu sonuç Smith'in büyüme teorisi ile aynı olmasına karşın Ricardo'nun farkı durgunluk sürecinin ortaya çıkmasında artan rantlarında etkili olmasıdır.

David Ricardo'nun modelinin çalışmasında ve modele hareketlilik kazandırılmasında, Malthus'un nüfus-ücret ilişkisinin payı olduğu söylenmektedir. Yani, ücretler artınca nüfusta artış meydana geleceği düşünülmektedir (Berber, 2011: 59). Adam Smith'in Milletlerin Zenginliği adlı kitabını yayınlamasından sonra William Godwin ve Marquis de Condorcet gibi bazı düşünürler, toplumun bazı sosyal düzenlemeler sonucu kusursuz olacağını ifade etmişlerdir. Bu düşünürlerin insan, nüfus ve toplum hakkında iyimser tavır sergilemeleri, Thomas Malthus'un düşüncelerinin şekillenmesinde etkili olmuştur. Malthus geliştirmiş olduğu büyüme modelini, nüfus hızı ve çıktı hızı arasındaki ilişkiye dayandırmıştır. Malthus'un büyüme modelinde, nüfus (N) geometrik bir şekilde artarken buna karşılık çıktı miktarı (Y) ise aritmetik bir şekilde artmaktadır. Çıktı artışının nüfus artışından düşük olması sonucunda kişi başına çıktı ($y = Y/N$) giderek azalma gösterecektir. Bu durum üretimde azalan verimler kanununun geçerli olmasından kaynaklanmaktadır (Ünsal, 2007: 51).

Malthus'un nüfus artış hızı, doğum haddinden ölüm haddinin çıkarılması ile bulunmaktadır. Kişi başına düşen çıktının artması ile insanlar daha sağlıklı beslenmekte ve yeterli sağlık hizmeti almaları sonucunda ölüm haddi azalmaktadır. Aksine kişi başına düşen çıktının azalması ile insanlar sağlıksız beslenmekte ve yeterli sağlık hizmeti alamamaları sonucunda ölüm haddi artmaktadır (Ünsal, 2007: 52-53).

2.2.2. Sosyalist Büyüme Modeli

Marx'ın düşünceleri, içinde bulunduğu döneme ait liberal etkiler sayesinde şekillenmiştir. Özellikle, sanayi devrimi sona erdikten sonra kapitalizmde

gerçekleşen sorunlar, işçilerin içinde bulunduğu zorluklar, meydana gelen krizler nedeniyle Sosyalist sistem ortaya çıkmıştır. Marx'da bu sosyalist sistemi kabul etmiştir (Baskak, 2017: 46). Karl Marx sosyalist büyüme modelini, emek-değer teorisine dayandırmıştır (Tezel, 1995'den aktaran Dünder, 2013: 56). Bir malın değeri, emek-değer teorisine göre o malın üretiminde harcanan emek miktarı ile hesaplanmaktadır. Marx, klasiklerin ortaya attığı emek-değer teorisini kabul ederek kendi artı-değer teorisini ortaya koymuştur. Emeğin meydana getirdiği artı-değeri, klasikler istihdam kaynağı olarak görürken, Marx sömürünün kaynağı olarak görmektedir (Berber, 2011: 63). Marx sömürü oranının üç unsurla yükseltilebileceğini ifade etmiştir. Bunlar; işçilerin daha uzun süre çalıştırılması, ücret hadlerinin düşürülmesi ve emeğin veriminin artırılması şeklindedir (Özsağır, 2008:5). Kapitalistlerin emeğin verimliliğini artırma konusundaki rekabeti, sermayenin organik bileşimini yükseltirken kâr oranlarında azalışa yol açacaktır. Bu rekabet ve azalan kâr oranları sermayenin belirli ellerde toplanmasına dolayısıyla sermayenin temerküzüne yol açacaktır. Bunun sonucunda sistem patlayarak çökecektir (Berber, 2011: 78-81).

2.2.3. Keynesyen Harrod-Domar Büyüme Modeli

John Maynard Keynes 1936 yılında yayınladığı 'Para, Faiz ve İstihdamın Genel Teorisi' adlı eserinde, yatırımların yalnızca toplam talep üzerindeki etkisini ele almış ve sermaye birikimi üzerindeki etkisini yok sayarak, kısa dönemli analiz yapmayı tercih etmiştir (Ünsal, 2007: 83). Başka bir deyişle, yatırımların gelir yaratıcı etkisini ele alırken, kapasite artırıcı etkisini dikkate almamıştır (Hiç, 1994: 71).

Keynes'in yayınlamış olduğu eserinde sermaye birikimini ihmal etmesi Roy F. Harrod tarafından tepki almış ve bu eksiklik Harrod'un kendi makalesinde yol gösterici olmuştur. Harrod, 1939 yılında yayınladığı 'Dinamik Teori Üzerine Bir Deneme' isimli çalışmasında yatırımların hem toplam talep hem de sermaye birikimine etkisini inceleyerek devletin gelişen bir ekonomide tam istihdamı sağlayıp sağlayamayacağını araştırmıştır. Bir süre sonra Evsey D. Domar'ın Harrod'un modeline benzer bir analiz yapmış olmasıyla birlikte söz konusu model Harrod-Domar modeli diye adlandırılmıştır (Ünsal, 2007: 83-84). Dolayısıyla Harrod-

Domar, Keynes'den farklı olarak yatırımların sadece talep etkisini değil sermaye birikimi yani arzı artırıcı etkisini de dikkate alarak uzun dönemli bir analiz yapmışlardır.

Harrod'un modelinde kullandığı üç farklı büyüme hızı bulunmaktadır. Bunlar, gerekli (G_w), fiili (G_a) ve doğal (G_n) büyüme hızı şeklindedir (Hiç, 1994: 85).

Gerekli büyüme hızı, tasarruflarla yatırımların birbirine eşit olduğu ve sermayenin eksiksiz kullanımı ile meydana gelen büyüme hızını belirtmektedir. Fiili büyüme hızı, dönem sonunda bir ekonomide gerçekleşmiş olan büyüme hızını temsil etmektedir. Doğal büyüme hızı ise, emeğin eksiksiz kullanılmasını (emek piyasasında tam istihdamı sağlamasını) ifade etmektedir (Ünsal, 2007: 89-91).

Gerekli büyüme hızının fiili büyüme hızına eşit olması ($G_a=G_w$), dönemin başında planlanan tasarruf ve yatırımların dönem sonunda gerçekleştiği anlamına gelmektedir. Bu durum, istenmeyen yatırım eksikliği ya da fazlasının bulunmadığı veya elde kalmış mal stokunun olmadığı durumu ifade etmektedir. Yatırımcıları memnun eden bu durum, bir sonraki dönemde de aynı düzeyde bir üretim artışı planlamalarını sağlayacaktır (Hiç, 1994: 86-87).

Fiili büyüme hızının gerekli büyüme hızından yüksek olması ($G_a>G_w$), gerçekleştirilen büyüme hızının dönem başında hedeflenenden daha büyük olması durumunu ifade etmektedir. Bu durumda fiili sermaye miktarı (C) ve gerekli sermaye miktarı (C_p) arasındaki ilişki $C_p>C$ şeklinde ifade edilmektedir. Ekonominin tahmin edilenden daha hızlı bir şekilde büyümüş olması müteşebbisleri daha çok yatırım yapmaya teşvik etmektedir. Bu durumun daha fazla sermaye gerektirmesi sermaye yetersizliğini ortaya çıkartacaktır. Ortaya çıkan sermaye yetersizliği üretimde talebi karşılayamayacak ve arz talep dengesi talep lehine bozulacaktır. Yani toplam talebin toplam arzı aşması sonucunda enflasyonist süreç ortaya çıkacaktır. Tam tersi durumda, yani fiili büyüme hızının gerekli büyüme hızından düşük olması ($G_a<G_w$) durumunda ise, planlanan büyüme hızının dönem sonunda gerçekleştirilemediği anlamına gelmektedir. Bu durumda fiili sermaye miktarı ile gerekli sermaye miktarı arasındaki ilişki $C_p<C$ şeklindedir. Bu da daha fazla yatırım yapıldığını ve bu yüzden

aşırı kapasitenin meydana geldiğini göstermektedir. Meydana gelen aşırı kapasite, stokların birikmesine yol açacak ve ekonomiyi durgunluğa sürükleyecektir (Berber, 2011: 109).

Domar'ın büyüme modeline göre, yatırımların ekonomi üzerinde iki etkisi bulunmaktadır. Bunlar (Berber, 2011: 88);

1. Kapasite artırıcı etkisi (arz yönü)
2. Gelir artırıcı etkisi (talep yönü) şeklindedir (Berber, 2011: 88).

Domar'a göre, tam istihdamda yatırımların kapasite artırıcı ve gelir artırıcı etkisinin aynı düzeyde olması halinde dengeli bir büyüme gerçekleşmektedir. Aksi halde yatırımların sağladığı gelirdeki artışın üretim kapasitesinden az olması durumunda ekonomide işsizlik meydana gelmektedir. Diğer taraftan gelirdeki artışın üretim kapasitesinden fazla olması ise ekonomiyi enflasyona sürükleyecektir (Berber, 2011: 96).

2.2.4. Neo-Klasik Büyüme Modeli

Harrod-Domar modellerinin dengesiz bir büyüme göstermeleri sonucunda Solow, Swan gibi araştırmacılar dengeli bir büyüme gösteren Neo-Klasik modeli ortaya çıkartmışlardır (Hiç, 1994: 121). Solow'un 1956 yılında çıkarttığı 'İktisadi Büyüme Teorisine Bir Katkı' adlı çalışmada geliştirdiği model modern büyüme teorisinin ikinci dalgası olarak ifade edilmiştir (Ünsal, 2007: 111). Solow daha çok ekonomik büyüme, sermaye birikimi ve tasarruf arasındaki ilişkiyi baz almıştır (Sümer, 2013: 71).

Harrod-Domar modeline karşın Solow, faiz oranları ve ücretlerin esnek olmasından dolayı üretim faktörlerinin (emek ve sermaye) birbirleri ile ikame edilebileceğini varsaymıştır. Faiz oranlarının düşmesi üretim safhasında daha çok sermaye ve ücretlerin düşmesi ise daha çok emek kullanılmasına neden olacaktır. Üretim faktörleri arasındaki tam ikame ile ekonomide kararlı denge sürekli olacaktır (Bozkurt, 2014: 29). Solow büyüme modelinde üç yapısal varsayım geçerlidir. Bunlar; ölçeğe göre sabit getiri, tam rekabet ve dışsallıkların olmadığı yönündedir

(Ünsal, 2007: 112). Diğer bir varsayım ise büyümenin teknolojik gelişme ve nüfus artışı ile tek yönlü nedensellik ilişkisi bulunmasından dolayı teknolojik gelişme ve nüfus artışının model dışında tutulmasıdır (Berber, 2011: 115).

Solow büyüme modeli ile durağan durumda kararlı büyüme sergileyen bir ekonomide meydana gelecek bir şokun kişi başına geliri ve buna bağlı olarak büyümeyi nasıl etkileyeceği dikkate alınacak konulardır. Bu şoklar ise, tasarruf ve beraberinde yatırım oranlarındaki artışlar, nüfus haddindeki artışlar ve teknolojik ilerlemelerdir. Bu bağlamda tasarruf oranı Solow modelinin durağan durum sermaye stokunun önemli bir belirleyicisidir (Berber, 2011: 128-129). Yani tasarruf haddi yüksek olan ülkeler, daha fazla kişi başı sermaye ve kişi başı gelire (çıktıya) sahiptirler (Ünsal, 2007: 147). Bu durum ekonominin bir önceki duruma göre daha zengin olduğunu göstermektedir. Tasarruf oranında meydana gelecek artışlar kısa dönemde hızlı bir büyümeye tetikleyecek ancak uzun dönemde büyümeyi etkilemeyecektir (Berber, 2011: 129). Diğer bir konu olan nüfus haddindeki artışların fazla olduğu ülkeler, daha düşük kişi başı sermaye ve kişi başı çıktıya (gelire) sahiptirler. İki durum bir arada değerlendirildiğinde yani tasarruf-yatırım haddinin yüksek ve nüfus haddinin az olduğu ülkeler, daha fazla kişi başı sermaye ve kişi başı gelire sahip olacaklardır. Ekonomik büyümenin son belirleyicisi ise teknolojik ilerlemelerdir. Solow modelinde teknolojinin nasıl oluştuğu bilinmediği için dışsal olduğu belirtilmiştir. Hatta teknolojinin ‘cennetten düşen bir meyve’ olduğu kabul edilmiştir (Ünsal, 2007: 147-192).

Solow büyüme modelinde sermaye stokundaki artışın ekonomik büyümeyi nasıl etkilediği incelenmiştir. Bu modele göre sermaye stoku iki nedenle değişmektedir. Bunlar (Parasız, 1997: 84):

1. Yatırımın sermaye stokuna eklenmesi,
2. Eski sermayenin bir kısmının yıpranarak sermaye stokunu azaltmasıdır (Parasız, 1997: 84).

İş gücü başına sermaye miktarında değişim, işçi başına yatırım miktarı ile işçi başına sermaye miktarında aşınma ve artan iş gücü sebebiyle ortaya çıkan azalma arasındaki farka eşittir. Bu aradaki fark pozitif ise ve işçi başına sermaye artıyorsa bu durum

sermaye derinleşmesi olarak adlandırılmaktadır (Jones, 2001: 25). İşçi başına sermaye miktarında değişim yokken sermaye stoku işgücündeki artış nedeniyle yükseliyorsa bu durum sermaye genişmesi olarak ifade edilmektedir (Berber, 2011: 122). Eğer iş gücü başına sermaye miktarındaki değişim sifıra eşitse işçi başına sermaye miktarı sabit kalmakta ve bu noktaya durağan durum adı verilmektedir (Jones, 2001: 26). Ekonomi durgun durumda iken büyümenin belirleyici dışsal kabul edilen teknolojik ilerlemeye bağlıdır (Berber, 2011: 137).

Neo-klasik büyüme modelinde değinilmesi gereken bir diğer konu ise sermayenin altın kuralı yaklaşımıdır. Öncelikle işçi başına düşen sermaye birikiminin fazla olması daha fazla üretim ve zenginlik anlamına gelmektedir. Bu durum kişi başına geliri artırarak toplumun refahını yükseleceği için hükümetler işçi başına daha çok sermaye düşen durağan durum seviyesini tercih etmektedir. Ancak toplum için önemli olan işçi başına düşen sermaye veya üretim miktarı değil, daha yüksek tüketim yapabilmesidir. Bu durumda hem toplumun hem de hükümetlerin amaçları doğrultusunda ortak bir noktanın bulunması gerekmektedir. Bu yüzden maksimum tüketim seviyesinin seçildiği durağan durum dengesine sermayenin altın kuralı denilmektedir (Berber, 2011: 125).

Neo-klasik büyüme modelinin önemli bir noktası da ülkelerin uzun dönemde kişi başına düşen gelir seviyelerinin birbirine yaklaşacağı ve ülkeler arasındaki refah düzeyi açısından farkların yok olacağı varsayımdır. Bu durum yakalama hipotezi olarak adlandırılmaktadır (Yülek, 1997: 1). Burada mutlak yakınsama söz konusudur.

Yakınsama hipotezinin tam/mutlak/koşulsuz yakınsama ve şartlı/koşullu yakınsama hipotezi olmak üzere iki çeşidi bulunmaktadır. Mutlak yakınsama hipotezine göre, kişi başına düşen geliri az olan fakir ülkeler hızlı bir büyüme sergilemeleri sonucu, kişi başına düşen geliri yüksek olan zengin ülkeleri yakalayacak ve aralarındaki farkı kapatacaktır. Koşullu yakınsamada ise, ülkelerin tipik (karakteristik) özellikleri hesaba katılmaktadır. Bu yüzden mutlak yakınsamadaki gibi fakir ülkelerin hızlı büyüyerek zengin ülkeleri yakalaması ancak tasarruf oranı, teknoloji seviyesi, hükümet politikaları, doğurganlık oranı ve kurumsal yapılarının benzer olması ile

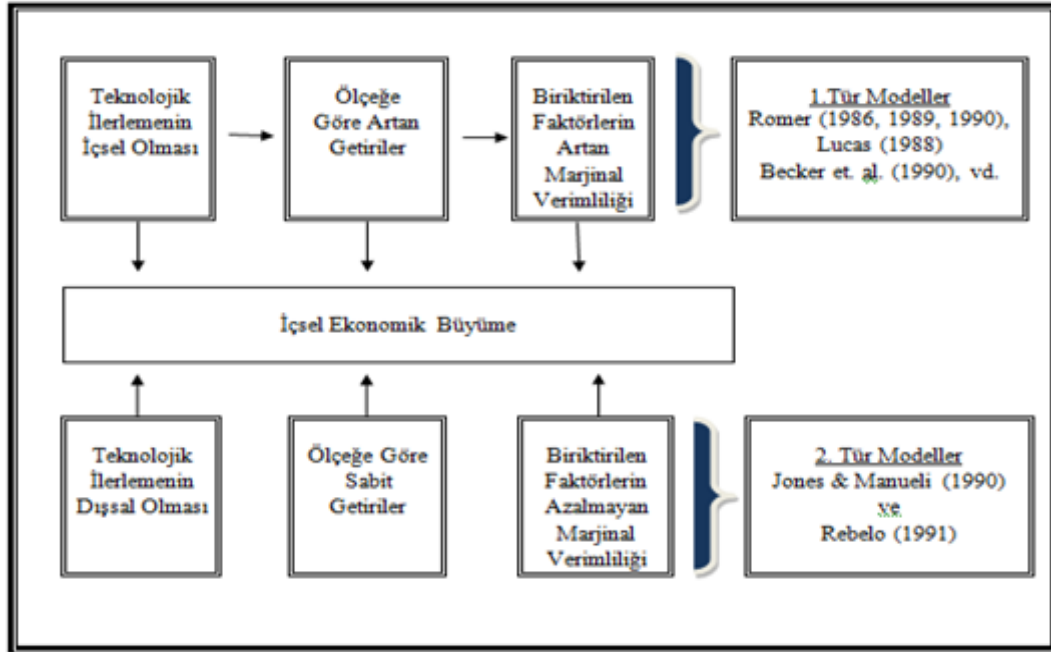
sağlanacaktır. Yani ülkeler koşullu yakınsama hipotezinde karakteristik özelliklerinin farklı olması sebebiyle durağan durumda dengede olamayacaklardır (Berber, 2011: 145).

Neo-klasik büyüme modeline eleştirel bir bakışla yaklaşan Kaldor, yeni bir büyüme modeli geliştirmiştir. Neo-klasik büyüme modelinde dışsal kabul edilen teknik ilerleme, Kaldor büyüme modelinde içsel olarak kabul edilmiştir. Kaldor'a göre, büyümenin motoru teknik ilerleme ile gerçekleştirilmektedir. Kaldor'a göre, sermaye birikiminin hızını belirleyen toplumsal tasarruf eğilimi, verimliliğin artış hızını belirleyen icat ve yenilik akışı ile nüfus artışı büyüme hızını belirleyen unsurlardır (Pala, 1995'den aktaran Dündar, 2013: 67-68).

2.2.5.İçsel Büyüme Modelleri (İBM)

1960'lı yıllarda ortaya çıkan Neo-klasik büyüme modeli büyümeyi, sistemin dışında olan faktörlerle açıklamaya çalışmıştır. Diğer taraftan 1980'li yıllarda ortaya çıkan ve büyümeyi sistemin dışındaki faktörlerle açıklamak yerine Ar-Ge, beşeri sermaye, bilgi, teknolojik gelişmeler, devletin yeni rolü ve piyasa yapıları gibi ekonomik büyümeyi etkileyen bütün faktörlerin sistemin içinde olduğunu ileri süren düşünceler gelişmiştir. P. Romer (1986) ve R. Lucas (1988) öncülüğünde geliştirilen bu model literatürde içsel (endojen) büyüme modelleri olarak adlandırılmıştır (Berber, 2011: 143-146). Bu model, Solow modelinin aksine artan verimler kanununun geçerli olduğu varsayımı üzerine kuruludur. Bir diğer varsayım ise teknolojik ilerlemenin içselleştirilmiş olmasıdır (Ünsal, 2007: 239). Aynı zamanda Solow'un mutlak yakınsama hipotezine bu modelde karşı çıkmıştır. Solow'un aksine içsel büyüme modelinde gelişmekte olan ülkeler, gerekli tedbirleri almadıkları takdirde gelişmiş ülkeler ile aralarındaki gelir farkı gittikçe artacaktır. Bunlar Neo-klasik büyüme modeli ile içsel büyüme modellerini birbirinden ayıran varsayımlardır (Berber, 2011: 147). Şekil 2.3'te varsayımlara göre içsel büyüme modellerinin çeşitleri anlatılmaktadır.

Şekil 2.3: İçsel (endojen) büyüme modellerinin varsayımlara göre türleri

Kaynak: Kibritçioğlu, 1998: 218.

Birinci tür modeller, 1980'li yılların sonlarına doğru Romer'in yapmış olduğu çalışmalar çerçevesinde gelişmeye başlamıştır. Bu modellerde, beşeri sermayeye yapılan yatırımlardan, Ar-Ge harcamalarından ya da hükümetin teknolojik altyapıya dair yatırımlarından kaynaklanan taşmaların ölçeğe göre artan getiri koşullarında ve artan marjinal faktör verimliliği şartları altında gerçekleştirileceği düşüncesinden hareket edilmiştir. İkinci tür modellerde ise, büyüme sürecinin içselleştirilmesi için teknolojinin içselleştirilmesine gerek duyulmamaktadır. Bu modellerde, Neo-klasiklerin teknolojik ilerlemenin ve ölçeğe göre getirinin sabit olması şeklindeki varsayımları saklı tutularak, sadece biriktirilebilen üretim faktörlerinin verimliliğinin azalmayacağı (yani sabit kalacağı ya da artacağı) yönündeki varsayımı ile de içsel bir büyüme sürecinin ortaya çıkacağı belirtilmektedir (Kibritçioğlu, 1998: 219).

2.2.5.1. Ak Modeli

Son iki yüzyıldır, gelişmiş ülkelerde görülen sürekli büyüme hızlarını ifade etmek ve belirleyicilerinin ölçülmesi için içsel büyüme teorileri altında birçok model ortaya atılmış olup bunlardan ilk ve en kolay olanı, Ak Modeli'dir. Rebelo (1991) ve Jones

ve Manuelli (1990) tarafından ortaya konulmuştur. Bu model en basit şekliyle; $Y = AK$ şeklinde gösterilen üretim fonksiyonundan dolayı “AK Modeli” olarak ifade edilmektedir. Bu bağlamda A, ekonominin teknolojik düzeyini yansıtan pozitif bir sabittir. K ise, beşeri ve fiziki sermayenin stokunu belirtmektedir (Berber, 2011: 157).

Ak Modeli’nde büyüme sermayenin uzun vadede azalan verimlerden kaçınması sayesinde sağlanabilecektir (Barro ve Sala-i-Martin, 2004: 66). Bu model biriktirilebilen toplam sermayenin (üretim faktörünün) marjinal verimliliğinin azalmayacağı koşuluyla büyümenin içselleşebileceğini ortaya koymaktadır (Berber, 2011: 157). Ayrıca sermaye stoğu içinde beşeri sermayenin de yer alması, ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilemektedir (Gülen, 2018: 42).

2.2.5.2. Lucas’ın Beşeri Sermaye Modeli

Bir ülkenin fiziksel sermaye yatırımlarının yanı sıra beşeri sermaye yatırımlarına da gereksinimi bulunmaktadır. Beşeri sermaye yatırımları denildiği zaman, akla ilk eğitim yatırımları gelse de, ‘yaparak öğrenme’ yaklaşımı ile kendiliğinden de oluşmaktadır (Yülek, 1997: 9). Lucas (1988), Rebelo (1991), Mankiw, Romer ve Weil (1992) çalışmalarında, fiziki sermayenin yanı sıra beşeri sermayeyi de ayrı bir üretim faktörü olarak ele almışlardır. Fakat bu konuda Lucas’ın çalışması daha çok tanınmaktadır (Berber, 2011: 152-153).

Beşeri sermayenin önemi, devletin bu konuda üstüne düşen görevi de meydana çıkartmaktadır (Berber, 2011: 154). Lucas modeli çerçevesinde hükümet, beşeri sermayeyi artıracak politikalar izleyerek büyümenin hızlanmasına katkıda bulunmalıdır. Lucas’ın beşeri sermaye modelinde beşeri sermayeye ayrılan zaman arttıkça, büyüme hızının da artması modelin artan verimlere tabi olduğunu göstermektedir (Ünsal, 2007: 250-269).

2.2.5.3. *Kamu Politikası Modeli*

Günümüzdeki dengeli görüş açısına göre, ekonomik büyümenin sürdürülebilmesi için kamu müdahalesinin etkinliği bazı alanlarda zorunlu olmaktadır. Fakat diğer etkinliklerin özel sektöre ayrılması daha elverişli olmaktadır. Bu alanların neler olacağı, içsel büyüme teorileri çerçevesinde yer almaktadır (Pio, 1993: 118).

1990 yılında Robert J. Barro, “Basit Bir İçsel Büyüme Modelinde Kamu Harcaması” isimli eserinde kamu harcamalarına değinmiştir (Erdoğan ve Canbay, 2016: 37). Modelde, hükümetin tek gelir kaynağının gelir vergisi ve tek giderinin ise kamu malını arz etmek olduğu ve bütçenin devamlı denk varsayıldığı kabul edilmiştir (Yülek, 1997: 10).

Model, özel kesimin genellikle ekonomi ve kendi çevresindeki kaynakların verimliliğini artıracak olan kamu mallarının üretiminde yetersiz kalacağı düşüncesinden hareket etmektedir (Yener Ercan, 2000: 134). Bu yüzden kamu politikası modelinde hükümetler büyümeyi sağlamak için özel sektörü, vergi teşvikleri ve sübvansiyon gibi araçlarla destekleyerek hem yatırım yapmasını hem de yatırımlarını artırmasını sağlayacaktır. Özel sektör yatırımları, sermaye stokunu artırırken doğru orantılı olarak vergileri de arttırmaktadır. Artan vergiler sayesinde kamu mallarının arzı artacaktır. Barro, kamunun yapacağı bu faaliyetlerin vergilerle karşılanacağını ifade etmiştir (Berber, 2011: 156).

Fakat hükümet tarafından yürütülecek olan bu hizmetlerin büyüme üzerindeki etkisi yine hükümetlerin sağlayacağı amaç fonksiyonuna bağlıdır. Yani hükümetler, hane halkının fayda maksimizasyonunu sağlayarak kâr amacı gütmeyen çalışırlarsa ekonomik büyüme ve refah üzerinde olumlu ortaya çıkacak ancak hükümetler kendi fayda maksimizasyonunu düşünürse ekonomik büyüme ve refahı olumsuz bir şekilde etkileyeceklerdir (Yener Ercan, 2000: 135).

Bu çerçevede, kamu politikası modelinde devletin yapması gereken üç temel görev bulunmaktadır. İlki, altyapı hizmetleriyle elde edilen kamu malları vasıtasıyla özel sektörü daha etkin hale getirmektir. İkincisi, Ar-Ge’ye sağlanacak teşvikler sayesinde

bilginin üretimi konusunda yatırımları gerçekleştirmektir. Sonuncusu ise, eğitim politikasına yapılacak olan yatırımları artırmaktır. Devletin bu koşulları sağlaması halinde ekonomik büyüme hız kazanacaktır (Gülen, 2018: 47).

2.2.5.4. Ar-Ge (Araştırma-Geliştirme) Modelleri

Bu başlık altında sürdürülebilir ekonomik büyümenin itici gücü olan Ar-Ge sektörü, Romer, Grossman-Helpman ve Aghion-Howitt modelleri çerçevesinde ele alınmıştır.

Romer'in Büyüme Modeli

Romer (1986)'in çalışması, Arrow'un 'yaparak öğrenme' adlı görüşüne dayanmaktadır. Arrow bazı sektörlerde zamanla maliyetlerin azaldığını, kalitenin arttığını, üretimin hız kazandığını tespit ederek bu durumu 'yaparak öğrenme' şeklinde isimlendirmiştir. Arrow'a göre, bir işletme, üretim yaparak zamanla işini daha iyi kavrayacak konumda olacaktır. Böylece maliyetlerini düşürecek olan şirketler, ürünlerini geliştirecek ve yeni ürünler üretebilecektir (Berber, 2011: 151).

Modelde, teknolojik gelişme içsel olarak kabul edilmekte ve yapılan yatırımlar teknolojik bilgiyi artırmaktadır. Artan teknolojik bilgi birikimi diğer üretim aşamalarında ücretsiz olarak kullanılmakta ve taşmalar sayesinde diğer şirketlere ulaşmaktadır (Kar ve Ağır, 2003: 55).

Romer'e göre, üretilen bilginin göstergesi, o ülkede bulunan sermaye stokudur. Bir başka deyişle, ülkede sermaye stoku ne kadar büyükse üretilen ekonomik bilgi düzeyi de o kadar artacaktır. Romer'in modelinde, sermaye için artan verimler geçerlidir. Bu durumda da yatırımlar arttıkça, her yeni yatırımın verimi bir öncekine kıyasla daha yüksektir (Berber, 2011: 151).

Romer'e göre bilgi birikimi, kamusal bir mal gibi değerlendirilmekte ve işletmelerin yeni bulunan ürünü almaları için para ödemeleri gerekmektedir. Romer'e göre, bilgi birikiminin yüksek bir sosyal getirisi bulunmaktadır. Bu kapsamda, üretilen bilgi

sayesinde araştırmaların verimliliği artmaktadır. Bu durum da, Ar-Ge faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için teşviklerin ve sübvansiyonların verilmesi gerekli olup, bunun sonucunda da ekonomik büyüme hız kazanacaktır (Berber, 2011: 154).

Grossman ve Helpman Modeli

1989, 1990 ve 1991 yıllarında Gene M. Grossman ve Elhanan Helpman'ın çalışmaları, teknolojik yenilikler ve yeni icatlara dair büyüme yaklaşımına önemli bir katkı sağlamaktadır. Modellerinde teknolojik yenilikleri içsel olarak kabul etmişlerdir (Erdoğan ve Canbay, 2016: 38-39). Verimlilik artışlarının teknolojik gelişmelerle meydana geldiğini ve büyümenin temelini oluşturduğunu savunmuşlardır. Grossman ve Helpman teknolojiyi 'bir çeşit bilgi' şeklinde tanımlayarak özelliklerini belirtmişlerdir. Bunlar (Grak, 2006: 144-149):

1. Teknoloji paylaşım kısıtı olmayan bir maldır.
2. Teknoloji telif hakkı, patent vb. yollarla başkaları tarafından kullanımı kısmen engellenebilen bir maldır (Grak, 2006: 144).

Modele göre küçük bir ülke teknolojik ilerlemeler ve dış ticaret yoluyla oldukça hızlı bir büyüme göstermektedir. Büyük lkeler ise Ar-Ge'ye daha fazla kaynak ayırdıklarından dolayı teknolojik yenilikler ve büyüme daha hızlı gerçekleşmektedir. Bu yüzden daha çok kaliteli emeğe sahip olan ülkeler daha çok teknolojik yenilikler yapmakta ve daha hızlı büyüme göstermektedirler. Ar-Ge abaları ile teknolojik gelişmişlik farklarına göre ortaya çıkan kıyaslamalı üstünlük sonucunda dış ticaret yapısı şekillenmektedir (Grak, 2006: 146-148). Ancak korumacı politikalar büyüme sürecini olumsuz etkileyecektir. Korumacı politikalar nedeniyle gelişmiş lkeler Ar-Ge sektöründen çok tüketim mallarına doğru yönelecek ve kaynaklar tüketim malları için harcanmaya başlanacaktır (Baskak, 2017: 54). Grossman ve Helpman korumacı politikaların uzun dönemde ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkileyeceğini belirtmişlerdir (Taban, 2010'dan aktaran Dündar, 2013: 81).

Aghion-Howitt Modeli

1992 yılında Philippe Aghion ve Peter Howitt'in yayımladıkları 'Yaratıcı Yıkım Yoluyla Bir Büyüme Modeli' isimli çalışmaları Schumpeter'in yaratıcı yıkım görüşünden esinlenerek ortaya konulmuştur (Erdoğan ve Canbay, 2016: 39). Aghion-Howitt tarafından geliştirilen Ar-Ge'ye dayalı ürün niteliği modeli içsel büyüme modellerinde önemli bir yer tutmaktadır (Ünsal, 2007: 263). Modelin özellikleri ve ekonomik büyüme üzerindeki etkisi şu şekilde ilerlemektedir (Gürak, 2006: 140):

- Teknolojik yenilikler büyümenin temelidir.
- Teknolojik yenilikler içseldir.
- Teknolojik yeniliklerin nedeni rekabetçi firmaların araştırmalarıdır.
- Her teknolojik yenilik 'yeni' bir ara malının üretimine neden olmaktadır.
- Araştırma sonucunda elde edilen yenilik için patent alınmakta ve bu sayede firma tekeli kâr elde etmektedir. Bu tekeli kârlar firmaları araştırmaya ve yenilikler bulmaya teşvik etmektedir.
- Ancak sonraki dönemde ortaya çıkan bir yenilik (yaratıcı yıkım) nedeniyle, eski ürünlere olan ilgi azalmakta ve eskinin tekeli kârları biterken, yeni tekeli ortamı ortaya çıkmaktadır.
- Büyüme oranı, nitelikli iş gücünün miktarı, yeniliklerin miktarı ve Ar-Ge verimliliği ile bağlantılıdır (Gürak, 2006: 140).

Yaratıcı yıkım iki sonuca neden olmaktadır. Birincisi, mevcut ve gelecekteki Ar-Ge faaliyetleri arasında ters yönlü bir ilişkinin bulunmasıdır. İkincisi ise, mevcut Ar-Ge faaliyetleri, gelecek Ar-Ge faaliyetleri için pozitif dışsallığa sebep olmasına rağmen, üreticiler üzerinde olumsuz etkiye sebep olmasıdır (Özer ve Çiftçi, 2009: 225).

3. GELİR GRUPLARI VE ORTA GELİR TUZAĞI

Bu başlık altında öncelikle üç gelir grubu tanımlanmış olup, bu gelir grupları için mevcut farklı görüşler ortaya konmuştur. Daha sonra orta gelir tuzağı kavramının teorik çerçevesi sunulmuştur. Son olarak orta gelir tuzağının nedenleri ve çıkış için yapılması gerekenler literatür taraması şeklinde sunulmuştur.

3.1. Gelir Sınıflarının Tanımı

Kalkınmanın ilk evrelerinde ülkelerde çoğunlukla tarıma dayalı ekonomik bir yapı hâkimdir. İlerleyen süreçte ise makineleşme, sermaye birikiminin artması ve iş gücünün sanayiye kayması ile birlikte verimlilik artmaktadır. Bu bağlamda ekonomilerdeki bütün sektörlerde ücretlerin artması ile kişi başına düşen gelir de artacaktır. Bu durumda kalkınma evrelerinde ekonomiler öncelikle “düşük gelirden” başlayarak “alt orta gelire” daha sonra “üst-orta gelir” sınıfına ve son olarak “yüksek gelir” sınıfına ulaşmaktadırlar (Yaşar ve Gezer, 2014: 127).

Bu çerçevede Dünya Bankası'nın ABD doları cinsinden kişi başı GSMH verilerine dayanarak oluşturduğu gelir gruplarını incelemekte fayda vardır. Dünya Bankası'nın sınıflandırmasına göre, ülkelerin kişi başına GSMH düzeyleri dikkate alınmakta ve hesaplamaları “Atlas Metodu” kullanılarak yapılmaktadır. Aynı zamanda Dünya Bankası, bu listeyi her yıl 1 Temmuz'da gözden geçirip güncellemektedir. Dünya Bankası belirlediği eşikleri uluslararası enflasyona göre düzenlemektedir (World Bank, 2018a). Dünya Bankası'nın 1 Temmuz 2018 tarihinde yayınlanmış olan raporuna göre; kişi başına GSMH seviyesi dikkate alınarak belirlenen gelir gruplarını sınıflandırdığı ölçütler Tablo 3.1'de gösterilmektedir.

Tablo 3.1. Dünya Bankasının sınıflandırmasına göre gelir sınıflarını belirleme kriterleri	
Ekonomiler	Kişi Başına Düşen Yıllık Ortalama Gelir
Düşük gelir sınıfındaki ekonomiler	995 dolar ve altı
Orta gelir sınıfındaki ekonomiler	996 – 12.055 dolar arası
Alt orta gelir sınıfındaki ekonomiler	996 – 3.895 dolar arası
Üst orta gelir sınıfındaki ekonomiler	3.896 – 12.055 dolar arası
Yüksek gelir sınıfındaki ekonomiler	12.056 dolar ve üzeri
Kaynak: World Bank (2018b). 07.12.2018 tarihinde https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups sayfasından erişilmiştir.	

Tablo 3.1’de görüldüğü gibi ekonomiler 3 ana gruba ayrılmaktadır. Bunlar düşük gelir grubundaki ekonomiler, orta gelir grubundaki ekonomiler ve yüksek gelir grubundaki ekonomilerdir. Dünya Bankası’nın 2017 yılı verilerine göre, kişi başı ortalama yıllık geliri 995 \$ ve altında olan ülkeler düşük gelirli ülkeler olarak ifade edilmektedir. Alt-orta gelirli ekonomiler 996 \$ ile 3.895 \$ arasında iken, üst-orta gelirli ekonomiler 3.896 \$ ile 12.055 \$ arasındadır. Yüksek gelirli ekonomiler ise 12.056 \$ ve üstündeki ülkelerdir. Dünya Bankası’nın 2017 yılı verilerine göre yapmış olduğu bu sınıflandırmaya göre, ülkelerin 34’ü düşük gelir sınıfında yer alırken, 47’si alt orta gelir sınıfında, 56’sı üst orta gelir sınıfında ve 81’i ise yüksek gelir sınıfında bulunmaktadır (World Bank, 2018b).

Tablo 3.2. Düşük gelir sınıfındaki ekonomiler (995 dolar ve altı)		
Afganistan	Haiti	Senegal
Burundi	Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti	Sierra Leone
Burkina Faso	Komorlar	Somali
Benin	Liberya	Suriye
Çad	Madagaskar	Tanzanya
Demokratik Kongo Cumhuriyeti	Mali	Tacikistan
Eritre	Malavi	Togo
Etiyopya	Mozambik	Uganda
Gambiya	Nepal	Yemen Cumhuriyeti
Gine-Bissau	Nijer	Zimbabve
Gine	Orta Afrika Cumhuriyeti	
Güney Sudan	Ruanda	
Kaynak: World Bank (2018b). 07.12.2018 tarihinde https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups-say-fasından erişilmiştir.		

Tablo 3.2’de kişi başına düşen milli geliri 995 \$ ve altında yer alan 34 ülke, düşük gelir sınıfındaki ülke sınıflandırmasının içinde yer almaktadır. Bunlar arasında Afganistan, Benin, Etiyopya, Madagaskar, Nepal, Somali, Tacikistan, Tanzanya, Yemen gibi ülkeler bulunmaktadır.

Angola	Honduras	Nijerya
Bolivya	Kamerun	Pakistan
Bangladeş	Kamboçya	Papua Yeni Gine
Butan	Kenya	Sao Tome ve Principe
Batı Şeria ve Gazze	Kiribati	Solomon Adaları
Cabo Verde	Kırgız Cumhuriyeti	Sri Lanka
Cibuti	Kosova	Sudan
Doğu Timor	Lao PDR	Svaziland
El Salvador	Lesotho	Kongo Cumhuriyeti
Endonezya	Moğolistan	Tunus
Fas	Moldova	Ukrayna
Filipinler	Mısır, Arap Cumhuriyeti	Özbekistan
Fildişi Sahili	Moritanya	Vanuatu
Gana	Myanmar	Vietnam
Gürcistan	Mikronezya, Fed. Sts	Zambiya
Hindistan	Nikaragua	
Kaynak: World Bank (2018b). 07.12.2018 tarihinde https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups sayfasından erişilmiştir.		

Tablo 3.3’de kişi başına düşen GSMH’sı 996 \$ ve 3.895 dolar arası olan alt orta gelir grubundaki ülkeler bulunmaktadır. Alt orta gelirli ülkeler 47 tanedir. Bunlar arasında Bangladeş, Gürcistan, Hindistan, Kenya, Endonezya, Moldova, Moğolistan, Nijerya, Pakistan, Sudan, Ukrayna, Özbekistan gibi ülkeler yer almaktadır.

Tablo 3.4. Üst orta gelir sınıfındaki ekonomiler (3.896 – 12.055 dolar arası)		
Arnavutluk	Guatemala	Namibya
Amerikan Samoası	Guyana	Nauru
Azerbaycan	Güney Afrika	Peru
Belarus	Irak	Paraguay
Cezayir	İran, İslam Cumhuriyeti	Rusya Federasyonu
Belize	Jamaika	Romanya
Botsvana	Kazakistan	Santa Lucia
Bosna Hersek	Karadağ	Samoa
Bulgaristan	Kolombiya	Saint Vincent ve Grenadinler
Brezilya	Kosta Rika	Sırbistan
Çin	Küba	Surinam
Dominika	Libya	Tayland
Dominik Cumhuriyeti	Lübnan	Tonga
Ermenistan	Maldivler	Türkiye
Ekvador	Marşal Adaları	Türkmenistan
Ekvator Ginesi	Makedonya, FYR	Tuvalu
Fiji	Mauritius	Ürdün
Gabon	Malezya	Venezuela, RB
Grenada	Meksika	
Kaynak: World Bank (2018b). 07.12.2018 tarihinde https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups sayfasından erişilmiştir.		

Tablo 3.4'te kişi başı geliri 3.896 \$ ve 12.055 \$ arasında yer alan üst orta gelirli ekonomiler listelenmiştir. Tabloya bakıldığında Türkiye, Azerbaycan, Arjantin, Brezilya, Kosta Rika, İran, Irak, Kazakistan, Malezya, Tayland gibi ülkeler üst orta gelir sınıfındaki ekonomiler arasında bulunmaktadır.

Tablo 3.5'te kişi başına düşen geliri 12.056 dolar ve üzeri olan yüksek gelir düzeyine sahip ülkeler verilmiştir.

Tablo 3.5. Yüksek gelir sınıfındaki ekonomiler (12.056 dolar ve üstü)		
Andorra	Almanya	Umman
Antigua ve Barbuda	Cebelitarık	Palau
Arjantin	Yunanistan	Panama
Aruba	Grönland	Polonya
Avustralya	Guam	Portekiz
Avusturya	Hong Kong SAR, Çin	Porto Riko
Bahamalar	Macaristan	Katar
Bahreyn	İzlanda	San Marino
Barbados	İrlanda	Suudi Arabistan
Belçika	Man Adası	Seyşeller
Bermuda	İsrail	Singapur
İngiliz Virgin Adaları	İtalya	Sint Maarten
Brunei Sultanlığı	Japonya	Slovak Cumhuriyeti
Kanada	Kore Cumhuriyeti	Slovenya
Cayman Adaları	Kuveyt	İspanya
Kanal Adaları	Letonya	Saint Kitts ve Nevis
Şili	Lihtenştayn	Saint Martin
Hırvatistan	Litvanya	İsviçre
Curaçao	Lüksemburg	İsviçre
Kıbrıs	Makao SAR, Çin	Tayvan, Çin
Çek Cumhuriyeti	Malta	Trinidad ve Tobago
Danimarka	Monako	Turks ve Caicos Adaları
Estonya	Hollanda	Birleşik Arap Emirlikleri
Faroe Adaları	Yeni Kaledonya	Birleşik Krallık
Finlandiya	Yeni Zelanda	Amerika Birleşik Devletleri
Fransa	Kuzey Mariana Adaları	Uruguay
Fransız Polinezyası	Norveç	Virgin Adaları (ABD)
Kaynak: World Bank (2018b). 07.12.2018 tarihinde https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups sayfasından erişilmiştir		

Dünya Bankasının Çin 2030 isimli raporuna göre, 1960 yılında orta gelir sınıfında yer alan 101 ülke arasından 2008 yılında yalnızca 13 tanesi (Ekvator Ginesi, Hong Kong, İrlanda, İsrail, İspanya, Japonya, Kore, Mauritius, Porto Riko, Portekiz, Singapur, Yunanistan ve Tayvan) orta gelir seviyesini aşmayı başararak yüksek gelirli ülke sınıfına ulaşabilmiştir (World Bank, 2013: 12).

Tablo 3.6. Sınıflandırmadaki değişiklikler		
Ülkeler	Eski grup	Yeni grup
Arjantin	Üst orta gelir	Yüksek gelir
Ermenistan	Alt orta gelir	Üst orta gelir
Hırvatistan	Üst orta gelir	Yüksek gelir
Guatemala	Alt orta gelir	Üst orta gelir
Ürdün	Alt orta gelir	Üst orta gelir
Panama	Üst orta gelir	Yüksek gelir
Suriye	Alt orta gelir	Düşük gelir
Tacikistan	Alt orta gelir	Düşük gelir
Yemen	Alt orta gelir	Düşük gelir
Kaynak: World Bank (2018a). 07.12.2018 tarihinde https://blogs.worldbank.org/opendata/new-country-classifications-income-level-2018-2019 , sayfasından erişilmiştir.		

Dünya Bankası'nın 1 Temmuz'da yapmış olduğu sınıflandırmada üst orta gelir grubunda bulunan Arjantin, Panama ve Hırvatistan 2018 yılında yüksek gelirli ülke grubuna geçiş yapmayı başaran ülkeler arasına girmiştir. Aynı zamanda alt orta gelir grubundaki Ermenistan, Guatemala ve Ürdün ise üst orta gelir grubuna geçmişlerdir. Suriye, Tacikistan ve Yemen ise alt orta gelir grubundan düşük gelir grubuna geriye doğru giden ülkelere olmuştur (World Bank, 2018a).

3.1.1. Gelir Tuzakları

Genel bir ifade ile tuzak (trap) kavramı, kişi başına düşen milli geliri yükseltmeye yardımcı olan etmenlerin pozitif etkisini açığa çıkardıktan sonra öteki kısıtlayıcı etmenlerin dahil olması sonucu kişi başına düşen milli gelir düzeyinin yeniden önceki seviyeye dönmesidir (Cai, 2012: 50-51).

Gelir tuzağı ifadesi ise, ülkelerde kişi başı gelir düzeyini veri olarak alan ve genel olarak SGP'ye göre kişi başı gelir seviyesini ölçen bir terimdir. Gelir tuzağı denildiğinde genellikle orta gelir tuzağında ortaya çıktığı düşünülse de düşük gelirli ülkeler ile yüksek gelirli ülkelerde bu tuzağa yakalanabilmektedir (Karahan, 2012: 96).

Örneğin, orta gelirli sınıftan çıkarak yüksek gelirli ülke konumuna gelen Japonya ilerleyişini devam ettirememiştir. Nitekim Japonya'nın son yirmi yıldaki ortalama büyümesi %1'den daha düşük seyretmekte olup ülke bu kısır döngüden halen kurtulamamıştır. Artan maliyetler nedeniyle devamlı bir sanayi göçü vermesi Japonya ekonomisini tersine bir sanayileşme ilerleyişine sürüklemiştir. Dolayısıyla Japonya'nın, kişi başına düşen milli geliri her ne kadar yüksek olsa da yerinde saymaktadır (Karahan, 2012: 97-98).

Tablo 3.7'de 1950-2013 dönemi boyunca düşük gelir grubunda olup bir sonraki gelir grubuna çıkamayan ekonomiler gösterilmiştir.

Tablo 3.7. 1950-2013 dönemi boyunca daima düşük gelirliler olarak kalan ekonomiler		
Asya ve Pasifik	Sahra-altı Afrika	
Afganistan Bangladeş Moğolistan Nepal Latin Amerika ve Karayip Haiti	Angola Benin Burundi Burkina Faso Kamerun Orta Afrika Cumhuriyeti Çad Kongo Demokratik Cumhuriyeti Fildişi Sahili Eritre Gambiya Gine Gine Bissau Kenya Liberya	Madagaskar Malawi Mali Moritanya Nijer Nijerya Ruanda Senegal Sierra Leone Sudan Tanzanya Togo Uganda Zambiya Zimbabve
Kaynak: Felipe vd., 2014: 8.		

Bu çerçevede, çok sayıda Afrika ve Asya ülkesi, buldukları gelir grubundan çıkabilecek güce sahip olmalarına karşın gerekli olan atılımları halen yapamamaktadırlar (Karahan, 2012: 97).

Tablo 3.8’de büyümenin gelir üzerindeki etkisi görülmektedir. Gelir tuzaklarını belirleyen en önemli değişken büyüme oranlarıdır. Devamlı büyümeye sahip ülkeler, daha sağlıklı ve geleceğe olumlu bakmaktadırlar. Yavaşlayan büyümeye sahip bir ekonomi, tüm gelir gruplarında tuzak riski taşımaktadır. Son olarak durgun büyümeye sahip bir ekonomi düşük gelir, orta gelir ve yüksek gelirden dahi olsa hasta konumundadır (Karahan, 2012: 97).

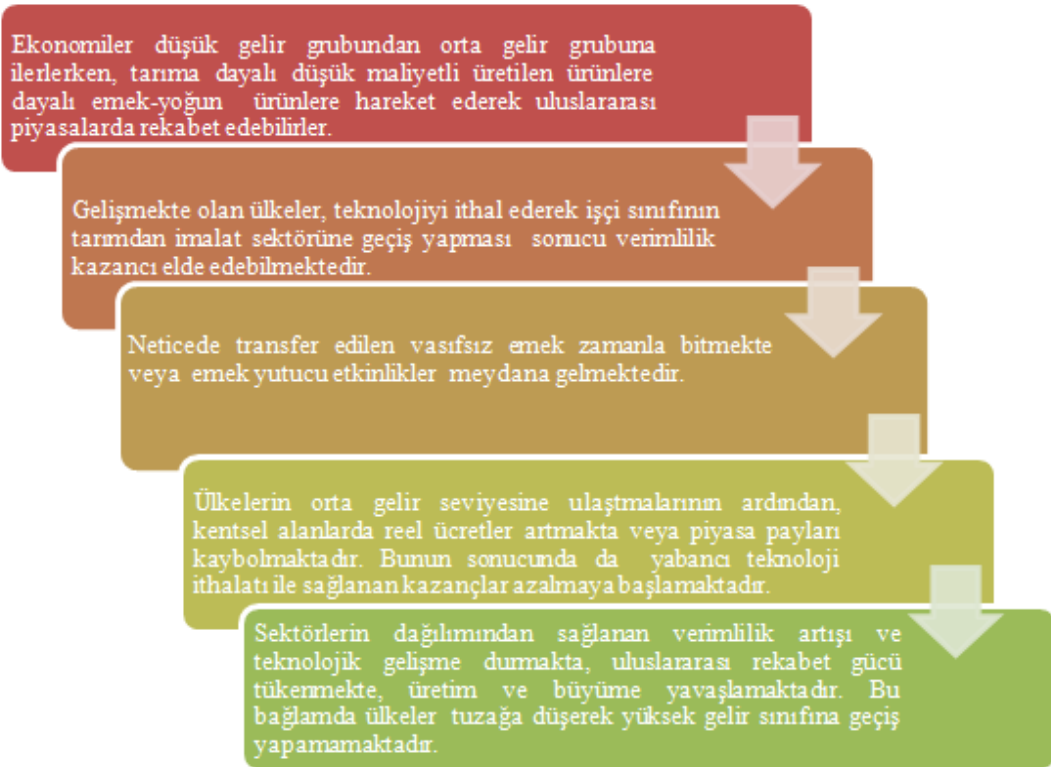
Tablo 3.8. Büyüme ve gelir ilişkisi			
Büyüme Seyri	Düşük Gelir Sınıfı	Orta Gelir Sınıfı	Yüksek Gelir Sınıfı
Devamlı Büyüme	Fakir, sağlıklı ve umutlu	Orta gelirli, sağlıklı ve mutlu	Zengin, sağlıklı ve mutlu
Yavaşlayan Büyüme	Düşük gelir tuzağı riskinde	Orta gelir tuzağı riskinde	Yüksek gelir tuzağı riskinde
Durgun Büyüme	Fakir ve hasta	Orta gelirli	Zengin ve hasta
Kaynak: Karahan, 2012: 97.			

3.2. Orta Gelir Tuzağı Kavramı ve Tarihiçesi

Gelişmekte olan ülkeleri ilgilendiren orta gelir tuzağı olgusunun temeli aslında Neo-Klasik büyüme modeline dayanmaktadır. Bu büyüme modeli emek ve teknoloji sabit iken sermaye miktarı artırıldığında üretim seviyesinde de artış yaşanacağı fakat bu artışın bir süre sonra azalan oranda olacağını varsaymaktadır. Bu durum sermayenin azalan getirisinden dolayı üretimde büyümenin sürdürülebilir olmadığı yani, ülkelerin orta gelir tuzağı olarak adlandırdığı durumu meydana getirmektedir (Yeldan, Taşçı, Voyvoda ve Özsan, 2012: 31-33).

Agenor, Canuto ve Jelenic (2012) “Orta Gelir ve Büyüme Tuzaklarından Kaçınmak” adlı çalışmalarında orta gelir tuzağının işleyişini aşağıdaki gibi ortaya koymuşlardır.

Şekil 3.1. Orta gelir tuzağında takılıp kalmak

Kaynak: Agenor vd., 2012: 3

Düşük gelirli ülkeler, yurtdışından ithal ettiği basit teknolojiler ve ucuz iş gücü ile emek-yoğun ürünler üretmekte ve ürettikleri bu ürünleri küresel piyasalarda satarak rekabet etmekte bunun sonucunda da gelirlerini artırmaktadırlar. Bu sayede bir üst gelir sınıfı olan orta gelir sınıfına geçişi sağlamaktadırlar. Gelir artışı, iş gücü ve

sermayenin tarım sektöründen daha yüksek verimlilikteki sanayi sektörüne geçiş yapması ile verimliliğin artmasına neden olmaktadır. Fakat görece eski teknolojilerin kullanılması, sermaye yatırımlarının karlarının düşmesi ve üretkenliği hedefleyen üretim sistemlerine geçişin gerçekleştirilememesi sonucu sürdürülebilir büyüme hızlarında problem ortaya çıkmaktadır (Ünlü ve Yıldız, 2017: 88). Ekonomistler bu durumu orta gelir eşiği olarak ifade etmişlerdir. Bu düzeyden itibaren büyüme sermaye yatırımları ile değil, üretkenlik kazanımlarından elde edilmelidir. Bu bağlamda üretkenliğin artırılması beşeri sermayenin, Ar-Ge yatırımlarının ve kurumsal yeniliklerin hayata geçirilmesi ile sağlanmaktadır. Üretkenlik kazanımlarını hayata geçiremeyen ekonomiler için, orta gelir tuzağına yakalanma kavramı kullanılmaktadır (Yeldan, Taşçı, Voyvoda ve Özsan, 2013: 13).

Orta gelir tuzağına, yazında Geoffrey Garrett “Küreselleşmenin Kayıp Ortası” isimli çalışmasında ima yoluyla yer vermiştir. Garrett’a göre iktisadi büyüme ve kalkınma bakımından orta gelir sınıfındaki ülkelerde bazı sorunlar yaşanmasının nedeni, ülkelerin 80’li yıllardan beri boy gösteren küreselleşmenin etkisi altında kalmalarıdır. Orta gelir sınıfındaki ülkeler, emek piyasasında ücretlerin artması nedeni ile basit imalat sanayi üretiminde maliyet kazanımlarını kaybetmekte, bunun sonucunda da düşük gelir sınıfındaki ülkeler ile yarışmakta güçlük çekmektedirler. Bunun yanı sıra beşeri sermayenin eksikliğinden dolayı, yüksek beceri isteyen katma değeri fazla olan inovasyon mallarının üretimini gerçekleştiren yüksek gelir grubundaki ülkelerle de rekabet edememektedir. Dolayısıyla orta gelir sınıfındaki ülkeler, bu iki ülke grubunun ortasında sıkışıp kalmaktadır (Garrett, 2004’den aktaran Yıldız ve Bayraktar, 2017: 111).

Dünya Bankası’nın yayınladığı “Bir Doğu Asya Rönesansı: İktisadi Büyüme İçin Fikirler” isimli raporda orta gelir tuzağı kavramına net bir şekilde değinilmiştir. Orta gelir tuzağının “gelişmekte olan ülkeleri” ilgilendiren bir kavram olması, birçok ekonomistin dikkatini çekmiştir. Orta gelir tuzağını ilk ortaya koyan Indermit Gill ve Homi Kharas’tır. Kavram daha sonra geniş bir şekilde incelenmiştir. Gill ve Kharas’ın çalışmalarına göre, orta gelir sınıfındaki ülkeler 20. yüzyılda gelişmiş ülkelere göre daha yavaş büyümeye sahip olan ve iktisadi yakınsamalarını bitiremeyen ülkelerdir. Bu ülkelerin düşük ücret ile rekabet eden yoksul ülkelerle sanayisi gelişmiş, teknolojik inovasyonlarda üstün olan zengin ülkelerin arasında

takılı kalması orta gelir tuzağı olarak belirtilmektedir. Başka bir deyişle orta gelir tuzağında takılı kalan ülkeler, yoksul ülkelerin sahip olduğu düşük ücret nedeniyle endüstri ürünlerinde yarışamayan, diğer taraftan da ileri teknolojiye sahip rekabet gücü yüksek zengin ülkeleri yakalamakta zorluk çeken ülkeler şeklinde tanımlanmaktadır (Gill ve Kharas, 2007: 5).

Daha sonraki dönemde, 2012 yılında Dünya Bankası “Orta Gelirli Büyüme Tuzaklarından Kaçınma” başlıklı başka bir rapor daha yayınlamıştır. Adı geçen rapora göre, 1950’den itibaren yüksek bir büyüme gerçekleştiren çok sayıda ülke orta gelir seviyesine ulaşırken; çok az ülke gerekli atılımı gerçekleştirerek yüksek gelirli ülke seviyesine ulaşmıştır. Rapora göre, büyümede yavaşlama gösteren birçok ülkenin ise orta gelir tuzağında sıkıştığı belirtilmiştir (Agenor vd., 2012: 1).

Yeldan, Taşçı, Voyvoda ve Özsan (2012) geliştirmekte olan ülkeleri ilgilendiren orta gelir tuzağını, kişi başına düşen GSYİH açısından orta gelir sınıfına ulaşmayı başarmış ülkelerin, bu gelir sınıfında sıkışmaları ve yüksek gelir grubuna çıkamamaları olarak tanımlamaktadırlar (Yeldan vd., 2012: 13). Eğilmez’e (2012) göre, bir ekonomideki kişi başına gelir seviyesinin belirli bir kademedan sonra ilerleyememesi hali veya belirli bir gelir seviyesine ulaşmasının ardından durgunluğun ortaya çıkması durumudur (Eğilmez, 2012).

Orta gelir sınıfındaki ülkelerin, düşük maliyetli emek ve sermaye ile kaynak merkezli büyümeden üretkenlik merkezli büyümeye geçmeyi başaramamaları sonucunda orta gelir tuzağına sıkışacağı söylenmektedir (Kharas ve Kohli, 2011: 282).

Bir ekonominin orta gelir düzeyinde olabilmesi için, ekonomiler açısından ABD’nin kişi başına milli gelirinin yüzde 20’lik dilimi içerisinde bulunması gerekmektedir. Günümüzdeki ölçütlere göre, ABD’nin kişi başına düşen milli geliri en yüksek 50.000 \$ seviyesinde olduğu varsayıldığında, bu gelirin % 20’si 10.000 \$’a karşılık geldiğine göre orta gelir seviyesinin 10.000 \$ / yıl olduğu görülmektedir (Eğilmez, 2012). Dünyanın 1920 yılından beri ekonomik lideri olarak görülen ABD’nin gelir seviyesi dikkate alınarak ülkelerin düşük, orta ve yüksek gelirli olarak karşılaştırılması daha uygun olmaktadır (Woo, 2012: 314).

Literatürde orta gelir sınıfının belirlenmesi için, farklı yaklaşımlar vardır. Aşağıdaki Tablo 3.9’da orta gelir aralığını belirlemeye yönelik farklı görüşler yer almaktadır.

Tablo 3.9. Orta gelir sınıflarının belirlenmesinde kullanılan farklı görüşler			
Kaynaklar	Alt orta gelir aralığı	Üst orta gelir aralığı	Yıl aralığı**
Dünya Bankası*	996 \$ ile 3.895 (a)	3.896 \$ ile 12.055 \$ (a)	
Bulman, Eden ve Nguyen (2014)**	Kişi Başı düşen GSYİH= ABD'nin %10 ile %30	Kişi Başı düşen GSYİH= ABD'nin %30 ile %50	1960-2009
Felipe, Abdon ve Kumar (2012)*/**	2.000\$-7.250\$	7.251\$-11.750\$	1950-2010
Woo (2012)*/**	Kişi Başı düşen GSYİH= ABD'nin GSYİH %20 - %55		1960-2008
Gill ve Kharas (2009)*	Kişi Başı GSYH'sı 1000\$ ile 10000\$ aralığı		
Eichengreen, Park ve Shin (2011)**	Kişi Başı GSYH > 10000\$		1957-2007
Eichengreen, Park ve Shin (2013)**	Kişi Başı GSYH > 10000\$		1957-2010
Robertson and Ye (2013)*	Kişi Başına düşen GSYİH= ABD'nin %8-36		1950-2010
Aiyar, Duval, Puy, Wu ve Zhang (2013)**	Kişi Başına düşen GSYİH 2000 \$ ile 15.000 \$ arası		1955-2009
Kaynak: * Kaya, Tokucu, Aykırı ve Durmuş (2015)'den ** Glawe, Wagner (2016)'in çalışmalarından yararlanarak düzenlenmiştir.			
Not: (a) veriler güncellenmiştir.			

Orta gelir tuzağı için farklı gelir kıstasları bulunmaktadır. Bunlardan ilkinin Atlas Metodu yöntemini kullanarak ekonomileri kişi başına düşen GSMH'ye göre sınıflandıran Dünya Bankası ortaya atmıştır (World Bank, 2018a). Dünya Bankası'nın 2018 yılındaki sınıflandırmasına göre, 995 \$ ve altı düşük gelirli ekonomiler, 996 \$ ve 3.895 \$ arası alt orta gelirli ekonomiler, 3.896 \$ ve 12.055 \$ arası üst orta gelirli ekonomiler ve 12.056 \$ ve üzeri yüksek gelirli ekonomilerdir (World Bank, 2018b).

Bu bağlamda Robertson ve Ye (2013), ABD'nin SGP'ye göre, kişi başına GSYİH'sının %8'i ve %36'sı aralığında kalan ülkelerin orta gelir sınıfında olduğunu kabul etmektedir (Robertson ve Ye, 2013: 5). Bulman, Eden ve Nguyen (2014), ABD'nin kişi başına düşen GSYİH'sının (SGP'ye göre) %10'una eşit ya da daha az olan ülkeler düşük gelirli, %10'u ile %50'si arasında ise orta gelirli, %50'den büyük ise yüksek gelirli şeklinde sınıflandırmıştır. Aynı zamanda, orta gelirli ülkeleri alt

orta gelir ve üst orta gelir şeklinde ikiye ayırmıştır. Alt orta gelir sınıfındaki ülkeler için aralık %10 ile %30 arasında iken, üst orta gelir sınıfındaki ülkeler için %30 ile %50 arasındadır (Bulman vd., 2014: 5-14). Gill ve Kharas (2009) ise, 1000\$ ile 10000\$ arasını orta gelir düzeyi olarak kabul etmişlerdir (Gill ve Kharas, 2009: 203).

Felipe, Abdon ve Kumar (2012), gelir kriteri ile ilgili yaptıkları çalışmalarında, 124 ülkeyi dört ayrı gelir grubuna göre sınıflandırmışlardır. Yapılan sınıflandırmada 1990 yılı SGP'sine göre GSYİH kullanılmaktadır. Bu çerçevede, bir ülkenin düşük gelir sınıfında yer alması için geliri 2000 doların altında bulunmalıdır. Alt orta gelir sınıfında olabilmesi için, geliri 2.000 \$ ile 7.250 \$ arasında, üst orta gelir sınıfında yer alması için 7.250 \$ ile 11.750 \$ arası ve yüksek gelir sınıfında yer alması için 11.750 \$ ve üzerinde olması gerekmektedir. Ayrıca ülkelerin orta gelir tuzağına takılıp takılmadığını saptamak için geliştirdikleri eşik değer yaklaşımına göre eşik yıl değerlerini hesaplamışlardır (Felipe vd., 2012: 1).

Eichengreen vd. (2011) yaptıkları çalışmada, 2005 yılı SGP'ye göre, kişi başına geliri yaklaşık 17.000 dolar seviyesine ulaştığında büyümede yavaşlama olacağını tespit etmişlerdir (Eichengreen vd., 2011). 2013 yılında yayınladıkları diğer çalışmada, büyümenin 10.000-11.000 ile 15.000-16.000 dolar seviyesinde iki mod arasında yavaşlayacağı yani ülkelerin orta gelir tuzağına bu aralıklarda yakalanacağını tespit etmişlerdir (Eichengreen vd., 2013). Aiyar, Duval, Puy, Wu ve Zhang (2013) ise çalışmalarında 2005 yılı satınalma gücü paritesine göre, büyümenin 2000 \$ ile 15.000 \$ arasında yavaşlayacağını ortaya koymuşlardır (Aiyar vd., 2013: 12).

3.2.1. Orta Gelir Tuzağı Çeşitleri

Bu başlık altında Felipe vd.'nin çalışmaları çerçevesinde, orta gelir tuzağının çeşitleri olarak alt orta gelir tuzağı ile üst orta gelir tuzağı kavramları incelenerek, bu tuzak çeşitlerine daha önce yakalanan ve yakalanmayan ülkelere değinilmiştir.

3.2.1.1. Alt orta gelir tuzağı

Eğer bir ekonomi alt orta gelir sınıfında 28 yıl ya da daha uzun süre bulunursa alt orta gelir tuzağına yakalandığı söylenebilir (Felipe vd., 2012: 23).

Tablo 3.10. Alt orta gelir tuzağına yakalanan ve yakalanmayan ekonomiler					
Ülke	Bölge	Alt orta gelir sınıfına geçtiği yıl	Üst orta gelir sınıfına geçtiği yıl	Alt orta gelir sınıfında bulunduğu yıl sayısı	Ortalama kişi başına GSYİH büyüme oranı (%)
Çin	Asya	1992	2009	17	7,5
Malezya	Asya	1969	1996	27	5,1
Kore Cumhuriyeti	Asya	1969	1988	19	7,2
Taipei, Çin	Asya	1967	1986	19	7,0
Tayland	Asya	1976	2004	28	4,7
Bulgaristan	Avrupa	1953	2006	53	2,5
Türkiye	Avrupa	1955	2005	50	2,6
Kosta Rika	Latin Amerika ve Karayip	1952	2006	54	2,4
Umman	Orta Doğu ve Kuzey Afrika	1968	2001	33	2,7

Kaynak: Felipe vd., 2012: 22.

Tablo 3.10'u incelediğimizde, alt orta gelir sınıfında en az kalıp üst orta gelir sınıfına geçmeyi başaran ülke Çin'dir. Bulgaristan 1953-2006 yılları arasında 53, Türkiye 1955-2005 yılları arasında 50, Kosta Rika 1952-2006 yılları arasında 54, Umman 1968-2001 yılları arasında 33, Tayland 1976-2004 yılları arasında 28 yıl alt orta gelir sınıfında kaldıktan sonra üst orta gelir sınıfına çıktıkları görülmektedir. Tablo 3.10'a göre Tayland (28), Bulgaristan (53), Türkiye (50), Kosta Rika (54) ve Umman'ın (33) geçmişte alt orta gelir tuzağına düşen ülkeler olduğu görülmektedir (Felipe vd., 2012: 22).

performansları devam ederse, uzun bir süre daha tuzakta kalmaya devam edecekleri görülmektedir (Felipe vd., 2012: 28).

3.2.1.2. Üst orta gelir tuzağı

Bir ülkenin 14 yıl ya da daha uzun süre üst orta gelir sınıfında bulunması, yani yüksek gelir sınıfına geçememesi halinde o ülkenin üst orta gelir tuzağına yakalandığı söylenebilir (Felipe vd., 2012: 24).

Tablo 3.12. Üst orta gelir tuzağında yakalanan ve yakalanmayan ekonomiler					
Ülke	Bölge	Üst orta gelir sınıfına geçtiği yıl	Yüksek gelir sınıfına geçtiği yıl	Üst orta gelir sınıfında kaldığı yıl	Ortalama kişi başına GSYİH büyümesi (%)
Hong Kong	Asya	1976	1983	7	5,9
Tayvan	Asya	1986	1993	7	6,9
Japonya	Asya	1968	1977	9	4,7
Kore Cumhuriyeti	Asya	1988	1995	7	6,5
Singapur	Asya	1978	1988	10	5,1
İsveç	Avrupa	1954	1968	14	3,6
Belçika	Avrupa	1961	1973	12	4,4
Danimarka	Avrupa	1953	1968	15	3,3
Finlandiya	Avrupa	1964	1979	15	3,6
Fransa	Avrupa	1960	1971	11	4,4
Almanya	Avrupa	1960	1973	13	3,4
Avusturya	Avrupa	1964	1976	12	4,1
Yunanistan	Avrupa	1972	2000	28	1,8
İrlanda	Avrupa	1975	1990	15	3,2
İtalya	Avrupa	1963	1978	15	3,4
Hollanda	Avrupa	1955	1970	15	3,3
Norveç	Avrupa	1961	1975	14	3,5
Portekiz	Avrupa	1978	1996	18	2,8
İspanya	Avrupa	1973	1990	17	2,7
Arjantin	Latin Amerika	1970	2010	40	1,2
Şili	Latin Amerika	1992	2005	13	3,7
İsrail	Orta Doğu	1969	1986	17	2,6
Mauritius	Sahra-altı Afrika	1991	2003	12	4,0

Kaynak: Felipe vd., 2012: 24.

Tablo 3.12’yi incelediğimizde, üst orta gelir tuzağına düşmeden yüksek gelirli ülke statüsüne geçmeyi başaran Hong Kong (7 yıl), Kore Cumhuriyeti (7 yıl), Tayvan (7 yıl) ve Japonya (9) gibi ülkelerin kısa bir sürede geçiş yaptıkları görülmektedir. Üst orta gelir sınıfında uzunca bir süre kalan ülkeler ise; 28 yıl ve 40 yıl kalarak Yunanistan ve Arjantin olmuştur. Üst orta gelir tuzağında bulunan ülkeler ise; İsveç, Norveç (14 yıl); Danimarka, Hollanda, İrlanda, Finlandiya İtalya, (15 yıl); İspanya,

İsrail (17 yıl); Portekiz (18 yıl); Yunanistan (28 yıl); Arjantin (40 yıl) olduğu görülmektedir (Felipe vd., 2012: 23).

Tablo 3.13. 2010 yılı itibariyle üst orta gelir tuzağındaki ekonomiler						
Ülke	Bölge	2010 yılı kişi başına düşen GSYİH (1990 SGP \$)	Alt orta gelir sınıfında geçirilen yıl	2010 yılına kadar üst orta gelirden geçirilen yıl sayısı	2000-2010 arası ortalama büyüme (%)	11.750 dolara ulaşması için gerekli yıl sayısı
Malezya	Asya	10.567	27	15	2,6	5
Suriye	Orta Doğu	8.717	46	15	1,7	18
Suudi Arabistan	Orta Doğu	8.396	20	32	0,9	37
Uruguay	Latin Amerika	10.934	112	15	3,3	3
Venezuela	Latin Amerika	9.662	23	60	1,4	15

Kaynak: Felipe vd., 2012: 29.

Tablo 3.13'ü incelediğimizde, üst orta gelir tuzağında olan beş ülkenin 2'si Orta Doğu'da, 2'si Latin Amerika'da ve 1'i Asya'da bulunmaktadır. Tabloda hem alt orta gelir tuzağına hem de üst orta gelir tuzağına yakalanan iki ülke görmekteyiz. Bunlar alt orta gelir sınıfında 112 yıl ve üst orta gelir sınıfında 15 yıl kalan Uruguay ile alt orta gelir sınıfında 46 yıl ve üst orta gelir grubunda 15 yıl kalan Suriye'dir. Alt orta gelir tuzağına yakalanmayıp, bir üst seviye olan üst orta gelir sınıfına geçmeyi başaran ancak yeterli büyümeyi sağlayamayıp, üst orta gelir tuzağındaki ülkeler Malezya (15 yıl), Venezuela (60 yıl) ve Suudi Arabistan (32 yıl)'dır (Felipe vd., 2012: 29).

3.2.2. 2010 yılı İtibariyle Orta Gelir Tuzağına Düşmeyen Ülkeler

2010 yılı itibariyle orta gelirli ülke grubuna giren 52 tane ülkenin 38'i alt orta gelir sınıfında yer almaktadır. Bunlardan 30 tanesi, alt orta gelir tuzağına yakalanmıştır (Felipe vd., 2012: 3). Belirtilen gelir sınıfında tuzağa düşmeyen 8 alt orta gelirli ülke ise, aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 3.14. 2010'da tuzağa düşmeyen alt orta gelirli ekonomiler						
Ulke	Bölge	2010 yılı kişi başına düşen GSYİH (1990 SGP \$)	2010 yılına kadar alt orta gelir sınıfında kalman yıl sayısı	Alt orta gelir tuzağına düşmesi için kalan yıl sayısı	2000-2010 arası ortalama büyüme (%)	\$7,250 dolara ulaşması için ortalama kişi başı GSYİH büyümesi
Kamboçya	Asya	2.529	6	22	8,2	4,9
Hindistan	Asya	3.407	9	19	6,1	4,1
Endonezya	Asya	4.790	25	3	3,9	14,8
Myanmar	Asya	3.301	7	21	9,0	3,8
Pakistan	Asya	2.344	6	22	2,6	5,3
Vietnam	Asya	3.262	9	19	6,1	4,3
Honduras	Latin Amerika	2.247	11	17	1,6	7,1
Mozambik	Sahra-Altı Afrika	2.362	4	24	5,8	4,8

Kaynak: Felipe vd., 2012: 30-31.

Tabloya baktığımızda, 2010 yılında tuzağa düşmeyen 8 alt orta gelirli ülke arasında 6 tanesi Asya'da, 1'i Latin Amerika'da ve 1'i Sahra- Altı Afrika'da yer almaktadır. Endonezya'ya baktığımızda, yirmi yılı aşkın bir süredir aynı kategoride olmuştur. Eğer bu büyüme oranı ile devam ederse, tuzak Endonezya için kaçınılmazdır. Ayrıca Honduras %1.6'lık büyüme hızı ile devam ettiği takdirde tuzağa düşeceği görülmektedir (Felipe vd., 2012: 30-31).

2010 yılı itibariyle orta gelirli ülke grubuna giren 52 tane ülkenin 14'ü üst orta gelir sınıfında yer almaktadır (Felipe vd., 2012: 3). Bu ülkelerden 5 tanesi (Uruguay, Malezya, Venezuela, Suriye ve Suudi Arabistan) üst orta gelir tuzağına yakalanmıştır.

Tablo 3.15. 2010'da tuzağa düşmeyen üst orta gelirli ekonomiler							
Ülke	Bölge	2010 yılı kişi başına düşen GSYİH (1990 SGP \$)	Alt orta gelir sınıfında geçirilen yıl	2010 yılına kadar üst orta gelir sınıfında kalınan yıl sayısı	Üst orta gelir tuzağına düşmesi için kalan yıl	2000-2010 arası ortalama büyüme (%)	11.750 dolara ulaşmak için gerekli ortalama büyüme (%)
Çin	Asya	8.019	17	2	12	8,9	3,2
Tayland	Asya	9.143	28	7	7	3,6	3,6
Bulgaristan	Avrupa	8.497	53	5	9	4,7	3,7
Macaristan	Avrupa	9.000	51	10	4	2,4	6,9
Polonya	Avrupa	10.731	50	11	3	3,9	3,1
Türkiye	Avrupa	8.123	51	6	8	2,3	4,7
Kosto Riko	Latin Amerika	8.207	54	5	9	2,9	4,1
Meksika	Latin Amerika	7.763	53	8	6	0,7	7,2
Umman	Orta Doğu	8.202	33	10	4	1,4	9,4
Kaynak: Felipe vd., 2012: 32.							

Tabloda, Çin ve Tayland haricinde diğer ülkelerin alt-orta gelir tuzağına yakalandıkları bir üst gelir seviyesine çıkamadıkları görülmektedir. Macaristan, Türkiye, Kosta Rika, Meksika ve Umman tuzağa düşme riskiyle karşı karşıyadır. Öte yandan, Çin, Tayland, Bulgaristan ve Polonya, kişi başına düşen gelirlerindeki büyümeyi devam ettirmeleri durumunda tuzağa düşmeden yüksek gelir sınıfına geçebileceklerdir (Felipe vd., 2012: 31).

3.2.3. Orta Gelir Tuzağına Yönelik İki Temel Yaklaşım

Orta gelir tuzağı kavramı derinlemesine incelendiğinde iki temel fikir ortaya çıkmaktadır. Bunlar; Kharas ve Kohli'nin üretim anlayışına bağlı yaklaşımı ve Lin'in Karşılaştırmalı Üstünlük Takip (CAF) yaklaşımıdır. Bu başlık altında bu iki temel yaklaşım ele alınmıştır.

3.2.3.1. Kharas ve Kohli Yaklaşımı

Kharas ve Kohli'ye (2011) göre, kaynak odaklı büyüme stratejilerine sahip orta gelir seviyesine ulaşmayı başarmış ülkeler, üretkenlik merkezli büyüme stratejilerine geçişi sağlayamadıkları yani düşük ücretli ülkelerle ya da yüksek vasıflı gelişmiş

ülkelerle rekabet edemedikleri takdirde orta gelir tuzağına düşmektedirler. Aynı zamanda düşük gelirli ülkeler hem faktör girdilerinin en üst düzeye çıkarılması hem de politikaların ve kurumların etkinliğinin sağlanması açısından ekonominin arz yönüyle ilgilenmişlerdir. Ancak, orta gelir seviyesine ulaşmayı başaran ülkelerin bir üst gelir sınıfı olan yüksek gelir sınıfına ulaşmak için stratejilerini değiştirerek talep yönlü politikaları izlemeleri gerekmektedir (Kharas ve Kohli, 2011: 282-285).

3.2.3.2. Lin Yaklaşımı

Lin, orta gelir tuzağının nedenleri ve bundan kaçınma yolları konusunda farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Lin'e göre, esas olarak Karşılaştırmalı Avantajı Takip (CAF) ve Karşılaştırmalı Avantaj Sınırlama (CAD) olmak üzere iki çeşit kalkınma stratejisi bulunmaktadır. Lin'e göre, ülkelerin gelir sınıfları arasında geçiş yaparken stratejilerinde herhangi bir değişikliğe gitmelerine gerek yoktur (İslam, 2013: 6-7). Aynı zamanda Lin (2001), az gelişmiş ülkelerin gelişmiş ülkeleri yakalayamamasında hükümetlerin yanlış kalkınma stratejilerinden kaynaklandığını belirtmektedir (Lin: 2001).

Az gelişmiş ülkelerin gelişmiş ülkeleri yakalayabilmeleri, az gelişmiş ülke hükümetlerinin sahip olduğu sanayi/teknoloji yapılarının aksine karşılaştırmalı olarak üstün oldukları ürünlerin endüstrilerini geliştirmelerine bağlıdır. Bu sayede az gelişmiş ülkeler, ekonomide büyük bir pazar sahibi ve tasarruf eğilimine sahip olacaktır. Aksi bir durumda yani hükümetler karşılaştırmalı olarak üstün olunan ürünlerin aksine sanayi/teknoloji yapılarını seçerlerse, öncelikli endüstrilerdeki firmalar zayıf kalacak ve hükümetlerin zayıf firmaları desteklemek için piyasaya müdahale etmesi gerekecektir. Bu durumda az gelişmiş ülkeler gelişmiş ülkeleri yakalayamayacaktır (Lin, 2001).

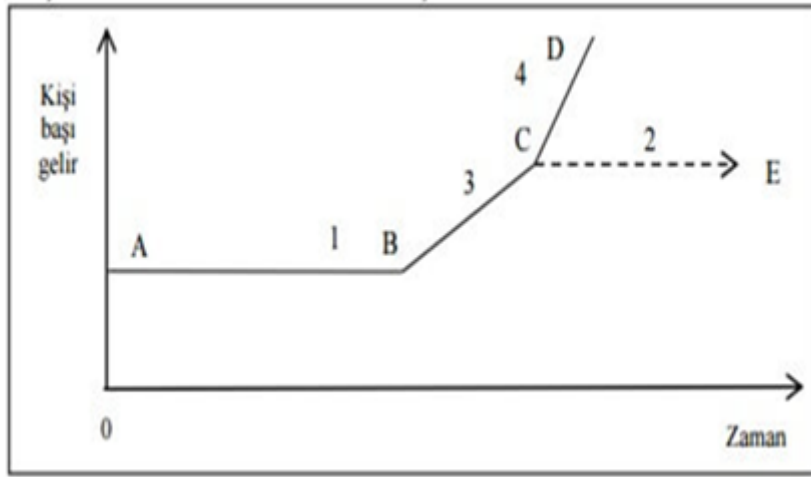
3.2.4. Orta Gelir Tuzağına Yönelik Aşamalı Yaklaşımlar

Bu kısımda, Tho'nun Aşamalı Kalkınma Yaklaşımı ve Ohno'nun Endüstrileşmeyi Yakalama Aşamalarından bahsedilecektir.

3.2.4.1. Tho'nun Aşamalı Kalkınma Yaklaşımı

Tho (2013), orta gelir tuzağı olgusunu aşamalı kalkınma yaklaşımı ile ifade etmektedir. Tho, kalkınma sürecinde ülkeleri gelir düzeyleri açısından düşük, orta ve yüksek gelirli olarak sınıflandırmıştır.

Şekil 3.2. Tho'nun aşamalı kalkınma yaklaşımı

Kaynak: Tho, 2013: 4.

Tho, dünya ekonomisini kalkınma aşamalarına göre 4 sınıfa ayırmaktadır. Bunlar; 1. sınıf yoksulluk tuzağıyla karşı karşıya olan düşük gelirli ülkeleri kapsamaktadır. Bu sınıftaki ülkeler, aynı zamanda az gelişmiş veya gelişmemiş geleneksel toplum yapısını göstermektedir. 2. sınıftaki ülkeler, yıllar önce orta gelir düzeyine ulaşmış ülkelerdir. Ancak o zamandan beri sabit bir büyüme gerçekleştirmişlerdir. Birçok Latin Amerika ülkesi bu sınıfa aittir. Orta gelir düzeyine kısa bir süre önce erişmiş ya da bu düzeye yaklaşan ülkeler ise 3. sınıfta yer almaktadır. Bazı Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN) ve Çin Halk Cumhuriyeti (PRC) ülkeleri bu sınıf içerisinde bulunmaktadır. 4. sınıf ise, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) üyeleri ve diğerleri gibi yüksek gelirli ülkelere gelmektedir. Bu çerçevede, Şekil 3.2' deki 1. sınıfa B noktası karşılık gelirken, 2. sınıfa E noktası, 3. sınıfa C noktası, 4. sınıfa da D noktası karşılık gelmektedir. Şekilde gösterilen C noktası orta gelir sınıfında bulunan ülkelerin durumunu belirtmektedir (Tho, 2013: 3).

B' den C' ye giden yol, üretim ile hizmet sektörlerinin toplam üretim ve istihdam içindeki paylarının artması ile ülkeyi tarım sektöründen sanayi ekonomisine dönüştüren uzun bir süreçtir. Ekonomi C'ye (orta gelirli aşamaya) ulaştığında, bu değişiklikler ülkenin yüksek gelir düzeyine başarılı bir geçiş için üstesinden gelmesi gereken büyük zorluklar haline gelmektedir (Tho, 2013: 4).

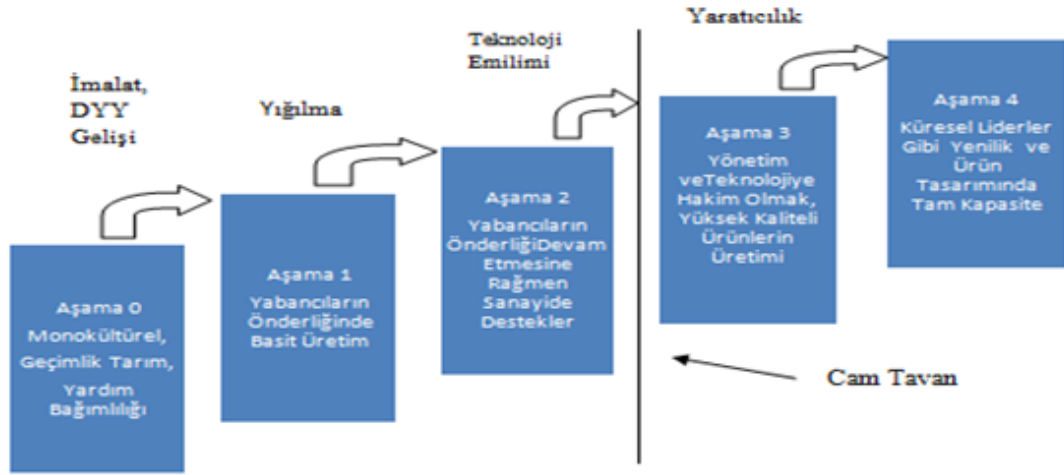
Ekonominin C noktasına ulaşmasından sonra reel ücretler, faktör piyasasındaki işgücü fazlasının hızlı biçimde tükenmesi sonucunda zamanla yükselmektedir. Bu noktada emek reel ücretlerdeki yükselme nedeniyle daha üretken bir yapıya geçmelidir. Devlet bu aşamada yüksek gelir seviyesine geçebilmek için vasıflı iş gücü sağlayarak daha kaliteli bir eğitim için çaba göstermelidir. Orta gelirli ülkeler, düşük ücretli emek-yoğun endüstrilere hâkim olan düşük gelirli ülkeler ile hızlı teknolojik değişim yaşayan endüstrilere hükmeden yüksek gelirli ülkelerin arasında sıkışmışlardır. E noktası ise orta gelir tuzağına sıkışan ülkeleri ifade etmektedir. Orta gelirli ülkeler teknolojik yapılarını, yönetim ile ilgili kaynaklarını ve beşeri sermayelerini yenilemeleri gerekmektedir. Bu da ilgili ülkelerin karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu ürünlerde hızlı bir teknolojik değişim sürecine girmeleri ile mümkün olmaktadır (Tho, 2013: 5).

3.2.4.1. Ohno'nun Endüstrileşmeyi Yakalama Aşamaları

Ohno, ekonomileri gelişim dönemlerine göre beş aşamada analiz etmiştir. Düşük gelirli bir ülke siyasi kargaşa, savaş, ekonominin kötü yönetimi gibi nedenlerle çoğu zaman kırılgan bir ekonomik yapı ile nitelendirilir. Genellikle bu ülkelerde mono kültürel ihracat, geçim düzeyinde tarım, dış yardımlar ve doğal kaynaklara dayanan ekonomik bir yapı hâkimdir. Bu ekonomide, ilk aşamayı temsil eden başlangıç yani sıfırıncı aşamadır. Bu aşamada doğrudan yabancı yatırımlarında katkısıyla giyecek, ayakkabı ve gıda ürünleri gibi ihracat için hafif sanayi ürünlerinin üretimi ile ekonomi canlanmaya başlamaktadır. Bununla birlikte, elektronik cihazlar ve parçaları da bu yolla üretilmektedir. Bu nokta aşama 1'i göstermektedir. Bu nokta da, tasarımda, üretimde, teknolojiye ve pazarda yabancı yatırımcıların yönlendirmesi geçerlidir. Aynı zamanda ülke yalnızca vasıfsız iş gücü ve sanayi alanlarının

oluşmasına katkıda bulunmaktadır. Günümüzde, Vietnam'ın sanayileşmesi temel olarak bu durumla nitelendirilir (Ohno, 2009: 26-27).

Şekil 3.3. : Ohno'nun endüstrileşmeyi yakalama aşamaları

Kaynak: Ohno, 2009: 28.

İkinci aşamada ise, doğrudan yabancı yatırımların ve üretimin artması ile yerli arz gittikçe yükselmektedir. Bu durum aslında doğrudan yabancı yatırımların ortaya çıkmasında ve yerli üreticilerin büyümesinden kaynaklanmaktadır. Bu aşamada, yerli işletmeler daha rekabet edebilir bir düzeye gelmekte ve sanayide fiziki girdilerde meydana gelen artışlar sayesinde genişlemeler yaşanmaktadır. Bu aşamada üretim, büyük çoğunlukla yabancı yöneticilerin yardımıyla sağlanmakta ve ücretler ile gelir çok fazla artmamaktadır. Tayland ve Malezya bu aşama için örnek gösterilebilir. Sonraki aşamaya geçiş yapılırken ülkeler endüstriyel beşeri sermayelerini biriktirerek, kaliteli ve bilgi ağırlıklı bir ekonomi anlayışını benimsemektedirler. Bu süreç içerisinde de yerli firmaların yönetim, teknoloji, dizayn, fabrika işletimi, lojistik, kalite kontrol ve pazarlama gibi alanlarda yabancı firmaları değiştirmeleri gerekmektedir. Yabancılarla olan bağımlılığın giderek azalmasıyla içsel değerler hızla artmaktadır. Kore ve Tayvan gibi ülkelerin örnek gösterilebileceği bu ülkeler, gelişmiş ülkelere meydan okumakta dolayısıyla yüksek kaliteli imal edilmiş ürünleri ihraç etmektedirler (Ohno, 2009: 27-28).

Son aşamada, ülkeler yeni ürünler yaratarak, küresel pazarlarda önderlik yapacak konuma gelmişlerdir. Amerika Birleşik Devletleri, Japonya ve bazı AB ülkeleri bu aşama için örnek verilebilir. Ayrıca 2. aşama ile 3. aşama arasındaki geçişte belirtilen “cam duvar/tavan” tabiriyle anlatılan çizgi, orta gelir tuzağını göstermektedir. Ülkelerin 3. aşamaya geçişi sırasında beşeri sermayelerini artıramamaları ve gerekli yenilikleri sağlayamamaları takdirde orta gelir tuzağına düşmeleri olağandır (Ohno, 2009: 28).

3.2.5. Orta Gelir Durumu İçin Eşik Değer Belirlenmesine Yönelik Yaklaşımlar

Orta gelir düzeyini tespit etmek için literatürde yapılmış farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bunlar; Eichengreen, Donghyun ve Kwanho'nun büyümede yavaşlama yaklaşımı, Felipe, Abdon ve Kumar'ın yaklaşımı, Woo'nun yakalama endeks yaklaşımı ve Robertson ve Ye'nin yaklaşımıdır.

3.2.5.1. Büyümede Yavaşlama Yaklaşımı

Eichengreen vd. (2011) ele aldıkları çalışmada, büyüme sürecinde ortaya çıkan yavaşlamayı orta gelir tuzağı şeklinde ifade etmişlerdir. Çalışma kapsamına 1957-2007 dönem aralığını, 7'şer yıllık ortalamalarla test etmişlerdir. Seçilmiş bazı ülkelere ait 2005 yılı SGP'ye göre kişi başına GSYH miktarları ele alınmıştır. Bu bağlamda, ülkelerde büyüme yavaşlamasının meydana gelmesi için üç koşulun birlikte ortaya çıkması gerekmektedir (Eichengreen vd., 2011).

İlk koşula göre, büyüme hızının yavaşlama meydana gelmeden önceki yedi yıllık dönem içerisinde %3,5 ya da daha fazla seviyede gerçekleşmelidir. İkinci koşul ise, yedi yıllık ortalama büyüme hızında en az %2 oranında bir düşüş meydana gelmelidir. Üçüncü koşula baktığımızda ise, kişi başına düşen GSYH'nin (2005 yılı SGP'ye göre) 10.000 \$'dan daha yüksek bir seviyede gerçekleşmelidir (Eichengreen vd., 2011).

Eichengreen vd. (2012), diğer bir çalışmalarında büyümenin yavaşlaması için üç şart bulunması gerektiğini ifade etmişlerdir. Birincisi kişi başına GSYH (2005 yılı

satılma gücü paritesine göre) 16.740 \$ seviyesinde olmalıdır. İkincisi ülkenin kişi başına düşen GSYİH değeri ABD'nin kişi başına düşen GSYİH değerinin %58'ine erişmesi ve üçüncüsü ise imalat sanayisinin toplam istihdam içindeki payının %23'e ulaşması gerekmektedir (Eichengreen vd. 2012: 79).

Eichengreen vd. (2013), son çalışmalarında ise büyümenin 10000-11000 ile 15000-16000 şeklinde iki gelir seviyesinde yavaşlayacağını ifade etmişlerdir. Ancak nüfusun göreceli olarak yüksek düzeyde orta ve yükseköğretim seviyesine sahip olan ve yüksek teknoloji ürünlerinin ihracatının nispeten büyük bir paya sahip olduğu ülkelerde büyüme yavaşlaması daha düşük düzeyde gerçekleşeceğini belirtmişlerdir (Eichengreen vd., 2013).

3.2.5.2. Felipe, Abdon ve Kumar'ın Yaklaşımları

Felipe vd. (2012), orta gelir tuzağına farklı bir görüş açısı getirerek incelemişlerdir. Orta gelir tuzağını alt ve üst orta gelir tuzağı şeklinde ikiye ayırmışlardır. Çalışmada 124 ülke için Maddison'un (2010) kişi başına düşen GSYİH verileri (1990 yılı SGP'ye göre) baz alınarak 1950-2010 dönemleri incelenmiştir. Daha sonra kişi başına gelir seviyelerine göre eşik değerler belirlenerek ülkeleri gruplandırmışlardır. Buna göre, gelir düzeyi 2.000 doların altında olanlar düşük gelirli iken, 2.000 \$ ve 7.250 \$ arasındakiler alt orta gelirli, 7.250 \$ ve 11.750 \$ arasındakiler üst orta gelirli ve 11.750 doların üzerindeki yüksek gelirli ülkeler olarak sınıflandırılmıştır. Daha sonra gelir seviyelerine göre dört sınıfa ayrılan 124 ülke, 1950-2010 yılları içerisinde büyüme performansları ve gelir düzeyleri açısından değerlendirilmiştir. Sonuçta bir ülkenin alt orta gelir tuzağına yakalanmış olması o gelir grubunda 28 yıl ya da daha uzun süre kalmış olması ile eşleştirilmiştir. Benzer şekilde bir ülke üst orta gelir grubunda 14 yıl veya daha fazla süre kalırsa üst orta gelir tuzağına yakalandığı kabul edilir. Ülkelerin alt ve üst orta gelir tuzağına düşmemeleri için kişi başına düşen GSYİH büyüme hızlarının ortalama olarak hangi oranda olması gerektiği de hesaplanmıştır. Alt orta gelir sınıftaki ülkeler için bu oran en az % 4.7 olarak bulunurken, üst orta gelir sınıftaki ülkeler için en az %3.5 şeklinde hesaplanmıştır (Felipe vd., 2012: 3-8).

Felipe vd. (2012) yaptıkları çalışmada, 2010 yılında 52 tane orta gelir sınıfındaki ülkeden 35 tanesinin orta gelir tuzağında bulunduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca bu 35 ülkeden 30 tanesi alt orta gelir tuzağında yer alırken, geriye kalan 5 ülke de üst orta gelir tuzağında bulunmaktadır. Kalan 17 ülkeden 8 tanesinin ise orta gelir tuzağına düşme tehlikesi bulunmaktadır. Orta gelir tuzağına yakalanan ülkelerin 13'ü Latin Amerika da, 11'i Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da, 6'sı Sahra-altı Afrika da, 3'ü Asya da ve 2'si Avrupa'da yer almaktadır (Felipe vd., 2012: 27-30).

3.2.5.3. Yakalama Endeksi Yaklaşımı

Woo (2012), OGT'yi belirlemek ve aynı zamanda orta gelir tuzağına yakalanan ülkeleri analiz etmek için *Yakalama Endeksi* (Catch-Up Index) yaklaşımını ele almıştır. 1960-2008 dönem aralığını kapsayan bu yaklaşımda Maddison (2010) veri tabanından ulaşılan GSYİH verileri kullanılmaktadır. Ülkelerin kişi başına düşen gelirleri, ABD'nin kişi başına düşen gelirine oranlanmakta ve ülkeler düşük, orta veya yüksek gelir şeklinde sınıflandırılmaktadır. Çalışmada ülkelerin yakalama endeksine göre sınıflandırılmasında eşik değerler şu şekildedir (Woo, 2012: 313-314):

- $CUI < \%20$ ise düşük gelirli
- $\%20 < CUI < \%55$ ise orta gelirli
- $CUI > \%55$ ise yüksek gelirli şeklindedir (Woo, 2012: 314).

Woo (2012), 1962-2006 yılları arasında Hindistan, Endonezya, Tayland, Çin, Malezya gibi gelişmekte olan Asya ülkeleri üzerine yaptığı çalışmada, Filipinler hariç diğer ülkelerin daha yüksek bir yakalama endeksine sahip olduğunu belirtmektedir. Bu dönemler arasında ortalama CUI %7'den %16'ya ulaşmıştır. Yıllık %4'ten daha yüksek büyüme gösteren Malezya ve Tayland grup içerisindeki en önemli ülkelerdir.

Aynı zamanda çalışmada Arjantin, Brezilya, Şili, Meksika ve Venezuela gibi beş büyük Latin Amerika ülkesinin CUI açısından %30'da sıkıştıkları yani orta gelir

tuzağına düştükleri belirtilmektedir. Son olarak Çin'in ise 2008 yılında orta gelir seviyesine katıldığı ifade edilmiştir (Woo, 2012: 315-316).

3.2.5.4. Robertson ve Ye'nin Yaklaşımı

Robertson ve Ye (2013), ülkenin OGT'ye düşüp düşmediğinin ekonometrik yöntemle sınındığı bir bakış açısı geliştirmişlerdir. Bu yaklaşıma göre durağanlık testleri sonucunda ulaşılan serinin durağan olması teste tabi tutulan ülkenin orta gelir tuzağında olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda Robertson ve Ye (2013), ABD'nin SGP'ye göre kişi başına düşen GSYİH'sının %8'i ile %36'sı aralığında kalan ülkelerin orta gelir sınıfında olduğunu kabul etmektedir. Bu tanıma göre, ele aldığı 189 ülkeden Türkiye'nin de yer aldığı 46 ülke, orta gelir sınıfındadır. Araştırmanın sonunda 46 ülkeden 19 ülkenin orta gelir tuzağında yer aldığı belirtilmiştir. Türkiye de tuzakta bulunan ülkelerdendir (Robertson ve Ye, 2013: 3-13).

3.2.6. Orta Gelir Tuzağının Belirleyicileri ve Çözümüne Yönelik Stratejiler

Orta gelir grubundaki ülkelerin büyüme hızlarında meydana gelen durgunlaşma ülkelerin kişi başına düşen gelir seviyelerini olumsuz bir şekilde etkileyerek belli bir düzeyde takılı kalmasına neden olmaktadır. Ekonomistler, orta gelir seviyesinde meydana gelen bu tıkanıklığın ülkelerin yüksek gelir grubuna geçiş yapmasını zorlaştırdığını belirtmişler ve bu durumu orta gelir tuzağı olarak ifade etmişlerdir (Yıldız, 2015: 156). Bu çerçevede orta gelir tuzağının nedenlerini belirlemeye yönelik çalışmalar özetlenerek sunulmuştur.

3.2.6.1. Literatür

Eğilmez (2012), orta gelir tuzağını ekonomik bir hastalık olarak görmekte ve tuzaktaki ülkelerde meydana gelecek belirtileri; tasarruflar ve dolayısıyla yatırımların yetersiz seviyede olması, imalat sanayisinin genişlemesinin yavaşlaması, sanayi üretiminde çeşitlenmelerin durması ve iş gücü piyasasındaki çalışma şartlarının zayıflaması şeklinde sıralamaktadır. İfade edilen bu belirtilerin tümü gerçekleşebileceği gibi bir kısmı da görülebilmektedir.

Felipe vd. (2012), ülkelerin orta gelir tuzağına düşme sebebini ekonominin değişen yapısının oynadığı rol, ihraç edilen ürün türleri ve ekonominin çeşitlendirilmesi olduğunu belirtmektedirler.

Ener ve Karanfil (2015) ise, yapmış oldukları çalışmada milli geliri ve ekonomik büyümeyi olumsuz bir şekilde engelleyen yurtiçi tasarrufların eksik olmasının Türkiye'yi orta gelir tuzağına götüren en temel neden olduğunu belirtmişlerdir.

Lin ve Treichel (2012), Latin Amerika, Karayipler ve Çin'i kapsayarak gerçekleştirdikleri çok ülkeli analizde, ülkelerin OGT'ye düşme nedenini, düşük katma değerden yüksek katma değerli ürünlere geçişi sağlıklı bir biçimde gerçekleştirememesi olduğunu belirtmişlerdir. Ülkelerin orta gelir tuzağından çıkışı için hükümetlerin özel sektör faaliyetlerini desteklemesi gerektiğini ve dinamik bir büyümenin sağlanması gerektiği ifade edilmiştir. Bu da eğitim, araştırma-geliştirme ve fiziksel altyapı gibi yatırımların gerçekleştirilmesi ile sağlanabilir.

Jitsuchon (2012), çalışmasında Tayland'ın orta gelir tuzağına yakalanmasını nitelikli iş gücü sıkıntısı, eğitim sisteminin yetersizliği, Ar-Ge faaliyetlerinin düşük seviyede olması, doğal kaynak tüketimine bağlı büyüme, makroekonomik istikrarı korumadaki güçlük, mali yapının yetersizliği, tekelci güçlerin varlığı, küresel pazarlarda sınırlı sayıda büyük firmalar ile çok sayıda küçük ve orta ölçekli firmaların yer alması gibi nedenlerin sebep olduğuna değinmiştir. Aynı zamanda tuzaktan çıkmak için inovasyona yönelik aktif politikaların uygulanması, beşeri sermaye ve fiziki sermayeyi iyileştirme, teşvik sistemlerinin doğru yapılması gerektiğini vurgulamıştır.

Agenor vd. (2012), büyüme ve verimlilik artış hızında yavaşlamanın orta gelir tuzağının nedenleri olduğunu belirtmişlerdir. Çıkış için hükümetlerin, gelişmiş altyapıya erişim sağlamaları, mülkiyet haklarını daha fazla korumaları ve iş gücü piyasalarını iyileştirmeleri gibi bir dizi kamu politikası gereklidir. Bunların hepsi yeniliği artırmak için önde gelen teknolojik bilgi ve Ar-Ge kapsamında uygulanmalıdır.

Egawa (2013)'ya göre, orta gelir tuzağının önemli nedenlerinden biri gelir eşitsizliğidir. Tayland, Çin ve Malezya için uyguladığı duyarlılık analizi sonucunda

gelir adaletsizliğinin büyüme sürecinde negatif etkiye yol açtığı ve orta gelir tuzağının önemli nedenlerinden biri olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aynı zamanda tuzaktan çıkmak için kırsal ve kentsel gelir farklarının azaltılması, düşük gelirli bireylere sağlanacak faydalar, zenginden fakire yapılacak transfer, zorunlu ilköğretim ve ortaöğretim eğitimi, nitelikli işçi sayısının artırılması ve özellikle vergi reformu gibi politikaların dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir.

Gürsel ve Soybilen (2013)'e göre, orta gelirli ülkelerin tuzağa düşmelerindeki en büyük neden durgun bir büyüme girmeleri ile kişi başına gelirlerini arttıramamalarıdır. Bunun yanı sıra istihdam artışının sağlanamaması, üretim kapasitesinin yatırımlarla yükseltilememesi, yüksek verimlilik artışının desteklenmemesi önemli nedenlerdir. OGT'den çıkış için en önemli etkenin işgücü verimliliği olduğuna değinmişlerdir. Bu verimliliğin dışında, yatırımların teknolojik yeniliğe sahip olması, çalışanların eğitim ve beceri seviyelerinin gelişmesi, dolayısıyla ekonomik sistemin daha etkin biçimde işlemesi ile tuzaktan kurtulmak mümkündür.

Kanchoochat ve Intarakumnerd (2014), orta gelir tuzağının nedenlerini kurumların ve eğitim seviyelerinin yetersiz olmasına, yüksek teknoloji üreten ve ihracat yapmak için yetersiz kapasitenin olmasına ve devletin yetersiz rolüne bağlamışlardır. Bunun yanı sıra tuzaktan kurtulmak, Ar-Ge ile eğitime daha fazla yatırım yapabilmek için doğru teşvik sistemlerinin sağlanması, ülkenin karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu endüstrilerin desteklenmesi ve endüstriyel hedefleri artırmak için özen gösterilmesi gerekmektedir.

Dünya Bankası'nın 2013 yılında Çin ekonomisi ile ilgili yayınladığı raporunda, orta gelir tuzağından kurtulmaya yönelik bazı tavsiyeleri yer almaktadır. Bu tavsiyeler aşağıda özetlenmiştir (World Bank, 2013: 18-22);

- Gelir yükselişi sürerken kaliteli bir büyümenin sağlanması,
- Piyasa aktörleri ile uyumlu, sürekli ve dengeli bir büyümenin sağlanması,
- Yenilik ile yaratıcılığın desteklenmesi,
- Beşeri sermaye potansiyelinin açığa çıkartılması,

- Piyasanın rolüne, hukukun üstünlüğüne, toplumsal değerlere ve yüksek ahlaki standartlara gereken önemin verilmesi,
- Hükümetin ve özel sektöre özgü rollerin belirlenmesi,
- Sistem genelinde yeniliğin teşvik edilmesi ve küresel Ar-Ge ağlarına bağlantılar içeren “açık” bir yenilik mekanizmasının benimsenmesi,
- Herkes için fırsat eşitliği ve sosyal korumanın teşvik edilmesi,
- Sürdürülebilir bir mali sistem kurulması,
- Dünyanın geri kalanı için yararlı ilişkilerin geliştirilmesidir (World Bank, 2013: 18-22).

Aykırı (2017) ise, orta gelir tuzağından kurtulmayı ya da bu tuzakla karşılaşıldığı takdirde ülkelerin atması gereken adımları şu şekilde ifade etmektedir (Aykırı, 2017: 684);

- Katma değerli üretim için yeterli düzeyde verimlilik artışının sağlanması,
- Üretim sürecinde kullanılan ve ithal edilen teknolojilerin yerine kullanılabilir ulusal teknolojilerin yaratılması,
- İhracatta ürün çeşitliliğinin sağlanması,
- Ucuz ve vasıfsız işgücüne bağlı üretimden yüksek katma değerli üretim süreçlerine geçilmesi,
- Girişimciliğe ve yenilikçiliğe destek veren faaliyetlerin özendirilmesi için politikaların uygulanması,
- Gerekli eğitim reformlarını faaliyete geçirerek beşeri sermayenin artırılması,
- Altyapı yetersizliklerinin düzeltilmesi,
- İşgücü piyasalarındaki ücret katılıklarını yumuşatmak için reformların uygulanması,
- Ar-Ge ile bilgi teknolojilerinin ilerletilmesi,
- Devletin aktif politikalarla sorumluluğunu gerçekleştirmesi şeklindedir (Aykırı, 2017: 684).

Yıldız (2015), orta gelir tuzağındaki ülkelerin tuzaktan çıkması için köklü reformlar yapması gerektiğini vurgulamıştır. Öncelikle ülkelerin ulusal tasarruflarını artırması ve tasarruf açığını kapatması, iş gücü piyasalarında düzeltmeler yapması, Ar-Ge ve teknolojik yatırımlarını artırması, beşeri sermaye geliştirilmesi ve fikri mülkiyet ve

patent haklarını koruması ve toplam faktör verimliliğini artırmaları gerekmektedir (Yıldız, 2015: 166). Bulman vd. (2014) ise, orta gelir tuzağından çıkışın düşük enflasyon, yüksek ihracat payı, ekonomik yapı ve özellikle tarımdan sanayiye daha hızlı dönüşüm ve eşitsizlik ile bağımlılık oranlarındaki düşüşler sayesinde sağlanacağını belirtmişlerdir (Bulman vd., 2014: 2).

Alçın ve Güner (2015), orta gelir tuzağından çıkabilmek için, toplam faktör verimliliği artışı sağlanmasının yanı sıra, yatırımların ulusallaştırılması, hizmetler sektöründe katma değer artışının gerçekleştirilmesi, yenilikçiliğin, eğitim ve beşeri sermayenin kuvvetlendirilmesi, inovasyon ve Ar-Ge'nin geliştirilmesi, uzun vadeli teknoekonomi politikalarının uygulanabilir hale gelmesi gibi sonuçlara ulaşmışlardır (Alçın ve Güner, 2015).

Dalgıç vd. (2014), yaptıkları çalışmada Ar-Ge sürecinde yer alan araştırmacı sayısı, yüksek teknoloji ihracının oranı, beşeri sermayenin gelişmesi, fiyat istikrarının sağlanması, yatırım ve tüketim harcamalarında yükseliş ile dış ticaret haddindeki iyileşme ve doğrudan yabancı yatırım girişlerinin orta gelir tuzağından kurtulmada doğru orantılı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Öte yandan hükümet istikrarlılığı, yatırımdaki gelişmeler yüksek gelir grubuna geçiş olasılığını artırmaktadır (Dalgıç vd., 2014: 12).

Öz ve Göde (2015)'ye göre, orta gelir tuzağından çıkmak birkaç politika ile gerçekleştirilemeyecek kadar zor ve karışık bir süreçtir. Piyasa ve hükümetin birlikte gerçekleştireceği köklü bir yapısal değişim sayesinde bu tuzaktan kurtulmak mümkündür. Bunun için en mühim aşama sanayinin kaliteli mallar üretmesi ve böylece büyüme elde edebilmektir. Aynı zamanda hukuk devletinin kurulması ve geliştirilmesi de oldukça önemli bir faktördür (Öz ve Göde, 2015: 81).

Keskingöz ve Dilek (2016) ise çalışmalarında, Türkiye'nin orta gelir tuzağına yakalanıp yakalanmadığını araştırmışlardır. Robertson ve Ye'nin yaklaşımının yanı sıra, Philips- Perron (PP) birim kök testini de uygulamışlardır. Yaptıkları testler sonucunda, Türkiye'nin orta gelir tuzağına yakalanmadığı görülmektedir. Aynı zamanda, ülkelerin yüksek gelir grubuna ulaşması için sürdürülebilir ekonomik

büyüme ve sağlamları ve tasarruflarını artırmalarını gerektiğini ifade etmişlerdir (Keskingöz ve Dilek, 2016: 664).

Ünlü ve Yıldız (2017) ise çalışmalarında, orta gelir tuzağındaki ülkeler ile tuzakta olmayan ülkeleri iki gruba ayırarak incelemiştir. Orta gelir tuzağındaki ülkeleri belirlemek için Genişletilmiş Dickey-Fuller birim kök testi ile Narayan ve Popp (2010)'ın geliştirdiği iki yapısal kırılmalı birim kök testi yapılmıştır. Çalışmada grupların birbirinden ayırıcı özelliklerini tespit etmek için diskriminant analizi yapılmıştır. Analizde yenilik, kurumsal, eğitim, demografi ve makro ekonomik değişkenleri belirleyen toplam 22 gösterge (Ar-Ge harcamaları, tasarruf oranı, yüksek teknoloji ihracatı, yaşam beklentisi vb.) kullanılmıştır. Analiz sonucunda ise OGT'de olan ve olmayan ülkeleri birbirinden ayıran temel değişkenlerin eğitim, kurumsal ve yenilik olduğu sonucuna ulaşılmış olup, orta gelir tuzağından çıkmak için bu alanların geliştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

4. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmada Felipe vd. (2012) tarafından yayınlanan “Tracking the Middle-Income Trap: What Is It, Who Is in It, and Why?” (Orta Gelir Tuzağı'nın Takibi: Nedir, İçinde Kim Var ve Niçin?) adlı çalışmaları çerçevesinde 2010 yılı itibariyle yüksek gelir grubunda yer alan ülkeler (32 ülke) ile orta gelir tuzağında yer alan ülkelere (35 ülke) oluşan iki ülke grubu belirlenmiştir.

Bu iki ülke grubu arasında literatürde, orta gelir tuzağının temel belirleyicileri olarak geçen ve önemli görülen bazı sosyo-ekonomik değişkenlere göre fark olup olmadığı t-testi ve diskriminant analizi ile belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada orta gelir tuzağının temel belirleyicileri olarak ele alınan sosyo-ekonomik göstergeler; Ar-Ge harcamaları, insani gelişme endeksi, eğitim endeksi, ortalama ömür, büyüme oranı, gini endeksi, tasarruf oranı, yüksek teknoloji ihracatından oluşmakta olup, analizde değişkenlerin 1991-2010 dönemi (20 yıllık) aritmetik ortalamaları alınarak kullanılmıştır.

Orta gelir tuzağının belirleyicileri olarak çalışmada kullanılan değişkenlerden; araştırma-geliştirme harcamaları, büyüme oranı, gini endeksi, tasarruf oranı, ileri

teknoloji ihracat verileri Dünya Bankası'ndan elde edilirken; insani gelişme endeksi, ortalama ömür ve eğitim endeksi verilerine UNDP'den ulaşılmış olup, analizler SPSS programı ile yapılmıştır.

Felipe vd. (2012) çalışması kapsamında belirlenen ülkelerden bazıları ele alınan sosyo-ekonomik göstergelere sahip olmaması nedeniyle analiz dışı bırakılmıştır. Bu doğrultuda analizde 25 yüksek gelirli ülke ile 23 orta gelir tuzağındaki ülke dikkate alınmıştır. Çalışmada önce, bu iki ülke grubu arasında belirlenen sosyo-ekonomik göstergeler açısından fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız iki örnek t-testi (Independent Samples t-test) uygulanmıştır.

Bağımsız iki örnek t-testi (Independent Samples t-test) iki farklı grubun ortalamalarını karşılaştırmaktadır. Analize katılan grup üyeleri kesinlikle birbirinden farklı olmalıdır (Ak, 2016: 74). Bu analizde, birbirinden bağımsız iki grubun aynı değişkene ilişkin ortalamalarının karşılaştırılarak, ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı test edilmektedir (Gürbüz ve Şahin, 2017: 230). Bağımsız iki örnek t-testi yorumlanırken iki aşamadan geçmektedir. Birinci aşamada; Levene testi yardımıyla varyansların eşit olup olmadığına bakılmaktadır. İkinci aşamada ise; birinci aşamanın sonucu baz alınarak varyansların eşit olduğu duruma ya da varyansların eşit olmadığı duruma göre yorumlanmaktadır (Coşkun, Altunışık ve Yıldırım, 2017: 201).

Daha sonra orta gelir tuzağındaki ülkelerle yüksek gelir gurubundaki ülkelerin hangi sosyo-ekonomik özelliğe göre farklılık gösterdiğini belirlemek için aşamalı diskriminant analizi yapılmıştır.

Diskriminant analizi, veri setindeki değişkenlerin iki veya daha fazla gruba ayrılmasını amaçlayan çok değişkenli istatistik tekniklerinden biridir (Özdamar, 1999: 317). Diskriminant analizinin amacı, grupların hangi değişkenlere bağlı olarak birbirinden farklılaştığını ortaya koymaktır. Bir başka ifade ile grupların ayırt edici özelliklerinin belirlenmesidir (Oktay Fırat ve Demirhan, 2003: 18).

Diskriminant analizi doğrusal ve karesel diskriminant analizi şeklinde iki gruba ayrılmaktadır. Doğrusal diskriminant analizinin yapılabilmesi için temel varsayımlardan biri olan grupların kovaryans matrislerinin eşit olması gerekmektedir. Ancak eşitlik sağlanamadığı takdirde de analiz yapılabilir. Karesel

diskriminant analizinde kovaryans matrislerinin aynı olduğu varsayımı kullanılmamaktadır (Özdamar, 1999: 320).

4.1. Analiz ve Bulgular

4.1.1. T- Testi

Çalışmanın bu kısmında, Felipe vd. (2012) tarafından yayınlanan “Tracking the Middle-Income Trap: What Is It, Who Is in It, and Why?” (Orta Gelir Tuzağı'nın Takibi: Nedir, İçinde Kim Var ve Niçin?) adlı makalesi çerçevesinde belirlenen, 25 yüksek gelirli ülke ile 23 orta gelir tuzağındaki ülke arasında, literatürde orta gelir tuzağının belirleyicileri olarak görülen sosyo-ekonomik göstergeler açısından anlamlı bir fark olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Aşağıda t-testi sonuçlarına ilişkin tablolar yer almaktadır.

H1: Orta gelir tuzağındaki ülkeler ile yüksek gelirli ülkeler arasında Ar-Ge harcamaları açısından anlamlı bir fark vardır.

Tablo 4.1. Yüksek gelirli ülkeler ile orta gelir tuzağına düşmüş ülkeler arasında 1991-2010 dönemi* araştırma geliştirme harcamaları (GSYİH'nın %'si) açısından farklılıklar							
Değişken	Ülkeler	N	Ortalama	SS	Sd	T	P
Araştırma Geliştirme Harcamaları (GSYİH'nın % 'si)	Yüksek gelirli ülkeler (1)	25	1,8740	,97098	27,630	7,560	,000
	Orta gelir tuzağına düşmüş ülkeler (2)	23	,3509	,25736			
Kaynak: Ek Tablo 1'e göre hesaplanmıştır.							
* 20 yıllık aritmetik ortalama alınmıştır.							
Analizler SPSS paket programı kullanılarak yapılmıştır.							

Yukarıdaki tablo da görüldüğü gibi, $P < 0,05$ olduğu için yüksek gelir grubundaki ülkeler ile orta gelir tuzağındaki ülkeler arasında Ar-Ge harcamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Buna göre H1 hipotezi kabul edilir. Aynı zamanda aralarında anlamlı fark bulunan bu iki ülke grubundan, yüksek gelir grubundaki ülkelerin Ar-Ge harcamalarının ortalaması, orta gelir tuzağında bulunan ülkelere göre daha yüksektir. Bu durum beklenen bir durum olup, yüksek gelirli ülkelerin Ar-Ge harcamalarına daha yüksek pay ayırdıkları dolayısıyla tuzaktaki ülkelerin ise Ar-Ge'ye yeterince kaynak ayırmadıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu sonuç, Bayraktutan, Arslan ve Alancıoğlu (2018: 1233)'nin çalışmalarında da bahsettiği gibi orta gelirli ülkelerin, Ar-Ge'ye yetersiz kaynak ayırmaları sonucu orta gelir tuzağına düştükleri şeklindeki düşüncelerini desteklemektedir.

H2: Orta gelir tuzağındaki ülkeler ile yüksek gelirli ülkeler arasında gini endeksi açısından anlamlı bir fark vardır.

Tablo 4.2 Yüksek gelirli ülkeler ile orta gelir tuzağına düşmüş ülkeler arasında 1991-2010 dönemi* gini endeksi açısından farklılıklar							
Değişken	Ülkeler	N	Ortalama	SS	Sd	T	P
Gini Endeksi	Yüksek gelirli ülkeler (1)	25	33,7932	6,22633	35,809	-5,500	,000
	Orta gelir tuzağına düşmüş ülkeler (2)	23	47,3504	10,20112			
Kaynak: Ek Tablo 2'ye göre hesaplanmıştır.							
* 20 yıllık aritmetik ortalama alınmıştır.							
Analizler SPSS paket programı kullanılarak yapılmıştır.							

Yukarıdaki tablo da görüldüğü gibi, $P < 0,05$ olduğu için yüksek gelir grubundaki ülkeler ile orta gelir tuzağındaki ülkeler arasında gini endeksi açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Buna göre H2 hipotezi kabul edilir. Burada önemli olan husus, aralarında anlamlı fark bulunan ülke gruplarından yüksek gelir

grubundaki ülkelerin gelir adaletsizliğini gösteren gini endeksi ortalamasının, orta gelir tuzağında bulunan ülkelere göre daha düşük olmasıdır. Dolayısıyla orta gelir tuzağındaki ülkelerin önemli yapısal özelliklerinden birisinin gelir dağılımı adaletsizliği olduğu görülmektedir. Bu sonuç gelir eşitsizliğinin, ekonomik büyümede yavaşlamaya ve dolayısıyla orta gelir tuzağına neden olduğunu ifade eden Egawa (2013: 2)'nin çalışması ile uyumludur.

H3: Orta gelir tuzağındaki ülkeler ile yüksek gelirli ülkeler arasında büyüme oranı açısından anlamlı bir fark vardır.

Tablo 4.3. Yüksek gelirli ülkeler ile orta gelir tuzağına düşmüş ülkeler arasında 1991-2010 dönemi* GSYİH'daki büyüme oranı açısından farklılıklar							
Değişken	Ülkeler	N	Ortalama	SS	Sd	T	P
GSYİH'daki Büyüme Oranı (yıllık% 'si)	Yüksek gelirli ülkeler (1)	25	2,7044	1,36708	46	-3,143	,003
	Orta gelir tuzağına düşmüş ülkeler (2)	23	3,8378	1,10414			
Kaynak: Ek Tablo 3'e göre hesaplanmıştır.							
* 20 yıllık aritmetik ortalama alınmıştır.							
Analizler SPSS paket programı kullanılarak yapılmıştır.							

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, $P < 0,05$ olduğu için yüksek gelir grubundaki ülkeler ile orta gelir tuzağındaki ülkeler arasında büyüme oranı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Buna göre H3 hipotezi kabul edilir. Orta gelir tuzağındaki ülkelerin ortalama büyüme oranları her ne kadar yüksek gelirli ülkelere göre daha fazla gerçekleşse de, bu düzey tuzağından kurtulmaları için yeterli olmamıştır. Bu sonuç, Umutlu, Yılmaz ve Günel (2011: 355)'in yüksek gelirli ülkelerin, büyüme hızlarının belli bir noktadan sonra yavaşladığı düşüncesi ile uyumludur.

H4: Orta gelir tuzağındaki ülkeler ile yüksek gelirli ülkeler arasında insani gelişme açısından anlamlı bir fark vardır.

Tablo 4.4. Yüksek gelirli ülkeler ile orta gelir tuzağına düşmüş ülkeler arasında 1991-2010 dönemi* insani gelişme endeksi açısından farklılıklar							
Değişken	Ülkeler	N	Ortalama	SS	Sd	T	P
İnsani Gelişme Endeksi	Yüksek gelirli ülkeler (1)	25	,8424	,05214	46	12,092	,000
	Orta gelir tuzağına düşmüş ülkeler (2)	23	,6517	,05710			
Kaynak: Ek Tablo 4'e göre hesaplanmıştır.							
* 20 yıllık aritmetik ortalama alınmıştır.							
Analizler SPSS paket programı kullanılarak yapılmıştır.							

Yukarıdaki tablo da görüldüğü gibi, $P < 0,05$ olduğu için yüksek gelir grubundaki ülkeler ile orta gelir tuzağındaki ülkeler arasında insani gelişme endeksi açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Buna göre H4 hipotezi kabul edilir. Burada önemli olan aralarında anlamlı fark bulunan ülke grupları yüksek gelir grubundaki ülkelerin insani gelişme endeksi ortalaması, orta gelir tuzağında bulunan ülkelere göre daha yüksek olmasıdır. Bu beklenen bir durum olup, Aykırı (2017: 702)'nin de bahsettiği gibi yüksek gelir grubuna ulaşan ülkelerin genellikle çok yüksek insani gelişmişlik seviyesine sahip oldukları şeklindeki düşüncesini desteklemektedir. Dolayısıyla yüksek gelir grubuna ulaşmak için beşeri sermaye göstergesi olarak kabul edilen insani gelişme endeksinin yüksek düzeyde olmasının önemi büyüktür.

H5: Orta gelir tuzağındaki ülkeler ile yüksek gelirli ülkeler arasında teknoloji ihracatı açısından anlamlı bir fark vardır.

Tablo 4.5. Yüksek gelirli ülkeler ile orta gelir tuzağına düşmüş ülkeler arasında 1991-2010 dönemi* ileri teknoloji ihracatı (üretilen ihracatın yüzdesi) açısından farklılıklar							
Değişken	Ülkeler	N	Ortalama	SS	Sd	T	P
İleri teknoloji ihracatı (üretilen ihracatın %)	Yüksek gelirli ülkeler (1)	25	16,1928	8,91736	46	3,565	,001
	Orta gelir tuzağına düşmüş ülkeler (2)	23	6,3974	10,11791			
Kaynak: Ek Tablo 5'e göre hesaplanmıştır.							
* 20 yıllık aritmetik ortalama alınmıştır.							
Analizler SPSS paket programı kullanılarak yapılmıştır.							

Yukarıdaki tablo da görüldüğü gibi, $P < 0,05$ olduğu için yüksek gelir grubundaki ülkeler ile orta gelir tuzağındaki ülkeler arasında teknoloji ihracatı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Buna göre H_5 hipotezi kabul edilir. Burada önemli olan aralarında anlamlı fark bulunan ülke grupları arasında, yüksek gelirli grubundaki ülkelerin ileri teknoloji ihracatı ortalamasının, orta gelir tuzağında bulunan ülkelerin yaklaşık üç katı yüksekliğinde olmasıdır. Bu durum Tho (2013:5)'nun da ifade ettiği gibi orta gelir tuzağındaki ülkelerin, düşük ücretli emek-yoğun endüstrilere hakim olan düşük gelirli ülkeler ile hızlı teknolojik değişime uğrayan endüstrilere hakim yüksek gelirli ülkeler arasına sıkıştıkları şeklindeki düşüncesini desteklemektedir. Bu nedenle orta gelir tuzağındaki ülkelerin ileri teknoloji ürünlerini üretebilir hale gelmeleri tuzaktan kurtulmaları açısından önemlidir.

H_6 : Orta gelir tuzağındaki ülkeler ile yüksek gelirli ülkeler arasında eğitim endeksi açısından anlamlı bir fark vardır.

Tablo 4.6. Yüksek gelirli ülkeler ile orta gelir tuzağına düşmüş ülkeler arasında 1991-2010 dönemi* eğitim endeksi açısından farklılıklar							
Değişken	Ülkeler	N	Ortalama	SS	Sd	T	P
Eğitim Endeksi	Yüksek gelirli ülkeler (1)	25	,7752	,07622	46	9,251	,000
	Orta gelir tuzağına düşmüş ülkeler (2)	23	,5574	,08688			
Kaynak: Ek Tablo 6'ya göre hesaplanmıştır.							
* 20 yıllık aritmetik ortalama alınmıştır.							
Analizler SPSS paket programı kullanılarak yapılmıştır.							

Yukarıdaki tablo da görüldüğü gibi, $P < 0,05$ olduğu için yüksek gelir grubundaki ülkeler ile orta gelir tuzağındaki ülkeler arasında eğitim endeksi açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Buna göre H6 hipotezi kabul edilir. Tabloda görüldüğü gibi yüksek gelir grubundaki ülkelerin eğitim endeksi ortalaması orta gelir tuzağına düşen ülkelerin ortalamasından görece daha yüksektir. Bu sonuç ülkelerin orta gelir tuzağından kurtulmaları için daha fazla eğitime önem vermeleri gerektiğini vurgulayan Bayar (2016) ve Uyanık (2015)'in çalışmaları ile uyumludur.

H7: Orta gelir tuzağındaki ülkeler ile yüksek gelirli ülkeler arasında ortalama ömür (doğumda beklenen yaşam süresi) açısından anlamlı bir fark vardır.

Tablo 4.7. Yüksek gelirli ülkeler ile orta gelir tuzağına düşmüş ülkeler arasında 1991-2010 dönemi* doğumda beklenen yaşam süresi açısından farklılıklar							
Değişken	Ülkeler	N	Ortalama	SS	Sd	T	P
Doğumda beklenen yaşam süresi	Yüksek gelirli ülkeler (1)	25	78,0172	2,03291	26,872	7,111	,000
	Orta gelir tuzağına düşmüş ülkeler (2)	23	68,8878	5,84002			
Kaynak: Ek Tablo 7'ye göre hesaplanmıştır.							
* 20 yıllık aritmetik ortalama alınmıştır.							
Analizler SPSS paket programı kullanılarak yapılmıştır.							

Yukarıdaki tablo da görüldüğü gibi, $P < 0,05$ olduğu için yüksek gelir grubundaki ülkeler ile orta gelir tuzağındaki ülkeler arasında ortalama ömür açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Buna göre H7 hipotezi kabul edilir. Tablo incelendiğinde, yüksek gelirli ülkelerde ortalama ömür yaklaşık 78 yıl iken orta gelir tuzağındaki ülkelerde yaklaşık 68 yıl olduğu görülmektedir.

Bilindiği üzere ortalama ömür UNDP (2018) raporlarında sağlık boyutu göstergesi olarak ele alınmaktadır. Dolayısıyla yüksek gelirli ülkelerin insan sağlığına dolayısıyla beşeri sermayeye daha fazla önem verdikleri görülmektedir.

H8: Orta gelir tuzağındaki ülkeler ile yüksek gelirli ülkeler arasında yurtiçi tasarruf oranı açısından anlamlı bir fark vardır.

Tablo 4.8. Yüksek gelirli ülkeler ile orta gelir tuzağına düşmüş ülkeler arasında 1991-2010 dönemi* gayri safi yurtiçi tasarruf oranı (GSYİH'nın %'si) açısından farklılıklar							
Değişken	Ülkeler	N	Ortalama	SS	Sd	T	P
Gayri Safi Yurtiçi Tasarruf Oranı (GSYİH'nın% 'si)	Yüksek gelirli ülkeler (1)	25	24,8100	5,68119	30,212	1,631	,113
	Orta gelir tuzağına düşmüş ülkeler (2)	23	20,1865	12,45602			
Kaynak: Ek Tablo 8'e göre hesaplanmıştır.							
* 20 yıllık aritmetik ortalama alınmıştır.							
Analizler SPSS paket programı kullanılarak yapılmıştır.							

Yukarıdaki tablo da görüldüğü gibi, $P > 0,05$ olduğu için yüksek gelir grubundaki ülkeler ile orta gelir tuzağındaki ülkeler arasında yurtiçi tasarruf oranı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Buna göre H_0 hipotezi red edilir. Fakat buna karşın aralarında anlamlı fark bulunmayan bu iki ülke grubundan, yüksek gelirli ülkelerin tasarruf oranı beklendiği gibi daha yüksektir. Bu sonuç Eğilmez (2012) ve Yıldız (2015)'in çalışmalarında da bahsettiği gibi, orta gelir tuzağındaki ülkelerin tasarruflarının daha düşük seviyede gerçekleştiği şeklindeki düşüncesini desteklemektedir.

4.1.2. Diskriminant Analizi

Çalışmanın bu kısmında orta gelir tuzağındaki ülkeler ile yüksek gelir grubundaki ülkeler arasında hangi sosyo-ekonomik özelliğin ayırt edici olduğunu tespit etmek için diskriminant analizinden yararlanılmıştır.

Diskriminant analizinin temel varsayımları arasında yer alan kovaryans matrisinin eşit olması durumunu test etmek için Box M testi kullanılmıştır. Burada yer alan sıfır hipotezi “grupların kovaryans matrisleri eşittir” şeklinde olup, significant değerinin

0,05'ten büyük çıkması sıfır hipotezinin kabul edildiğini göstermektedir (Kalaycı, 2016: 341). Tablo 4.9'da görüldüğü gibi significant değeri 0,05'ten büyük olduğu için sıfır hipotezi kabul edilir. Yani grupların kovaryans matrisleri birbirine eşittir.

Box's M	,190
Approx.	,185
df1	1
F	6316,060
df2	
Sig.	,667
Analizler SPSS paket programı kullanılarak yapılmıştır.	

Diskriminant analizinin diğer bir varsayımı ise, çoklu bağlantı problemini olmamasıdır. Bu varsayım için bağımsız değişkenler arasındaki korelasyon katsayısının mutlak değerce 0,70'ten küçük olması, değişkenler arasında çoklu bağlantı probleminin olmadığı göstergesidir (Kalaycı, 2016: 341; Oğuzlar, 2006: 79). Eğer iki değişken arasındaki korelasyon 0,70'ten büyükse, değişkenlerden birini analiz dışında tutulması yada değişkenleri birleştirme yolu izlenebilmektedir (Kalaycı, 2016:341).

Tablo 4.10'da bağımsız değişkenlerin korelasyon katsayıları görülmektedir. Değişkenlerden, eğitim endeksi ile insani gelişme endeksi arasında 0,70'den daha büyük korelasyon çıkması nedeniyle eğitim endeksi analiz dışında tutulmuştur.

	Gini endeksi	Teknoloji	Büyüme	Yurtiçi tasarruf	İGE	Ar-Ge	Ortalama ömür	Eğitim endeksi
Gini end.	1,000	-,026	,158	,043	-,388	-,223	-,536	-,182
Teknoloji	-,026	1,000	,166	,303	,332	,370	,093	,280
Büyüme	,158	,166	1,000	,121	-,227	-,181	-,107	-,066
Yurtiçi tas.	,043	,303	,121	1,000	,186	,187	-,033	,065
İGE	-,388	,332	-,227	,186	1,000	,460	,606	,834
Ar-GE	-,223	,370	-,181	,187	,460	1,000	,130	,441
Ort. ömür	-,536	,093	-,107	-,033	,606	,130	1,000	,182
Eğitim end.	-,182	,280	-,066	,065	,834	,441	,182	1,000
Analizler SPSS paket programı kullanılarak yapılmıştır.								

Tablo 4.11’de orta gelir tuzağındaki ülkelerle yüksek gelir grubundaki ülkelere ait sosyo-ekonomik değişkenlerin aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları görülmektedir.

Grup		Ortalama	Standart Sapma	N
Yüksek gelirli ülkeler	Gini	33,7932	6,22633	25
	Teknoloji	16,1928	8,91736	25
	Büyüme	2,7044	1,36708	25
	Yurtiçi Tasarruf	24,8100	5,68119	25
	İGE	,8424	,05214	25
	Ar-Ge	1,8740	,97098	25
	Ortalama Ömür	78,0172	2,03291	25
Orta gelir tuzağındaki ülkeler	Gini	47,3504	10,20112	23
	Teknoloji	6,3974	10,11791	23
	Büyüme	3,8378	1,10414	23
	Yurtiçi Tasarruf	20,1865	12,45602	23
	İGE	,6517	,05710	23
	Ar-Ge	,3509	,25736	23
	Ortalama Ömür	68,8878	5,84002	23
Toplam	Gini	40,2894	10,74021	48
	Teknoloji	11,4992	10,62920	48
	Büyüme	3,2475	1,36104	48
	Yurtiçi Tasarruf	22,5946	9,72390	48
	İGE	,7510	,11036	48
	Ar-Ge	1,1442	1,05058	48
	Ortalama Ömür	73,6427	6,27037	48

Analizler SPSS paket programı kullanılarak yapılmıştır.

	Wilks' Lambda	F	df1	df2	Sig.
Gini	,594	31,456	1	46	,000
Teknoloji ihracatı	,784	12,708	1	46	,001
Büyüme	,823	9,877	1	46	,003
Yurtiçi Tasarruf	,942	2,813	1	46	,100
İGE	,239	146,228	1	46	,000
Ar-Ge	,464	53,079	1	46	,000
Ortalama Ömür	,460	54,063	1	46	,000

Analizler SPSS paket programı kullanılarak yapılmıştır.

Tablo 4.12'ye bakıldığında ele alınan değişkenlerin iki grubu birbirlerinden ayırmaları açısından önem durumları görülmektedir (Şahar, 2006). Bu durumda orta gelir tuzağındaki ülkelerle yüksek gelir grubundaki ülkeleri ayıran en önemli sosyo-ekonomik değişkenlerin; gini endeksi, teknoloji ihracatı, büyüme, insani gelişme endeksi, Ar-Ge harcamaları, ortalama ömür ve yurtiçi tasarruf oranının olduğu görülmektedir.

Tablo 4.13. Öz değer İstatistiğinin Sonuçları				
Fonksiyon	Öz değer	Varyans %	Kümülatif %	Kanonik Korelasyon
1	3,179	100,0	100,0	,872
Analizler SPSS paket programı kullanılarak yapılmıştır.				

Diskriminant fonksiyonunun önemi Kanonik korelasyon, öz değer ve Wilks's Lambda istatistiklerine bakılarak değerlendirilmektedir. Kanonik korelasyon değeri bize gruplar arasındaki ilişki ve toplam açıklanan varyans hakkında bilgi vermektedir. Kanonik korelasyon değerinin karesi alındığında çıkan sonuç, bağımlı değişkendeki varyansın yüzde kaçının açıklandığını göstermektedir (Kalaycı, 2016: 341-342). Bu bağlamda çalışmadaki SPSS çıktısına göre kanonik korelasyon değeri Tablo 4.13'de 0,872 olduğu görülmektedir. Bu değer yorumlanabilmesi için karesi ($0,872 \times 0,872 = 0,760$) alındığında çıkan sonuç 0,76 olmaktadır. Yani model bağımlı değişkendeki varyansın yaklaşık %76'sini açıklayabilmektedir.

Öz değer istatistiğine baktığımızda ise, bu değer büyüklüğü, bağımlı değişkendeki varyansın büyük bir bölümünün o fonksiyon tarafından açıklandığını ifade etmektedir. Kesin bir değer olmasa da 0,40'dan büyük öz değerlerin iyi bir ayırmacılık sağladığı kabul edilmektedir (Kalaycı, 2016: 342). Çalışmamızda öz değer istatistiğinin 3,179 olduğu görülmekte bu nedenle diskriminant fonksiyonu çok iyi bir ayırmacılık sağlamaktadır.

Tablo 4.14. Wilks' Lambda İstatistiğinin Sonuçları				
Fonksiyon testi	Wilks' Lambda	Ki-kare	S.D.	Significant
1	,239	65,067	1	,000
Analizler SPSS paket programı kullanılarak yapılmıştır.				

Wilks' Lambda istatistiği ise, diskriminant skorlarındaki toplam varyansın gruplar arasındaki farklar tarafından açıklanamayan oranını göstermektedir. Ayrıca Wilks' Lambda diskriminant fonksiyonu için öz değer istatistiğinin anlamlı olup olmadığını test etmektedir (Kalaycı, 2016: 342). Wilks' Lambda istatistiği 0 ile 1 arasında bir değer almaktadır. Bu değer ne kadar küçük ise grup ortalamaları birbirinden o kadar farklı ve diskriminant analizinin de güçlü olduğu anlamına gelmektedir (Gümüş, 2014: 56). Tablo 4.14'deki Wilks' Lambda değerine baktığımızda 0,239 olduğu görülmektedir. Yani diskriminant skorlarındaki toplam varyansın yaklaşık %24'ü açıklanamamaktadır. Ayrıca significant değerinin 0,05'ten küçük olması diskriminant fonksiyonunun anlamlı olduğu göstermektedir.

Bağımsız değişkenlerin önemi değerlendirilirken, standartlaştırılmış kanonik diskriminant fonksiyon katsayılarına ve yapı matrisindeki her bir değişkenin diskriminant fonksiyonu ile olan korelasyonuna bakılması gerekmektedir (Kalaycı, 2016: 342-343).

Tablo 4.15. Standartlaştırılmış Kanonik Diskriminant Fonksiyon Katsayıları	
	Fonksiyon
	1
İGE	1,000
Analizler SPSS paket programı kullanılarak yapılmıştır.	

Tablo 4.15'te yüksek gelirli ülkeler ile orta gelir tuzağındaki ülkeleri ayırmada, insani gelişme endeksinin (İGE) ayırt edici bağımsız değişken olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 4.16. Yapı Matrisi Sonuçları	
	Fonksiyon
	1
İGE	1,000
Ar-Ge ^a	,460
Gini ^a	-,388
Teknoloji ^a	,332
Büyüme ^a	-,227
Ortalama ömür ^a	,606
Tasarruf ^a	,186
Analizler SPSS paket programı kullanılarak yapılmıştır.	
Not :(a) Bu değişkenler analizde kullanılmaz.	

Tablo 4.16’da Ar-Ge, gini endeksi, teknoloji, büyüme ve tasarruf değişkenleri yer almasına rağmen standartlaştırılmış kanonik diskriminant fonksiyon katsayıları tablosunda (Tablo 4.15) yer almadıkları için önemli tahmin ediciler değildir.

Tablo 4.17. Kanonik Diskriminant Fonksiyon Katsayıları	
	Fonksiyon
	1
İGE	18,325
(Constant)	-13,763
Analizler SPSS paket programı kullanılarak yapılmıştır.	

Diskriminant fonksiyonu bağımsız değişkenlerin lineer kombinasyonunu ifade etmektedir. Burada yüksek gelirli ülkeler ile orta gelir tuzağındaki ülkeleri ayırmada, insani gelişme endeksinin (İGE) önemli ayırt edici bir değişken olduğu görülmektedir. Z değeri diskriminant skorunu göstermektedir (Kalaycı, 2016: 343).

Bu çerçevede Tablo 4.17’de yer alan standartlaştırılmamış diskriminant katsayılarına göre oluşturulan fonksiyon aşağıdaki şekilde yazılabilir.

$$Z = -13,763 + 18,325 (\text{İGE})$$

Tablo 4.18’de her grubun ortalama diskriminant fonksiyon değerleri gösterilmektedir. Yüksek gelir grubunun ortalama değeri 1,674’dür. Orta gelir tuzağındaki ülkelerin ortalama değeri -1,820’dir.

Tablo 4.18. Grupların Ortalama Diskriminant Fonksiyon Değerleri	
Grup	Fonksiyon
	1
Yüksek Gelirli Ülkeler	1,674
Orta Gelir Tuzağındaki Ülkeler	-1,820
Analizler SPSS Paket programı kullanılarak yapılmıştır.	

Tablo 4.19’da sınıflandırma sonuçları yer almaktadır. Sonuçlara göre, yüksek gelir grubundaki 25 ülkeden 24’ü doğru sınıflandırılırken 1’i yanlış sınıflandırılmıştır. Orta gelir tuzağı grubundaki 23 ülkeden hepsi doğru sınıflandırılmıştır. Bu sonucu yüzde olarak ifade edersek, yüksek gelir grubundaki ülkelerin %96’sı doğru, %4’ü yanlış sınıflandırılmıştır. Diskriminant analizi sonucunda doğru sınıflandırma oranının %97,9 olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 4.19. Sınıflandırma Sonuçları			
Grup	Tahmin Edilen Grup Üyeliği		Toplam
	Yüksek Gelirli Ülkeler	Orta Gelir Tuzağındaki Ülkeler	
Yüksek Gelirli Ülkeler	24	1	25
Orta Gelir Tuzağındaki Ülkeler	0	23	23
Yüksek Gelirli Ülkeler (%)	96,0	4,0	100,0
Orta Gelir Tuzağındaki Ülkeler(%)	,0	100,0	100,0
Analizler SPSS Paket programı kullanılarak yapılmıştır.			

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kalkınmanın ilk safhalarında, ülkelerde genellikle tarıma dayalı ekonomik bir yapı hüküm sürmekteydi. Daha sonra makineleşme, sermaye birikiminin artması ve iş gücünün tarım sektöründen sanayi sektörüne geçiş yapması ile birlikte verimlilik artmıştır. Bu bağlamda ekonomilerdeki bütün sektörlerde reel ücretlerin artması ile birlikte kişi başına düşen gelirinde artışı gözlemlenmektedir. Bu durum ülkelerin kalkınma safhalarında önce düşük gelir sınıfından alt orta gelir sınıfına, daha sonra üst orta gelir sınıfına ve son olarak yüksek gelir sınıfına geçiş yapmasını sağlamaktadır (Yaşar ve Gezer, 2014: 127). Fakat 1980'lerde başlayan ve gittikçe derinleşen küreselleşme süreci, ülkelere kalkınma ve büyüme yönünde önemli fırsatlar sunduğu kadar, bazı sorunlarında ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Küreselleşme ile birlikte bir yandan ülkeler arasında rekabet giderek artarken, öte yandan ülkeler sürdürülebilir ve yeterli büyüme hedeflerini gerçekleştirmek için çalışmaktadır (Yıldız, 2015: 166).

Orta gelir sınıfındaki ülkeler, gelişmiş ülkelere göre daha yavaş büyüme gösteren ve iktisadi yakınsamalarını bitiremeyen ülkeler olarak ifade edilmektedir (Gill ve Kharas, 2007: 5). Orta gelir sınıfındaki ülkelerin büyümelerinin durgunlaşması sonucu yüksek gelir grubuna ulaşmayı başaramaması durumu orta gelir tuzağı olarak ifade edilmektedir (Yeldan vd., 2012: 13). Bir başka deyişle, orta gelirli ülkelerin, hafif sanayi mallarının üretimini yapan düşük gelirli ülkeler ile katma değeri yüksek inovasyon mallarını üreten yüksek gelirli ülkeler arasında sıkışmaları orta gelir tuzağı olarak ifade edilmektedir (Garrett, 2004'den aktaran Yıldız ve Bayraktar, 2017: 111).

Orta gelir tuzağındaki ülkelerin belirlenmesi için hangi gelire sahip ülke grubunun orta gelirli olarak kabul edildiğine bakılmalıdır. Literatürde farklı gelir aralıkları mevcuttur. Örneğin, Dünya Bankasının yapmış olduğu sınıflandırmaya göre kişi başına düşen ortalama geliri 996 \$ ile 12.055 \$ arası olan ülkeler orta gelirli olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda Dünya Bankası orta gelir grubunu alt orta gelir ve

üst orta gelir olarak iki gruba ayırmaktadır. Bu bağlamda kişi başına düşen ortalama geliri 996\$ - 3.895\$ arasında olan ülkeler alt orta gelirli iken, 3.896\$ - 12.055\$ arasında olan ülkeler üst orta gelirli olarak kabul edilmiştir (World Bank, 2018b). Çalışmada yararlanılan Felipe vd. (2012)' nin belirledikleri gelir eşiklerine göre, bir ülkenin kişi başına düşen gelir düzeyi 2.000 \$ - 7.250 \$ arasında ise alt orta gelir sınıfında, 7.250 \$ - 11.750 \$ arasında ise üst orta gelir sınıfında kabul edilmektedir. Aynı zamanda bu çalışmada ülkelerin orta gelir tuzağına düşüp düşmediğini belirlemek için eşik yıl değerleri hesaplanmıştır. Eğer bir ülke 28 yıl veya daha fazla alt orta gelir grubunda kalırsa alt orta gelir tuzağına yakalandığı, benzer şekilde bir ülke 14 yıl veya daha uzun süre üst orta gelir grubunda kalırsa üst orta gelir tuzağına yakalandığı kabul edilmektedir (Felipe vd., 2012: 3).

Orta gelir tuzağına düşen ülkelerde tasarruf ve yatırımların düşük seviyede kalması, imalat sanayisinin yavaşlaması, sanayi üretiminde çeşitlenmelerin durması ve emek piyasasındaki çalışma şartlarının zayıflaması gibi birtakım belirtiler görülmektedir (Eğilmez, 2012).

Ülkelerin orta gelir tuzağına yakalanmasının nedenleri, literatürde yer alan, Lin ve Treichel (2012), Jitsuchon (2012), Felipe, Abdon ve Kumar (2012), Eğilmez (2012), Agenor, Canuto ve Jelenic (2012), Egawa (2013), Kanchoo ve Intarakumnerd (2014)'ün çalışmaları kapsamında özetlendiğinde, beşeri sermayenin yetersiz olması, Ar-Ge harcamalarının desteklenmemesi, gelir dağılımının adaletsiz olması, düşük katma değerli üretimden yüksek katma değerli üretime geçiş yapılamaması, ihraç edilen ürün türleri ve ekonominin çeşitlendirilmesinin durması, tasarrufların düşük düzeyde kalması, yüksek teknoloji ürünler üretmek ve ihraç etmek için yetersiz kapasitenin olması, iş gücü piyasalarının iyileştirilememesi ve mali yapının yetersiz olması gibi nedenlerin ön plana çıktığı görülmektedir.

Bu kapsamda çalışmanın amacı, orta gelir tuzağında bulunan ülkeler ile yüksek gelirli ülkelerin temel sosyo-ekonomik göstergeler bağlamındaki farklılıklarını ortaya koymak dolayısıyla tuzağa yakalanan ülkelerin sahip oldukları ortak özellikleri belirleyebilmektir. Bu iki ülke grubu arasında literatürde orta gelir tuzağının temel belirleyicileri olarak geçen ve önemli görülen bazı sosyo-ekonomik değişkenlere göre fark olup olmadığı t-testi ve diskriminant analizi ile belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu bağlamda, Felipe vd. (2012) tarafından yayınlanan “Tracking the Middle-Income Trap: What Is It, Who Is in It, and Why?” (Orta Gelir Tuzağı’nın Takibi: Nedir, İçinde Kim Var ve Niçin?) çalışması yardımıyla orta gelir tuzağında olan ülkeler ve yüksek gelirli ülkeler belirlenmiştir. Analiz kapsamında öncelikle bu iki ülke grubu arasında belirlenen sosyo-ekonomik göstergeler açısından fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız iki örnek t-testi uygulanmıştır. İstatistiksel analizler sonucu elde edilen bulgular;

- Analizde yüksek gelir grubunda bulunan 25 ülke ile orta gelir tuzağında bulunan 23 ülke arasında 1991-2010 (20 yıl) döneminde, “tasarruf oranı” dışındaki tüm sosyo-ekonomik göstergeler (Ar-Ge, büyüme, insani gelişme endeksi, gini endeksi, ortalama ömür, ileri teknoloji ihracatı, eğitim endeksi) bakımından anlamlı bir fark bulunmuştur. İki ülke grubu arasında anlamlı fark bulunan bu sosyo-ekonomik göstergelerden büyüme oranı dışındaki tüm göstergelerde beklendiği gibi yüksek gelirli ülkelerin ortalamaları görece daha yüksek bulunmuştur.

Daha sonra orta gelir tuzağındaki ülkeler ile yüksek gelirli ülkeler arasında hangi göstergenin ayırt edici özeliğe sahip olduğunu tespit etmek için diskriminant analizi yapılmıştır. Bu analiz sonuçlarına göre;

- Kanonik korelasyon katsayıları ve Wilks’ Lambda istatistiği incelendiğinde, kurulan modelin yüksek gelirli ülkeler ile orta gelir tuzağındaki ülkeleri ayırmada %76’sını açıkladığı dolayısıyla %24’ünü açıklayamadığı görülmüştür.
- Diskriminant analizi sonuçlarına göre, özellikle ülkelerin beşeri sermaye göstergesi olarak kabul edilen insani gelişme endeksinin orta gelir tuzağındaki ülkeler ile yüksek gelirli ülkeleri ayırmada ayırt edici bir özellik olarak ön plana çıktığı tespit edilmiştir.

Orta gelir tuzağındaki ülkeler ile yüksek gelirli ülkeler arasında beşeri sermaye düzeyinin ayırt edici bir özellik olması içsel büyüme modelleri ile uyumludur. Çünkü içsel büyüme modellerinde de vurgulandığı gibi, beşeri sermayeye yapılacak yatırımlar uzun dönemde büyüme süreçlerini pozitif etkileyerek ülkelerin orta gelir

tuzağından kurtulmalarını kolaylaştıracaktır (Özçağ ve Bölükbaş, 2019: 712). Lucas modelinde vurguladığı gibi hükümetler, beşeri sermayeyi artıracak politikalar gerçekleştirerek büyümenin hızlanmasına katkıda bulunmalıdır. Bu sayede beşeri sermayeye daha fazla önem verildikçe büyüme hızı da zamanla artacaktır (Ünsal, 2007: 250-269). Aynı zaman da Aykırı (2017)'nında vurguladığı gibi, yüksek gelirli ve çok yüksek insani gelişmişlik düzeyine sahip ülkelerde ortaya çıkan ekonomik büyüme, önemli ölçüde beşeri sermaye düzeyine bağlıdır.

Bu kapsamda orta gelir tuzağından kurtulmak için Dünya Bankası (2013: 18-22)'nında vurguladığı gibi, ülkelerin yenilik ve yaratıcılığı desteklemesi, beşeri sermayeye gereken önemi vermesi, ar-ge faaliyetlerinin artırılması, herkes için her alanda fırsat eşitliğinin ve sosyal korumanın sağlanması, sürdürülebilir mali sistemin kurulması gibi tedbirler alınmalıdır.

KAYNAKLAR

- Agenor, P.R. & Canuto, O. & Jelenic, M. (2012). Avoiding middle-income growth traps. *The World Bank Economic Premise*. Vol. 98.
- Aiyar, S. & Duval, R. & Puy, D. & Wu, Y. & Zhang, L. (2013). Growth slowdowns and the middle-income trap. *International Monetary Fund*, 13/71.
- Ak, B. (2016). Parametrik hipotez testleri. Şeref Kalaycı (Ed.) içinde, *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım (73-82).
- Alçın S. & Güner, B. (2015). Orta gelir tuzağı: Türkiye üzerine bir değerlendirme. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B. Dergisi*, 37(1), 27-45.
- Aykırı, M. (2017). Ekonomik büyümenin sürdürülebilirliği ve orta gelir tuzağından çıkışta beşeri sermayenin önemi: Yüksek ve üst-orta gelirli ülkeler üzerine bir uygulama. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 3(4), 683-706.
- Barro, R. J. & Sala-i-Martin, X. (2004). Economic growth: Mıt Press. *Cambridge, Massachusetts*.
- Baskak, T. E. (2017). *Büyüme sürecindeki engel: orta gelir tuzağında yer alan Türkiye ve bu engeli aşan Güney Kore ile aşamayan Bulgaristan karşılaştırması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Manisa.
- Bayar, G. (2016). Türkiye ve orta gelir tuzağı: Eğitimin önemi. *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(34), 45-78.
- Bayraktutan, Y. & Arslan, İ. & Alancıoğlu, E. (2018). Orta gelir tuzağını aşmada araştırma-geliştirme: Türkiye ve Güney Kore karşılaştırması. *Journal of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 5(23), 1232-1240.
- Berber, M. (2011). *İktisadi büyüme ve kalkınma*. Trabzon: Derya Kitabevi.
- Bocutoğlu, E. & Berber, M. (2012). *Genel iktisada giriş*. Trabzon: Murathan Yayınevi.
- Bozkurt, E. (2014). *Orta gelir tuzağı: Türkiye ve seçilmiş gelişmekte olan ülkeler üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış doktora tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum.
- Bulman, D. & Eden, M. & Nguyen, H. (2014). Transitioning from low-income growth to high-income growth is there a middle income trap? *World Bank Policy Research Working Paper 7104*.

- Cai, F. (2012). Is There a “Middle-income Trap”? Theories, Experiences and Relevance to *China*. *China & World Economy*, 20(1), 49–61.
- Coşkun, R. & Altunışık, R. & Yıldırım, E. (2017). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri spss uygulamalı*. (9. Baskı). Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Çelik, K. (2008). *Makro iktisada giriş*. (1. Baskı) Trabzon: Murathan Yayınevi.
- Dalgıç, B. & Varol İyidoğan, P. & Balıkçioğlu, E. (2014). Orta gelir tuzağından çıkışta hangi faktörler? *Maliye Dergisi*, 167.
- Dündar, O. (2013). *Orta gelir tuzağı: Türkiye ekonomisi için riskler ve sakınma stratejileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Egawa, A. (2013). *Will income inequality cause a middle-income trap in asia?* Bruegel Working Paper.
- Eichengreen, B. & Donghyun, P. & Kwanho S. (2011). When fast growing economies slow down: International evidence and implications for the people’s republic of China. *ADB Economics Working Paper Series*, No. 262.
- Eichengreen, B. & Donghyun, P. & Kwanho S. (2012). When fast-growing economies slow down: International evidence and implications for China. *Asian Economic Papers* 11: 1.
- Eichengreen, B. & Donghyun, P. & Kwanho S. (2013). Growth slowdowns redux: New evidence on the middle-income trap. *NBER Working Paper Series 18673*, National Bureau Of Economic Research.
- Ener M. & Karanfil, M. (2015). Türkiye ekonomisinde tasarruf açığının orta gelir tuzağı üzerine etkisi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 10(2), 31- 46.
- Erdoğan, S. & Canbay, Ş. (2016). İktisadi büyüme-araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) harcamaları ilişkisi üzerine teorik bir inceleme. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 29-43.
- Ertek, T. (2008). *Makroekonomiye giriş*. (Genişletilmiş 3. Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Felipe, J. & Abdon, A. & Kumar, U. (2012). Tracking the middle-income trap: What is it, who is in it, and why? *Levy Economics Institute, Working Paper* Vol. 715.
- Felipe, J. & Kumar, U. & Galope, R. (2014). Middle-income transitions: Trap or myth? *ADB Economics Working Paper Series*, No. 421.

- Glawe, L. & Wagner, H. (2016). The middle-income trap - definitions, theories and countries concerned: a literature survey. *Munich Personal Repec Archive*, Paper No. 71196.
- Gill, I. & Kharas H. (2007). *An east asian renaissance ideas for economic growth*. Washington D.C 20433: World Bank.
- Gill I. & Kharas, H. (2009). Gravity and friction in growing East Asia. *Oxford Review of Economic Policy*, 25(2), 190–204.
- Gülen, H. (2018). *İstihdam edilmiş beşeri sermaye ve ekonomik büyüme ilişkisi: OECD ülkeleri için panel veri analizi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eskişehir.
- Gümüş, D. (2014). *Diskriminant analizi ve bireysel emeklilik üzerine bir uygulama*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Gürak, H. (2006). *Ekonomik büyüme ve küresel ekonomi*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Gürbüz, S. & Şahin, F. (2017). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. (4. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gürsel, S. & Soybilgen, B. (2013). Türkiye orta gelir tuzağının eşğinde. *Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi (BETAM)*, Araştırma Notu 13/154.
- Hiç, M. (1994). *Büyüme ve gelişme ekonomisi*. İstanbul: Filiz Kitabevi, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Yeni Baskı.
- Islam, N. (2013). Beyond the middle income trap: what kind of high income country can China become? *International Center for the Study of East Asian Development (ICSEAD)*.
- Jitsuchon, S. (2012). Thailand in a middle-income trap. *TDRİ Quarterly Review*, 27(2),13-20.
- Jones, C. I. (2001). *İktisadi Büyüme Giriş*. (Çev. S. Ateő ve İ. Tuncer). İstanbul: Literatür Yayınları: 56.
- Kalaycı, Ş. (2016). Ayırma (Discriminant) analizi. Şeref Kalaycı (Ed.) içinde, *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım (335-344).
- Kanchoochat, V. & Intarakumnerd, P. (2014). Tigers trapped: Tracing the middle-income trap through theeast and southeast asian experience. *Berlin Working Papers on Money, Finance, Trade and Development*, Working Paper No. 04.

- Kar, M. & Ağır, H. (2003). Türkiye’de beşeri sermaye ve ekonomik büyüme ilişkisi: Eş bütünleşme yaklaşımı ile nedensellik testi, 1926-1994. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 6(11), 51-68.
- Karahan, H. (2012). *Kalkınma yolunda yeni eşik: Orta gelir tuzağı*. (2012 Türkiye Ekonomisi Raporu). İstanbul: Müsiad Araştırma Raporları: 79.
- Kaya, Z. & Tokucu, E. & Aykırı M. & Durmuş C. (2015). Türkiye ekonomisinde orta gelir tuzağı ve ödemeler bilançosu kısıtı. *International Conference on Euroasian Economies*.
- Kaynak, M. (2007). *Kalkınma iktisadi*. (Genişletilmiş 2. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kesgingöz, H. & Dilek, S. (2016). Middle income trap and Turkey. *The Empirical Economics Letters*, 15(7), 657-666.
- Kharas, H. & Kohli, H. (2011). What is the middle income trap, why do countries fall into it, and how can it be avoided? *Global Journal of Emerging Market Economies*, 3(3) 281–289.
- Kibritçioğlu, A. (1998). İktisadi büyümenin belirleyicileri ve yeni büyüme modellerinde beşeri sermayenin yeri. *AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 53(1-4), 207-230.
- Lin J. Y. (2001). Development strategy, viability, and economic convergence. *Economic Development and Cultural Change*, 51(2), 277-308.
- Lin, J. Y. & Treichel, V. (2012). *Learning from China's rise to escape the middle-income trap: a new structural economics approach to Latin America*. World Bank Development Economics Vice Presediency, Policy Research Working Paper 6165.
- Mahfi Eğilmez, Dr. Mahfi Eğilmez, <http://www.mahfiegilmez.com/2012/12/orta-gelir-tuzag-ve-turkiye.html>, 08.12.2018.
- Oğuzlar, A. (2006). Hanehalkı tipi ve kırsal-kent ayrımının diskriminant analizi ile incelenmesi. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi* (11) 2006, 70-84
- Ohno, K. (2009). Avoiding the middle income trap: renovating industrial policy formulation in Vietnam. *ASEAN Economic Bulletin*, 26(1), 25-43.
- Oktay Fırat, S. Ü. & Demirhan, A. (2003). Ticaret bankalarının 1999 ve 2000 yıllarındaki finansal performanslarının faktör analizi ve diskriminant analizi kullanılarak karşılaştırılması. *İ.Ü. İşletme Fakültesi Dergisi*, 32(2), 9-27.
- Öz, E. & Göde, B. (2015). Orta gelir tuzağı ve Türkiye’nin konumu. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 1-20.

- Özçağ, M. & Bölükbaş, M. (2019). Orta gelir tuzağı ve beşeri sermaye: karşılaştırmalı bir panel veri analizi, *IV. International Conference on Applied Economics and Finance & Extended With Social Sciences*,
- Özdamar, K. (1999). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi (çok değişkenli analizler)*. (2. Baskı). Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Özer, M. & Çiftçi, N. (2009). Ar-ge tabanlı içsel büyüme modelleri ve ar-ge harcamalarının ekonomik büyüme üzerine etkisi: OECD ülkeleri panel veri analizi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 8(16), 219-240.
- Özsağır, A. (2008). Düünden bugüne büyümenin dinamiği. *KMU İİBF Dergisi*, 10(14).
- Parasız M. İ. (1997). *Modern büyüme teorileri dinamik makro ekonomiye giriş*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Parasız, M. İ. (2005). *İktisadın a b c'si*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Pio, A. (1993). *İçsel büyüme teorisinde yeni gelişmeler nelerdir? Bunlar gelişmekte olan ve piyasa ekonomisine geçiş sürecini yaşayan ülkeler açısından ne ölçüde uygulanabilir?*. (Çev. N.Özkaplan). *Ekonomik Yaklaşım*, 4(10).
- Robertson, P. E. & Ye, L. (2013). On the existence of a middle income trap. *University of Western Australia Economics Discussion Paper*, 13.12.
- Smith A. (2006). *Milletlerin zenginliği*. (Çev. H. Derin). (6.Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Sümer, K. K. (2013). *Makro ekonomik modeller*. İstanbul: Beşir Kitabevi.
- Şahar, C. (2006). *Van yöresinde kütahya vişnesinin prunus avium ve prunus mahaleb anaçları üzerinde meyve özelliklerinin diskriminant ve faktör analiz yöntemleriyle karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Van.
- Şen, H. & Saruç, N. T. & Keskin, A. (2004). *Kalkınmanın finansmanı*. Sami Taban-Muhsin Kar (Ed.) içinde, *Kalkınma Ekonomisi: Seçme Konular* (197-230).
- Umutlu, G. & Yılmaz, F. A. & Günel, S. (2011). Ekonomik büyüme farklılıklarının incelenmesi: OECD ülkeleri için bir uygulama. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 11(22), 351-372.
- UNDP (2018). Human development indicators and indices: 2018 statistical update team.http://hdr.undp.org/sites/default/files/2018_human_development_statistical_update.pdf, Erişim tarihi: 08.04.2019.

- UNDP, Human Development Index: 30.01.2019 tarihinde, <http://hdr.undp.org/en/data>, sayfasından erişilmiştir.
- UNDP, Education Index: 03.04.2019 tarihinde, <http://hdr.undp.org/en/data>, sayfasından erişilmiştir.
- UNDP, Life Expectancy at Birth (Years): 29.01.2019 tarihinde, <http://hdr.undp.org/en/data>, sayfasından erişilmiştir.
- Uyanık, C. C. (2015). Orta gelir tuzağı ve Türkiye'nin konumu açısından bir değerlendirme. *Sosyoekonomi*, 23(26), 175-186.
- Ünlü, F. & Yıldız, R. (2017). Orta gelir tuzağının belirlenmesi: Ekonometrik analiz. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 14(1).
- Ünlüöneren, K. & Tayfun, A. (2009). *Ekonomiye giriş*. (1. Baskı) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ünsal, E. M. (2007). *İktisadi büyüme*. (1.Baskı). Ankara: İmaj Yayıncılık.
- Yaşar, E. & Gezer, M. A. (2014). Türkiye'nin orta gelir tuzağına yakalanma riski ve bu riskten kurtulma önerileri. *Maliye Dergisi*, Sayı 167.
- Yeldan, E. & Taşçı, K. & Voyvoda, E. & Özsan, M.E. (2012). Orta gelir tuzağından çıkış: Hangi Türkiye? *Türkonfed*, Cilt:1.
- Yeldan, E. & Taşçı, K. & Voyvoda, E. & Özsan, M.E. (2013). Orta gelir tuzağından çıkış: Hangi Türkiye? *Türkonfed*, Cilt:2.
- Yener Ercan, N. (2000). İçsel büyüme teorisi: Genel bir bakış. *Planlama Dergisi Özel Sayı-DPT'nin Kuruluşunun 42. Yılı*.
- Yıldız, A. (2015). Orta gelir tuzağı ve orta gelir tuzağından çıkış stratejileri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(2), 155-170.
- Yıldız, F. & Bayraktar, Y. (2017). Kırılgan sekizli ülkelerinin orta gelir tuzağına uzaklığının ölçülmesi: Karşılaştırmalı bir analiz. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(5).
- Yülek, M.A. (1997). İçsel büyüme teorileri, gelişmekte olan ülkeler ve kamu politikaları üzerine. *Hazine Dergisi*, 6.
- Tho, T. V. (2013). The middle-income trap: issues for the members of the association of the southeast asian nations. *ADB Working Paper Series*. No. 421.
- Woo, W. T. (2012). China meets the middle-income trap: The large potholes in the road to catching-up. *Journal of Chinese Economic and Business Studies*, 10(4), 313-336.

World Bank (2013). *China 2030: Building a modern, harmonious, and creative high-income society. The World Bank Development Research Center of the State Council, the People's Republic of China, Washington DC 20433.*

World Bank. (2018a). 07.12.2018 tarihinde <https://blogs.worldbank.org/opendata/new-country-classifications-income-level-2018-2019>, sayfasından erişilmiştir.

World Bank. (2018b). 07.12.2018 tarihinde <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups>, sayfasından erişilmiştir.

World Bank, Research and Development Expenditure (% of GDP): 16.05.2019 tarihinde, <https://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&series=GB.XPD.RSDV.GD.ZS&country=> sayfasından erişilmiştir.

World Bank, Gını Index (World Bank Estimate): 01.04.2019 tarihinde, <https://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&series=SI.POV.GINI&country=> sayfasından erişilmiştir.

World Bank, GDP Growth (Annual %): 17.05.2019 tarihinde, <https://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&series=NY.GDP.MKTP.KD.ZG&country=> sayfasından erişilmiştir.

World Bank, High Tecnology Export (% of manufactured export): 17.05.2019 tarihinde, <https://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&series=TX.VAL.TECH.MF.ZS&country=SWE> sayfasından erişilmiştir

World Bank, Gross Domestic Savings (% of GDP): 17.05.2019 tarihinde <https://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&series=NY.GDS.TOTL.ZS&country=> sayfasından erişilmiştir.

EKLER

Ek Tablo 1: Yüksek Gelirli Ülkeler ile Orta Gelir Tuzağındaki Ülkeler ve Araştırma-Geliştirme Harcamaları

No	Ülkeler	Araştırma-Geliştirme Harcamaları (GSYİH'nın %)																				Felipe, Abdon ve Kumar'a (2012) göre		
		1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010		Toplam	1991-2010-Aritmetik Ortalaması ¹
1	Avustralya	-	-	-	-	-	1,7	-	1,5	-	1,6	-	1,8	-	1,9	-	2,2	-	2,4	-	2,4	15,5	1,94	1
2	Arjantin	-	-	-	-	-	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	6,8	0,45	1
3	Avusturya	-	-	-	-	-	1,6	1,7	1,7	1,8	1,9	2	2,1	2,2	2,2	2,4	2,4	2,4	2,6	2,6	2,7	32,3	2,15	1
4	Belçika	-	-	-	-	-	1,7	1,8	1,8	1,9	1,9	2	1,9	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,9	2	2,1	28,0	1,87	1
5	Kanada	-	-	-	-	-	1,6	1,6	1,7	1,8	1,9	2	2	2	2	2	1,9	1,9	1,9	1,9	1,8	28,0	1,87	1
6	Şili	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,3	0,4	0,4	0,3	1,4	0,35	1
7	Danimarka	-	-	-	-	-	1,8	1,9	2	2,1	-	2,3	2,4	2,5	2,4	2,4	2,4	2,5	2,8	3,1	2,9	33,5	2,39	1
8	Finlandiya	-	-	-	-	-	2,5	2,6	2,8	3,1	3,2	3,2	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,5	3,7	3,7	48,1	3,21	1
9	Fransa	-	-	-	-	-	2,2	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1	2,2	2,1	2,1	2,1	2,1	2	2,1	2,2	2,2	31,8	2,12	1
10	Almanya	-	-	-	-	-	2,1	2,2	2,2	2,3	2,4	2,4	2,4	2,5	2,4	2,4	2,5	2,4	2,6	2,7	2,7	36,2	2,41	1
11	Yunanistan	-	-	-	-	-	-	0,4	-	0,6	-	0,6	-	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,7	0,6	0,6	6,3	0,57	1
12	İrlanda	-	-	-	-	-	1,3	1,2	1,2	1,2	1,1	1,1	1,1	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2	1,4	1,6	1,6	18,7	1,25	1
13	İsrail	-	-	-	-	-	2,6	2,8	2,9	3,3	3,9	4,2	4,1	3,9	3,9	4,1	4,1	4,4	4,3	4,1	3,9	56,5	3,77	1
14	İtalya	-	-	-	-	-	0,9	1	1	1	1	1	1,1	1,1	1,1	1	1,1	1,1	1,2	1,2	1,2	16,0	1,07	1
15	Japonya	-	-	-	-	-	2,7	2,8	2,9	2,9	2,9	3	3	3	3	3,2	3,3	3,3	3,3	3,2	3,1	45,6	3,04	1
16	Mauritius	-	-	-	-	-	-	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,3	0,4	0,4	-	-	-	-	-	3,1	0,34	1
17	Hollanda	-	-	-	-	-	1,9	1,9	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,7	1,6	1,7	1,7	26,7	1,78	1
18	Norveç	-	-	-	-	-	-	1,6	-	1,6	-	1,6	1,6	1,7	1,5	1,5	1,5	1,6	1,6	1,7	1,6	19,1	1,59	1
19	Portekiz	-	-	-	-	-	0,5	0,6	0,6	0,7	0,7	0,8	0,7	0,7	0,7	0,8	1	1,1	1,4	1,6	1,5	13,4	0,89	1
20	Kore Cum.	-	-	-	-	-	2,3	2,3	2,2	2,1	2,2	2,3	2,3	2,4	2,5	2,6	2,8	3	3,1	3,3	3,5	38,9	2,59	1
21	İspanya	-	-	-	-	-	0,8	0,8	0,9	0,8	0,9	0,9	1	1	1	1,1	1,2	1,2	1,3	1,4	1,3	15,6	1,04	1
22	İsveç	-	-	-	-	-	-	3,3	-	3,4	-	3,9	-	3,6	3,4	3,4	3,5	3,3	3,5	3,4	3,2	37,9	3,45	1
23	İsviçre	-	-	-	-	-	2,4	-	-	-	2,3	-	-	-	2,7	-	-	-	2,7	-	-	10,1	2,53	1

24	Birleşik Krallık	-	-	-	-	-	1,6	1,5	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,5	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,7	1,7	24,0	1,60	1
25	ABD	-	-	-	-	-	2,4	2,5	2,5	2,5	2,6	2,6	2,5	2,6	2,5	2,5	2,6	2,6	2,8	2,8	2,7	38,7	2,58	1	
26	Arnavutluk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,1	0,2	-	-	0,3	0,15	2	
27	Bolivya	-	-	-	-	-	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	-	-	-	-	-	-	0,2	-	2,3	0,29	2	
28	Botswana	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,5	-	-	-	-	-	0,5	0,50	2	
29	Brezilya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1,1	1,1	1,1	1,2	11,5	1,05	2	
30	Cezayir	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,2	0,4	0,2	0,2	0,1	-	-	-	-	-	-	1,1	0,22	2	
31	Ekvador	-	-	-	-	-	0,1	0,1	0,1	-	-	0,1	0,1	0,1	-	-	0,1	0,1	0,2	0,4	0,4	1,8	0,16	2	
32	El Salvador	-	-	-	-	-	-	-	0,1	-	-	-	-	-	-	-	-	0,1	0,1	0,1	0,1	0,5	0,10	2	
33	Fas	-	-	-	-	-	-	-	0,3	-	-	0,6	0,5	0,6	-	-	0,6	-	-	-	0,7	3,3	0,55	2	
34	G.afrika	-	-	-	-	-	-	0,6	-	-	-	0,7	-	0,8	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9	0,8	0,7	8,0	0,80	2	
35	Guatemala	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0	0,1	0,1	0,1	0	0,3	0,05	2	
36	İran	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,5	0,5	0,6	0,5	0,6	0,6	-	0,6	0,3	0,3	4,5	0,50	2	
37	Kolombiya	-	-	-	-	-	0,3	0,3	-	-	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	2,3	0,18	2	
38	Mısır	-	-	-	-	-	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	-	-	-	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	3,2	0,27	2	
39	Namibya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,1	0,1	0,10	2	
40	Panama	-	-	-	-	-	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	3,8	0,25	2	
41	Paraguay	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	-	-	0,1	-	-	-	0,6	0,10	2	
42	Romanya	-	-	-	-	-	0,7	0,6	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,6	0,4	0,5	7,1	0,47	2	
43	Sri Lanka	-	-	-	-	-	0,2	-	-	-	0,1	-	-	-	0,2	-	0,2	-	0,1	-	0,1	0,9	0,15	2	
44	Tunus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,5	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,6	0,7	0,7	6,0	0,67	2	
45	Ürdün	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,3	-	-	-	-	-	0,4	-	-	-	0,7	0,35	2	
46	Malezya	-	-	-	-	-	0,2	-	0,4	-	0,5	-	0,7	-	0,6	-	0,6	-	0,8	1	1	5,8	0,64	2	
47	Uruguay	-	-	-	-	-	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	-	0,2	-	-	-	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	3,3	0,30	2	
48	Venezuela	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	1,3	0,22	2

Kaynak: Araştırma- Geliştirme Harcamaları: World Bank, Research and Development Expenditure (% of GDP): 16.05.2019 tarihinde, <https://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&series=GB.XPD.RSDV.GD.ZS&country=> sayfasından erişilmiştir.

Ek Tablo 2: Yüksek Gelirli Ülkeler ile Orta Gelir Tuzagındaki Ülkeler ve Gini Endeksi

No	Ülkeler	Gini Endeksi (Dünya Bankası Tahmini)																					Felipe, Abdon ve Kumar'a (2012) göre 1. Yüksek Gelirli Ülkeler, 2. Orta Gelir Tuzagındaki Ülkeler	
		1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Toplam		1991-2010-Aritmetik Ortalaması
1	Avustralya	-	-	-	-	32,6	-	-	-	-	-	33,5	-	33,5	33,1	-	-	-	35,4	-	34,7	202,8	33,80	1
2	Arjantin	46,8	45,5	44,9	45,9	48,9	49,5	49,1	50,7	49,8	51,1	53,3	53,8	50,7	48,3	47,7	46,6	46,3	44,5	43,9	43	960,3	48,02	1
3	Avusturya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	29,5	29,8	28,7	29,6	30,6	30,4	31,5	30,3	240,4	30,05	1
4	Belçika	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	28,1	30,5	29,3	28,1	29,2	28,4	28,5	28,4	230,5	28,81	1
5	Kanada	31	-	-	31,3	-	-	31,6	33,2	-	33,3	-	-	-	33,7	-	-	33,8	-	-	33,6	261,5	32,69	1
6	Şili	-	54,8	-	56,4	-	54,9	-	55,5	-	52,8	-	-	51,5	-	-	48,2	-	-	49	-	423,1	52,89	1
7	Danimarka	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25,6	24,9	25,2	25,9	26,2	25,2	26,7	27,2	206,9	25,86	1
8	Finlandiya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	27,7	27,9	27,6	28	28,3	27,8	27,5	27,7	222,5	27,81	1
9	Fransa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	31,4	30,6	29,8	29,7	32,4	33	32,7	33,7	253,3	31,66	1
10	Almanya	29,2	-	-	29,2	29	-	-	28,3	-	28,8	30,3	30	30,3	30,4	32,3	31,3	31,3	31,2	30,5	30,2	452,3	30,15	1
11	Yunanistan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	32,8	33,6	34,6	35,1	34	33,6	33,6	34,1	271,4	33,93	1
12	İrlanda	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	32,9	33,6	33,7	32,7	31,9	30,9	32,7	32,3	260,7	32,59	1
13	İsrail	-	35,5	-	-	-	-	38,1	-	-	-	38,9	-	-	-	41,7	-	41	-	-	42,6	237,8	39,63	1
14	İtalya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	34,9	34,3	33,8	33,7	32,9	33,8	33,8	34,7	271,9	33,99	1
15	Japonya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	32,1	-	-	32,1	32,10	1
16	Mauritius	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	35,7	-	-	-	-	35,7	35,70	1
17	Hollanda	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	29,8	29	30	29,6	29,3	27,9	27,8	203,4	29,06	1
18	Norveç	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	27,6	31,6	30,6	26,4	27,1	27	26,2	25,7	222,2	27,78	1
19	Portekiz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	38,7	38,9	38,5	38,1	36,7	36,6	34,9	35,8	298,2	37,28	1
20	Kore Cum.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	31,7	-	32,3	-	32	96,0	32,00	1
21	İspanya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	31,8	33,3	32,4	33,5	34,1	34,2	34,9	35,2	269,4	33,68	1
22	İsveç	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25,3	26,1	26,8	26,4	27,1	28,1	27,3	27,7	214,8	26,85	1
23	İsviçre	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	33,9	34,3	33,8	32,9	32,6	167,5	33,50	1
24	Birleşik Krallık	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	36	34,3	34,6	35,7	34,1	34,3	34,4	243,4	34,77	1
25	ABD	38,2	-	-	40,2	-	-	40,8	-	-	40,4	-	-	-	40,5	-	-	41,1	-	-	40,4	281,6	40,23	1
26	Arnavutluk	-	-	-	-	-	27	-	-	-	-	-	31,7	-	-	30,6	-	-	30	-	-	119,3	29,83	2

27	Bolivya	-	-	-	-	-	-	58,2	-	58,1	61,6	57,4	59,3	-	55	58,5	56,7	54,5	50,8	49,2	-	619,3	56,30	2
28	Botswana	-	-	60,8	-	-	-	-	-	-	-	-	64,7	-	-	-	-	-	-	60,5	-	186,0	62,00	2
29	Brezilya	-	53,2	60,1	-	59,6	59,9	59,8	59,6	59	-	58,4	58,1	57,6	56,5	56,3	55,6	54,9	54	53,7	-	916,3	57,27	2
30	Cezayir	-	-	-	-	35,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	35,3	35,30	2
31	Ekvador	-	-	-	53,4	-	-	-	49,7	58,6	56,4	-	-	53,4	53,9	53,1	52,2	53,3	49,7	48,4	48,7	630,8	52,57	2
32	El Salvador	54	-	-	-	49,9	51	-	54,5	52,2	51,5	51,4	51,9	50,4	47,8	48,5	45,7	45,2	46,9	45,8	43,5	790,2	49,39	2
33	Fas	-	-	-	-	-	-	-	39,5	-	40,6	-	-	-	-	-	40,7	-	-	-	-	120,8	40,27	2
34	G.afrika	-	-	59,3	-	-	60,7	-	-	-	57,8	-	-	-	-	64,8	-	-	63	-	63,4	369,0	61,50	2
35	Guatemala	-	-	-	-	-	-	-	-	-	54,2	-	-	-	-	-	54,6	-	-	-	-	108,8	54,40	2
36	İran	-	-	-	43	-	-	-	44,1	-	-	-	-	-	-	43,6	44,8	-	-	42,1	-	217,6	43,52	2
37	Kolombiya	-	51,5	-	-	-	56,9	-	-	58,7	58,7	57,2	55,8	53,4	54,8	53,7	-	-	55,5	54,4	54,7	665,3	55,44	2
38	Mısır	-	-	-	-	30,1	-	-	-	32,8	-	-	-	-	31,8	-	-	-	31,1	-	31,5	157,3	31,46	2
39	Namibya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	63,3	-	-	-	-	-	61	-	124,3	62,15	2
40	Panama	58,2	-	-	-	57,8	-	58,2	57,5	56,5	56,8	56,9	56,2	55,8	54,8	53,8	54,6	52,7	52,7	51,8	51,6	885,9	55,37	2
41	Paraguay	-	-	-	-	58,2	-	54,9	-	54,6	-	54,6	57,3	54,9	52,3	51,4	53	53	50,7	49,1	51	695,0	53,46	2
42	Romanya	-	25,5	-	28,2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	39,6	37,5	36,4	35,6	35,5	238,3	34,04	2
43	Sri Lanka	-	-	-	-	35,4	-	-	-	-	-	-	41	-	-	-	40,3	-	-	36,4	-	153,1	38,28	2
44	Tunus	-	-	-	-	41,7	-	-	-	-	40,8	-	-	-	-	37,7	-	-	-	-	35,8	156,0	39,00	2
45	Ürdün	-	43,4	-	-	-	-	36,4	-	-	-	-	37	-	-	-	33,9	-	32,6	-	33,7	217,0	36,17	2
46	Malezya	-	47,7	-	-	48,5	-	49,1	-	-	-	-	-	-	46,1	-	-	46,1	45,5	-	-	283,0	47,17	2
47	Uruguay	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	45,9	46,4	45,1	45,6	44,5	227,5	45,50	2
48	Venezuela	-	42,5	-	-	47,8	-	-	49,8	48,3	-	48,2	50,6	50,4	49,8	52,4	46,9	-	-	-	-	486,7	48,67	2

Kaynak: Gini Endeksi: World Bank, Gini Index (World Bank Estimate): 01.04.2019 tarihinde, <https://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&series=SI.POV.GINI&country=> sayfasından erişilmiştir.

Ek Tablo 3: Yüksek Gelirli Ülkeler ile Orta Gelir Tuzağındaki Ülkeler ve GSYİH Büyüme

No	Ülkeler	GSYİH Büyüme (Yıllık %)																				Felipe, Abdon ve Kumar'a (2012) göre		
		1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010		Toplam	1991-2010-Aritmetik Ortalaması
1	Avustralya	-0,4	0,4	4	4	3,8	3,9	4	4,6	5	3,9	1,9	4	3	4	3,2	2,8	3,8	3,7	1,9	2,1	63,6	3,18	1
2	Arjantin	9,1	7,9	8,2	5,8	-2,8	5,5	8,1	3,9	-3,4	-0,8	-4,4	-10,9	8,8	9	8,9	8	9	4,1	-5,9	10,1	78,2	3,91	1
3	Avusturya	3,4	2,1	0,5	2,4	2,7	2,3	2,1	3,6	3,6	3,4	1,3	1,7	0,9	2,7	2,2	3,5	3,7	1,5	-3,8	1,8	41,6	2,08	1
4	Belçika	1,8	1,5	-1	3,2	2,4	1,6	3,7	2	3,6	3,6	0,8	1,8	0,8	3,6	2,1	2,5	3,4	0,8	-2,3	2,7	38,6	1,93	1
5	Kanada	-2,1	0,9	2,7	4,5	2,7	1,6	4,3	3,9	5,2	5,2	1,8	3	1,8	3,1	3,2	2,6	2,1	1	-2,9	3,1	47,7	2,39	1
6	Şili	7,8	11,2	6,6	5	8,9	6,8	7,4	4,3	-0,4	5,3	3,3	3,1	4,1	7,2	5,7	6,3	4,9	3,5	-1,6	5,8	105,2	5,26	1
7	Danimarka	1,4	2	0	5,3	3	2,9	3,3	2,2	2,9	3,7	0,8	0,5	0,4	2,7	2,3	3,9	0,9	-0,5	-4,9	1,9	34,7	1,74	1
8	Finlandiya	-5,9	-3,3	-0,7	3,9	4,2	3,7	6,3	5,4	4,4	5,6	2,6	1,7	2	3,9	2,8	4,1	5,2	0,7	-8,3	3	41,3	2,07	1
9	Fransa	1	1,6	-0,6	2,3	2,1	1,4	2,3	3,6	3,4	3,9	2	1,1	0,8	2,8	1,6	2,4	2,4	0,2	-2,9	2	33,4	1,67	1
10	Almanya	5,1	1,9	-1	2,5	1,7	0,8	1,8	2	2	3	1,7	0	-0,7	1,2	0,7	3,7	3,3	1,1	-5,6	4,1	29,3	1,47	1
11	Yunanistan	3,1	0,7	-1,6	2	2,1	2,9	4,5	3,9	3,1	3,9	4,1	3,9	5,8	5,1	0,6	5,7	3,3	-0,3	-4,3	-5,5	43,0	2,15	1
12	İrlanda	1,9	3,3	2,7	5,8	9,6	7,8	10,3	8,5	10,6	9,6	5,8	6,3	3,1	6,7	6	5,5	5,2	-3,9	-4,6	1,9	102,1	5,11	1
13	İsrail	7,7	7,8	4,1	7,4	6,6	5,3	3,7	4,2	3,6	8,2	0	0,2	0,8	4,6	4,1	5,2	5,8	3	1,4	5,3	89,0	4,45	1
14	İtalya	1,5	0,8	-0,9	2,2	2,9	1,3	1,8	1,6	1,6	3,7	1,8	0,2	0,2	1,6	0,9	2	1,5	-1,1	-5,5	1,7	19,8	0,99	1
15	Japonya	3,4	0,8	-0,5	1	2,7	3,1	1,1	-1,1	-0,3	2,8	0,4	0,1	1,5	2,2	1,7	1,4	1,7	-1,1	-5,4	4,2	19,7	0,99	1
16	Mauritius	4,4	6,5	5,1	4,1	4,3	5,6	5,7	6,1	2,6	9	2,6	2,1	3,7	5,7	1,2	8,5	5,7	5,4	3,3	4,4	96,0	4,80	1
17	Hollanda	2,4	1,7	1,3	3	3,1	3,6	4,3	4,5	5,1	4,2	2,1	0,1	0,3	2	2,2	3,5	3,7	1,7	-3,8	2,6	47,6	2,38	1
18	Norveç	3,1	3,6	2,8	5,1	4,2	5	5,3	2,6	2	3,2	2,1	1,4	0,9	4	2,6	2,4	3	0,5	-1,7	0,7	52,8	2,64	1
19	Portekiz	4,4	1,1	-2	1	4,3	3,5	4,4	4,8	3,9	3,8	1,9	0,8	-0,9	1,8	0,8	1,6	2,5	0,2	-3	1,9	36,8	1,84	1
20	Kore Cum.	10,4	6,2	6,8	9,2	9,6	7,6	5,9	-5,5	11,3	8,9	4,5	7,4	2,9	4,9	3,9	5,2	5,5	2,8	0,7	6,5	114,7	5,74	1
21	İspanya	2,5	0,9	-1	2,4	2,8	2,7	3,7	4,3	4,5	5,3	4	2,9	3,2	3,2	3,7	4,2	3,8	1,1	-3,6	0	50,6	2,53	1
22	İsveç	-1,1	-1,2	-2,1	4,1	4	1,5	2,9	4,2	4,5	4,7	1,6	2,1	2,4	4,3	2,8	4,7	3,4	-0,6	-5,2	6,1	43,0	2,15	1
23	İsviçre	-0,9	0	-0,1	1,3	0,5	0,5	2,3	3	1,7	3,9	1,3	0,2	0	2,8	3,1	4	4,1	2,2	-2,2	3	30,7	1,54	1
24	Birleşik Krallık	-1,1	0,4	2,5	3,9	2,5	2,5	4	3,1	3,2	3,7	2,5	2,5	3,3	2,4	3,1	2,5	2,4	-0,5	-4,2	2,2	40,9	2,05	1
25	ABD	-0,1	3,6	2,7	4	2,7	3,8	4,5	4,4	4,7	4,1	1	1,8	2,8	3,8	3,3	2,7	1,8	-0,3	-2,8	2,7	51,0	2,55	1

26	Arnavutluk	-29,6	-7,2	9,6	8,3	13,3	9,1	-10,9	8,8	12,9	6,9	8,3	4,5	5,5	5,5	5,5	5,9	6	7,5	3,3	3,7	76,9	3,85	2
27	Bolivya	5,3	1,6	4,3	4,7	4,7	4,4	5	5	0,4	2,5	1,7	2,5	2,7	4,2	4,4	4,8	4,6	6,1	3,4	4,1	76,4	3,82	2
28	Botswana	7,5	2,9	1,9	3,6	7	5,8	8,3	0,4	9,7	2	0,3	6,1	4,6	2,7	4,6	8,4	8,3	6,2	-7,7	8,6	91,2	4,56	2
29	Brezilya	1,5	-0,5	4,7	5,3	4,4	2,2	3,4	0,3	0,5	4,4	1,4	3,1	1,1	5,8	3,2	4	6,1	5,1	-0,1	7,5	63,4	3,17	2
30	Cezayir	-1,2	1,8	-2,1	-0,9	3,8	4,1	1,1	5,1	3,2	3,8	3	5,6	7,2	4,3	5,9	1,7	3,4	2,4	1,6	3,6	57,4	2,87	2
31	Ekvador	4,3	2,1	2	4,3	2,3	1,7	4,3	3,3	-4,7	1,1	4	4,1	2,7	8,2	5,3	4,4	2,2	6,4	0,6	3,5	62,1	3,11	2
32	El Salvador	1,5	7	5,8	4,7	4,7	0,8	3,1	2,7	2,2	1,1	0,9	1,6	1,6	0,9	2,7	4,3	1,9	2,1	-2,1	2,1	49,6	2,48	2
33	Fas	7,2	-2,1	-0,7	10,6	-5,4	12,4	-1,6	7,2	1,1	1,9	7,3	3,1	6	4,8	3,3	7,6	3,5	5,9	4,2	3,8	80,1	4,01	2
34	G.afrika	-1	-2,1	1,2	3,2	3,1	4,3	2,6	0,5	2,4	4,2	2,7	3,7	2,9	4,6	5,3	5,6	5,4	3,2	-1,5	3	53,3	2,67	2
35	Guatemala	3,7	4,8	3,9	4	4,9	3	4,4	5	3,8	3,6	2,3	3,9	2,5	3,2	3,3	5,4	6,3	3,3	0,5	2,9	74,7	3,74	2
36	İran	12,4	2,8	1	-1,5	2,3	5,2	0,5	2,2	0,9	5,9	0,8	7,3	8,7	4,4	3,2	5	8,2	0,3	1	5,8	76,4	3,82	2
37	Kolombiya	2	4	5,4	5,8	5,2	2,1	3,4	0,6	-4,2	2,9	1,7	2,5	3,9	5,3	4,7	6,8	6,8	3,3	1,2	4,3	67,7	3,39	2
38	Mısır	1,1	4,5	2,9	4	4,6	5	5,5	5,6	6,1	6,4	3,5	2,4	3,2	4,1	4,5	6,8	7,1	7,2	4,7	5,1	94,3	4,72	2
39	Namibya	8,2	7,2	-1,6	1,7	3,9	3,2	4,2	3,3	3,4	3,5	1,2	4,8	4,2	12,3	2,5	7,1	5,4	2,6	0,3	6	83,4	4,17	2
40	Panama	9,4	8,2	5,5	2,9	1,8	4,1	6,5	7,3	3,9	2,7	0,6	2,2	4,2	7,5	7,2	8,7	12	9,9	1,2	5,8	111,6	5,58	2
41	Paraguay	3,5	1,7	4,9	5,3	6,8	1,6	4,2	0,1	-1,4	-2,3	-0,8	0	4,3	4,1	2,1	4,8	5,4	6,4	-0,3	11,1	61,5	3,08	2
42	Romanya	-12,9	-8,8	1,5	3,9	7,1	3,9	-4,8	-2,1	-0,4	2,4	5,6	5,2	5,5	8,4	4,2	8,1	6,9	8,3	-5,9	-2,8	33,3	1,67	2
43	Sri Lanka	4,6	4,4	6,9	5,6	5,5	3,8	6,4	4,7	4,3	6	-1,5	4	5,9	5,4	6,2	7,7	6,8	6	3,5	8	104,2	5,21	2
44	Tunus	3,9	7,8	2,2	3,2	2,4	7,1	5,4	4,8	6,1	4,7	3,8	1,3	4,7	6,2	3,5	5,2	6,7	4,2	3	3,5	89,7	4,49	2
45	Ürdün	1,8	18,7	4,6	5	6,2	2,1	3,3	3	3,4	4,2	5,3	5,8	4,2	8,6	8,1	8,1	8,2	7,2	5,5	2,3	115,6	5,78	2
46	Malezya	9,5	8,9	9,9	9,2	9,8	10	7,3	-7,4	6,1	8,9	0,5	5,4	5,8	6,8	5,3	5,6	6,3	4,8	-1,5	7,4	118,6	5,93	2
47	Uruguay	3,5	7,9	2,7	7,3	-1,4	5,6	8,5	4,5	-1,9	-1,9	-3,8	-7,7	0,8	5	7,5	4,1	6,5	7,2	4,2	7,8	66,4	3,32	2
48	Venezuela	9,7	6,1	0,3	-2,3	4	-0,2	6,4	0,3	-6	3,7	3,4	-8,9	-7,8	18,3	10,3	9,9	8,8	5,3	-3,2	-1,5	56,6	2,83	2

Kaynak:GSYİH Büyüme (Yıllık %): World Bank, GDP Growth (Annual %): 17.05.2019 tarihinde, <https://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&series=NY.GDP.MKTP.KD.ZG&country=> sayfasından erişilmiştir.

Ek Tablo 4: Yüksek Gelirli Ülkeler ile Orta Gelir Tuzağındaki Ülkeler ve İnsani Gelişme Endeksi

No	Ülkeler	İnsani Gelişme Endeksi																				Felipe, Abdon ve Kumar'a (2012) göre		
		1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010		Toplam	1991-2010-Aritmetik Ortalaması
1	Avustralya	0,867	0,868	0,872	0,875	0,883	0,886	0,889	0,892	0,895	0,898	0,9	0,903	0,904	0,907	0,908	0,911	0,915	0,92	0,921	0,923	17,9	0,90	1
2	Arjantin	0,713	0,72	0,725	0,728	0,731	0,738	0,746	0,753	0,764	0,771	0,776	0,769	0,775	0,78	0,782	0,787	0,792	0,795	0,799	0,813	15,3	0,76	1
3	Avusturya	0,8	0,805	0,807	0,813	0,817	0,82	0,824	0,835	0,834	0,838	0,849	0,838	0,842	0,849	0,855	0,861	0,881	0,884	0,886	0,895	16,8	0,84	1
4	Belçika	0,81	0,825	0,839	0,845	0,852	0,857	0,862	0,866	0,868	0,873	0,876	0,879	0,882	0,885	0,889	0,896	0,899	0,899	0,899	0,903	17,4	0,87	1
5	Kanada	0,853	0,856	0,854	0,859	0,861	0,863	0,862	0,861	0,864	0,867	0,872	0,877	0,882	0,887	0,892	0,895	0,897	0,899	0,899	0,902	17,5	0,88	1
6	Şili	0,711	0,719	0,713	0,718	0,727	0,734	0,741	0,747	0,753	0,759	0,766	0,768	0,774	0,783	0,788	0,788	0,795	0,806	0,804	0,808	15,2	0,76	1
7	Danimarka	0,804	0,809	0,815	0,824	0,831	0,837	0,843	0,849	0,861	0,863	0,876	0,883	0,894	0,898	0,903	0,905	0,904	0,909	0,906	0,91	17,3	0,87	1
8	Finlandiya	0,787	0,795	0,799	0,809	0,816	0,823	0,832	0,84	0,848	0,858	0,864	0,867	0,87	0,891	0,895	0,899	0,901	0,904	0,899	0,903	17,1	0,86	1
9	Fransa	0,788	0,798	0,804	0,818	0,825	0,83	0,834	0,839	0,845	0,849	0,851	0,853	0,857	0,86	0,869	0,874	0,876	0,878	0,878	0,882	16,9	0,85	1
10	Almanya	0,809	0,814	0,824	0,829	0,834	0,839	0,844	0,85	0,855	0,868	0,877	0,883	0,889	0,897	0,903	0,911	0,915	0,917	0,917	0,921	17,4	0,87	1
11	Yunanistan	0,763	0,764	0,762	0,766	0,768	0,772	0,777	0,787	0,789	0,796	0,806	0,818	0,825	0,835	0,845	0,851	0,849	0,857	0,858	0,856	16,1	0,81	1
12	İrlanda	0,767	0,773	0,781	0,789	0,795	0,801	0,809	0,84	0,849	0,857	0,863	0,871	0,88	0,89	0,896	0,902	0,908	0,908	0,906	0,909	17,0	0,85	1
13	İsrail	0,8	0,807	0,812	0,818	0,823	0,828	0,835	0,843	0,85	0,853	0,857	0,865	0,865	0,868	0,872	0,872	0,881	0,88	0,882	0,887	17,0	0,85	1
14	İtalya	0,774	0,78	0,786	0,794	0,8	0,806	0,814	0,819	0,824	0,83	0,837	0,842	0,847	0,852	0,857	0,862	0,866	0,868	0,868	0,87	16,6	0,83	1
15	Japonya	0,821	0,824	0,829	0,835	0,84	0,845	0,848	0,847	0,85	0,855	0,859	0,862	0,865	0,869	0,873	0,877	0,88	0,881	0,88	0,885	17,1	0,86	1
16	Mauritius	0,626	0,633	0,638	0,643	0,648	0,652	0,656	0,662	0,667	0,673	0,682	0,687	0,695	0,704	0,713	0,72	0,728	0,734	0,741	0,749	13,7	0,68	1
17	Hollanda	0,834	0,835	0,839	0,864	0,861	0,866	0,865	0,867	0,87	0,876	0,879	0,878	0,883	0,886	0,891	0,897	0,904	0,906	0,906	0,91	17,5	0,88	1
18	Norveç	0,856	0,862	0,87	0,885	0,883	0,888	0,894	0,906	0,911	0,917	0,916	0,918	0,924	0,934	0,932	0,936	0,938	0,938	0,938	0,942	18,2	0,91	1
19	Portekiz	0,72	0,732	0,745	0,753	0,76	0,767	0,773	0,78	0,779	0,785	0,79	0,792	0,796	0,797	0,8	0,803	0,81	0,814	0,817	0,822	15,6	0,78	1
20	Kore Cum.	0,739	0,746	0,756	0,767	0,778	0,789	0,8	0,797	0,808	0,817	0,824	0,832	0,839	0,847	0,855	0,862	0,869	0,874	0,869	0,884	16,4	0,82	1
21	İspanya	0,764	0,772	0,782	0,791	0,8	0,806	0,81	0,814	0,819	0,825	0,828	0,83	0,833	0,837	0,844	0,848	0,853	0,856	0,858	0,865	16,4	0,82	1
22	İsveç	0,818	0,821	0,84	0,849	0,856	0,863	0,874	0,888	0,893	0,897	0,9	0,902	0,908	0,896	0,899	0,902	0,905	0,901	0,899	0,905	17,6	0,88	1
23	İsviçre	0,834	0,836	0,841	0,844	0,848	0,854	0,864	0,873	0,881	0,889	0,891	0,891	0,896	0,901	0,905	0,912	0,915	0,917	0,927	0,932	17,7	0,88	1
24	Birleşik Krallık	0,788	0,801	0,814	0,827	0,839	0,844	0,849	0,855	0,861	0,867	0,871	0,874	0,878	0,886	0,891	0,889	0,892	0,896	0,899	0,905	17,2	0,86	1
25	ABD	0,861	0,867	0,871	0,875	0,877	0,879	0,881	0,884	0,885	0,885	0,887	0,889	0,893	0,895	0,898	0,901	0,905	0,91	0,91	0,914	17,8	0,89	1

26	Arnavutluk	0,626	0,61	0,613	0,619	0,632	0,641	0,641	0,652	0,662	0,669	0,676	0,682	0,689	0,694	0,704	0,711	0,72	0,724	0,729	0,741	13,4	0,67	2
27	Bolivya	0,543	0,55	0,557	0,564	0,571	0,578	0,58	0,591	0,6	0,608	0,611	0,617	0,621	0,622	0,624	0,63	0,631	0,64	0,647	0,649	12,0	0,60	2
28	Botsvana	0,588	0,587	0,585	0,575	0,577	0,571	0,57	0,567	0,566	0,565	0,567	0,566	0,575	0,584	0,596	0,611	0,625	0,639	0,648	0,66	11,8	0,59	2
29	Brezilya	0,615	0,622	0,63	0,64	0,648	0,656	0,664	0,67	0,676	0,684	0,691	0,698	0,695	0,698	0,7	0,702	0,705	0,716	0,718	0,727	13,6	0,68	2
30	Cezayir	0,581	0,587	0,591	0,595	0,6	0,608	0,617	0,627	0,636	0,644	0,653	0,664	0,674	0,684	0,692	0,698	0,707	0,709	0,719	0,729	13,0	0,65	2
31	Ekvador	0,646	0,65	0,654	0,658	0,662	0,664	0,668	0,671	0,668	0,67	0,675	0,679	0,682	0,688	0,693	0,696	0,698	0,711	0,712	0,715	13,6	0,68	2
32	El Salvador	0,534	0,546	0,557	0,567	0,577	0,585	0,595	0,604	0,607	0,615	0,62	0,628	0,635	0,643	0,651	0,659	0,656	0,659	0,659	0,671	12,3	0,61	2
33	Fas	0,464	0,468	0,474	0,485	0,489	0,499	0,503	0,51	0,52	0,53	0,541	0,552	0,563	0,572	0,58	0,586	0,594	0,602	0,608	0,616	10,8	0,54	2
34	G.afrika	0,626	0,635	0,641	0,645	0,649	0,647	0,644	0,639	0,634	0,63	0,61	0,617	0,615	0,613	0,614	0,616	0,621	0,633	0,642	0,649	12,6	0,63	2
35	Guatemala	0,483	0,49	0,495	0,5	0,507	0,515	0,523	0,531	0,539	0,546	0,554	0,56	0,564	0,567	0,571	0,579	0,59	0,598	0,604	0,611	10,9	0,55	2
36	İran	0,594	0,608	0,62	0,629	0,64	0,647	0,653	0,659	0,664	0,67	0,678	0,683	0,689	0,691	0,695	0,731	0,736	0,741	0,747	0,755	13,5	0,68	2
37	Kolombiya	0,595	0,606	0,612	0,619	0,625	0,634	0,642	0,649	0,649	0,653	0,656	0,658	0,657	0,671	0,683	0,691	0,704	0,71	0,715	0,719	13,1	0,66	2
38	Mısır	0,55	0,557	0,562	0,569	0,576	0,584	0,591	0,592	0,605	0,611	0,616	0,62	0,622	0,628	0,634	0,642	0,65	0,658	0,66	0,665	12,2	0,61	2
39	Namibya	0,582	0,587	0,589	0,591	0,588	0,581	0,575	0,569	0,56	0,558	0,557	0,554	0,556	0,557	0,556	0,56	0,568	0,575	0,583	0,594	11,4	0,57	2
40	Panama	0,665	0,673	0,68	0,684	0,688	0,694	0,7	0,708	0,713	0,719	0,722	0,728	0,73	0,735	0,739	0,744	0,751	0,755	0,756	0,758	14,3	0,72	2
41	Paraguay	0,585	0,589	0,596	0,6	0,606	0,613	0,618	0,622	0,625	0,624	0,632	0,642	0,64	0,646	0,649	0,649	0,655	0,664	0,659	0,675	12,6	0,63	2
42	Romanya	0,686	0,678	0,678	0,681	0,687	0,695	0,696	0,698	0,704	0,709	0,715	0,724	0,734	0,746	0,755	0,767	0,781	0,795	0,798	0,797	14,5	0,73	2
43	Sri Lanka	0,63	0,635	0,637	0,646	0,65	0,655	0,662	0,668	0,676	0,685	0,691	0,697	0,705	0,711	0,718	0,724	0,73	0,738	0,74	0,745	13,7	0,69	2
44	Tunus	0,575	0,583	0,589	0,6	0,607	0,616	0,623	0,634	0,645	0,653	0,661	0,666	0,673	0,682	0,689	0,695	0,701	0,707	0,71	0,716	13,0	0,65	2
45	Ürdün	0,627	0,648	0,659	0,67	0,684	0,686	0,689	0,693	0,697	0,702	0,708	0,713	0,719	0,726	0,729	0,732	0,735	0,736	0,734	0,728	14,0	0,70	2
46	Malezya	0,652	0,66	0,668	0,675	0,683	0,695	0,706	0,71	0,716	0,725	0,723	0,725	0,731	0,734	0,731	0,737	0,75	0,761	0,765	0,772	14,3	0,72	2
47	Uruguay	0,697	0,7	0,703	0,709	0,711	0,717	0,727	0,735	0,737	0,742	0,746	0,747	0,75	0,754	0,756	0,761	0,762	0,766	0,778	0,773	14,8	0,74	2
48	Venezuela	0,644	0,651	0,653	0,654	0,658	0,66	0,664	0,667	0,67	0,672	0,68	0,688	0,687	0,7	0,714	0,727	0,744	0,753	0,753	0,759	13,8	0,69	2

Kaynak: İnsani Gelişme Endeksi: UNDP, Human Development Index: 30.01.2019 tarihinde, <http://hdr.undp.org/en/data>, sayfasından erişilmiştir.

Ek Tablo 5: Yüksek Gelirli Ülkeler ile Orta Gelir Tuzağındaki Ülkeler ve Yüksek Teknoloji İhracatı

No	Ülkeler	Yüksek Teknoloji İhracatı (Üretilen İhracatın %)																				Felipe, Abdon ve Kumar'a (2012) göre		
		1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Toplam	1991-2010-Aritmetik Ortalaması	1. Yüksek Gelirli Ülkeler, 2. Orta Gelir Tuzağındaki Ülkeler
1	Avustralya	9,8	10,4	11,5	14,1	12,9	12,1	11,7	11,5	11,1	15,4	15,5	16,5	13,7	13,5	12,8	12,3	10,3	10,8	11,9	11,9	249,7	12,49	1
2	Arjantin	-	8	6,5	4,8	4	5,6	5,1	5,9	8,1	9,4	9,3	7,7	8,9	7,7	6,8	7,1	6,6	9	8,7	7,4	136,6	7,19	1
3	Avusturya	8,6	8,4	8,8	10,1	8,8	8,9	10,9	11	12,3	14,6	14,6	16,4	15,5	16,2	13,7	13,3	11,3	11	11,6	11,9	237,9	11,90	1
4	Belçika	-	-	-	-	-	-	-	-	9,2	10,7	10,9	8,9	8,9	8,6	8,9	8,4	7,5	8	10,4	10,5	110,9	9,24	1
5	Kanada	15,9	14,9	13,9	13,8	15	15,8	15,5	15,6	15	17,7	15,7	14,2	13,7	12,1	13,1	13,3	12,8	13,6	16,3	14	291,9	14,60	1
6	Şili	2	2,4	2,4	2,1	3,3	3,7	3,3	3,7	3,2	3,4	3,2	3,8	4,7	5,9	6,9	6,8	7,4	6,5	5,6	5,7	86,0	4,30	1
7	Danimarka	15	14,8	15,2	16,8	16	16,9	18,4	18,2	20	21,4	20,8	22,5	20,2	20,3	19,6	18,4	17	15,6	17,5	13,9	358,5	17,93	1
8	Finlandiya	7,2	9,1	11,1	13,1	14,7	16,3	19,2	22	23,8	27,4	24,4	24,1	23,7	20,9	25,1	22,3	18	17,2	14	10,9	364,5	18,23	1
9	Fransa	18,7	18,4	19,1	18,7	19,2	18,9	21,2	22,3	22,8	24,6	23,5	21,5	19,7	19,8	20,3	21,5	18,5	20	22,6	24,9	416,2	20,81	1
10	Almanya	13,1	12,7	13,4	13,6	13,7	13,8	14,6	15,2	16,5	18,6	18,3	17,5	16,9	17,8	17,4	17,1	14	13,3	15,3	15,3	308,1	15,41	1
11	Yunanistan	2,9	2,3	3,6	3,8	5,8	6	5,8	8,5	10,2	13,7	10,3	12	12,6	11,8	10,6	11	7,4	9,2	10,6	10,1	168,2	8,41	1
12	İrlanda	38,4	36,6	40,1	40,9	46	46,8	46,5	44,4	47,1	47,8	47,6	40,8	34,7	34	34,7	34,5	27,3	25,7	24,3	20,7	758,9	37,95	1
13	İsrail	11,3	11,7	12	13	16	17	18,5	19,8	19,3	19,4	18,6	15,5	16,8	16,9	14	14,5	7,5	11,1	17,6	14,7	305,2	15,26	1
14	İtalya	8,2	8,6	8,6	8,4	8,1	7,9	7,6	8,1	8,3	9,5	9,6	9,2	8	8	8	7,3	6,3	6,4	7,5	7,2	160,8	8,04	1
15	Japonya	24,2	24,1	24,6	25,5	26,5	26,1	26,4	26,2	26,6	28,7	26,6	24,8	24,4	24,1	23	22,1	18,4	17,3	18,8	18	476,4	23,82	1
16	Mauritius	0,5	0,5	0,5	0,9	1	0,6	0,8	1,2	1,2	1,1	1,2	2,3	2,3	4,5	1,8	24,2	8,2	7,2	1,9	0,7	62,6	3,13	1
17	Hollanda	17,6	19,4	23,4	22,4	24,1	26,8	27,4	30,2	33,3	35,8	32,7	28	31,4	30,5	30,9	29	23,3	19,2	20,9	21,3	527,6	26,38	1
18	Norveç	10,9	12,4	14,7	14,6	13,5	14,1	14,6	15,7	15,7	16,8	18,2	20,6	16,8	17,4	16,1	17,2	14,7	14,8	15,8	16,2	310,8	15,54	1
19	Portekiz	3,7	3,5	2,6	3,6	5,1	4,1	4,1	3,9	4,8	6,2	7,8	7,2	8,5	8,7	8,9	8,9	8,2	7,8	4,1	3,5	115,2	5,76	1
20	Kore Cum.	19,3	19,8	20,2	22,7	26	24,1	26,6	27,1	32,1	35,1	29,8	31,5	32,3	32,9	32,5	32,1	30,5	27,6	28,7	29,5	560,4	28,02	1
21	İspanya	7,8	7,4	8,3	8,4	7,3	7,6	7	7	7,9	8	7,8	7,2	7,5	7,3	7,3	6,4	5,1	5,3	6,2	6,4	143,2	7,16	1

22	İsveç	13,3	13,3	13	12,8	16,4	17,9	19,4	19,8	21,5	22,8	17,4	18,2	16,3	17,4	16,9	16,1	11,5	11,2	12,9	13,7	321,8	16,09	1
23	İsviçre	15,5	15,9	15,6	15,8	17,1	17,8	18	19,3	21,8	22,2	23,1	24	24,7	24,4	24,2	23,9	23,3	24,4	26	25,3	422,3	21,12	1
24	Birleşik Krallık	24,7	23,6	26	25,7	27	26,7	27,1	28,7	29,9	32,4	34	31,6	26,2	24,5	28	33,9	18,7	18,5	20	21	528,2	26,41	1
25	ABD	32,4	32,6	31,5	31	30,3	30,8	31,7	33,2	34,3	33,8	32,6	31,7	30,9	26	25	30,1	27,2	25,9	21,5	20	592,5	29,63	1
26	Arnavutluk	-	-	-	-	-	0,2	0,3	0,8	1,7	0,7	0,7	0,7	1	1	4,2	6,2	1,3	3,5	0,8	0,9	24,0	1,60	2
27	Bolivya	-	6,8	3,9	4,4	14,1	38,2	8	47	55,2	40	13,5	6,9	7,9	9,2	8,9	22,3	4,7	4,4	4,9	8,4	308,7	16,25	2
28	Botswana	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,5	0,3	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,6	0,9	0,4	5,2	0,47	2
29	Brezilya	5,2	4,9	4	4,6	4,9	6,2	7,5	9,4	13,2	18,7	19,2	16,5	12	11,6	12,8	12,1	11,9	11,6	13,2	11,2	210,7	10,54	2
30	Cezayir	-	1,3	1,6	0,8	0,5	0,4	1,2	0,9	4,4	4,2	0,6	1,1	2,3	1	1,5	1,6	0,7	0,7	0,6	0,5	25,9	1,36	2
31	Ekvador	0,9	3,4	3,6	3,6	6	4,3	4,5	4,5	6,3	5,6	4,6	6,6	6	7,4	7,7	7,9	6,2	4,2	4	8,4	105,7	5,29	2
32	El Salvador	-	-	-	7	7,6	7,9	7,7	7,8	6,6	3,5	4,6	5,5	5,1	4,4	4,4	4,4	4,6	4,3	5,1	5,8	96,3	5,66	2
33	Fas	-	-	2,5	2,1	0,6	0,4	0,4	9,6	12,3	11,3	9,5	11,1	11,3	10,2	9,6	9,8	8,8	6	7,3	7,7	130,5	7,25	2
34	G.afrika	-	7	4,7	4,9	5,7	5,7	7,5	8,7	7,1	7	6,5	5,2	4,8	5,5	6,7	6,5	5,6	5,1	5,4	4,6	114,2	6,01	2
35	Guatemala	-	-	6,3	7,3	9,5	9,2	9,1	7,2	8,5	8,2	7,9	9,2	7,5	7,3	3,4	3,4	3,6	4,2	4,6	5,7	122,1	6,78	2
36	İran	-	-	-	-	-	-	0,1	0,2	0,3	0,6	1,1	1,5	1,7	1,9	2,5	6,3	-	-	-	4,5	20,7	1,88	2
37	Kolombiya	5,2	6,9	5,9	5,7	6,7	7,7	8	8,8	8,2	7,7	7,2	7,2	6,6	5,7	5	4,1	2,9	3,7	5,2	5,1	123,5	6,18	2
38	Mısır	-	-	-	0,4	0,5	0,6	0,3	0,2	0,3	0,3	0,9	0,8	0,5	0,6	0,4	0,6	0,2	1	0,8	0,9	9,3	0,55	2
39	Namibya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,8	0,8	1,4	2,6	5,4	11,5	6,5	5,2	0,9	1,4	1,2	38,7	3,52	2
40	Panama	-	-	-	-	2,8	2,6	3	1,9	1,4	0,2	2	1,9	1,3	2,3	1	1,3	2,6	1,2	1,4	0,8	27,7	1,73	2
41	Paraguay	0,8	1,1	0,8	1,1	2,1	1,3	2,2	3,5	2,8	2,9	4,1	3,2	5,7	6,7	7,2	8,3	6,4	6,5	11	6,6	84,3	4,22	2
42	Romanya	1,5	1,4	1,1	1,6	1,3	1,2	1,2	1,8	3,5	5,9	6,1	3,8	4	3,7	3,8	4,8	3,5	6,7	9,1	10,9	76,9	3,85	2
43	Sri Lanka	0,7	1,1	1,1	1,2	-	-	-	-	3,2	3,1	2,2	0,6	0,7	1,5	2,3	1,5	2,1	1,9	0,9	1	25,1	1,57	2
44	Tunus	1,8	1,6	2,8	1,5	1,6	1,6	1,7	2,1	2,7	3,4	3,3	3,7	3,8	5	4,5	6,7	5,4	4,5	4,1	4,9	66,7	3,34	2
45	Ürdün	2,8	1,1	1,6	7,9	4,3	-	5,7	2	5,7	5,8	7	3,3	1,8	1,9	1,6	1,2	1,1	0,9	1,4	2,9	60,0	3,16	2
46	Malezya	38,2	38,9	41,1	44,3	46,1	44,4	49	54,9	58,9	59,6	58,1	57,9	58,5	55,7	54,6	53,8	52,3	39,9	46,6	44,5	997,3	49,87	2
47	Uruguay	-	-	2,7	1,9	2,6	2,7	2,2	2,1	2,4	2,2	2,2	3,1	2,6	2,9	2,7	3,5	3,4	4,6	5,8	6,6	56,2	3,12	2
48	Venezuela	1,5	2,2	2,6	2,4	2,7	2,5	2,5	2,6	3	2,9	3,4	3,4	4,2	2,4	2,3	2,4	-	3,5	4,2	5,1	55,8	2,94	2

Kaynak: İleri Teknoloji İhracatı: World Bank, High Technology Export (% of manufactured export): 17.05.2019 tarihinde, <https://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&series=TX.VAL.TECH.MF.ZS&country=SWE> sayfasından erişilmiştir.

Ek Tablo 6: Yüksek Gelirli Ülkeler ile Orta Gelir Tuzağındaki Ülkeler ve Eğitim Endeksi

No	Ülkeler	Eğitim Endeksi																				Felipe, Abdon ve Kumar'a (2012) göre		
		1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010		Toplam	1991-2010-Aritmetik Ortalaması
1	Avustralya	0,874	0,874	0,875	0,875	0,894	0,895	0,895	0,895	0,895	0,895	0,896	0,895	0,893	0,892	0,892	0,895	0,901	0,911	0,909	0,913	17,9	0,89	1
2	Arjantin	0,632	0,634	0,636	0,639	0,648	0,659	0,67	0,681	0,715	0,736	0,756	0,762	0,761	0,76	0,751	0,752	0,751	0,753	0,775	0,802	14,3	0,71	1
3	Avusturya	0,683	0,692	0,694	0,705	0,709	0,712	0,715	0,736	0,727	0,731	0,754	0,721	0,728	0,74	0,749	0,759	0,806	0,809	0,819	0,837	14,8	0,74	1
4	Belçika	0,708	0,745	0,781	0,791	0,804	0,814	0,82	0,827	0,825	0,833	0,838	0,842	0,846	0,849	0,856	0,869	0,871	0,865	0,87	0,871	16,5	0,83	1
5	Kanada	0,818	0,824	0,815	0,821	0,822	0,825	0,816	0,807	0,805	0,805	0,814	0,822	0,83	0,839	0,847	0,85	0,852	0,854	0,857	0,859	16,6	0,83	1
6	Şili	0,638	0,64	0,613	0,62	0,627	0,633	0,64	0,647	0,664	0,672	0,684	0,685	0,698	0,715	0,722	0,719	0,729	0,748	0,745	0,747	13,6	0,68	1
7	Danimarka	0,7	0,708	0,723	0,739	0,751	0,763	0,774	0,784	0,809	0,809	0,842	0,858	0,885	0,889	0,895	0,89	0,884	0,897	0,891	0,895	16,4	0,82	1
8	Finlandiya	0,68	0,703	0,714	0,731	0,741	0,752	0,762	0,775	0,787	0,803	0,814	0,817	0,82	0,871	0,876	0,878	0,874	0,879	0,874	0,879	16,0	0,80	1
9	Fransa	0,65	0,67	0,683	0,715	0,729	0,738	0,744	0,749	0,757	0,762	0,763	0,764	0,772	0,774	0,794	0,8	0,802	0,804	0,806	0,81	15,1	0,75	1
10	Almanya	0,705	0,715	0,74	0,75	0,759	0,767	0,775	0,786	0,793	0,824	0,842	0,857	0,872	0,886	0,902	0,913	0,917	0,921	0,924	0,928	16,6	0,83	1
11	Yunanistan	0,624	0,623	0,619	0,626	0,627	0,632	0,639	0,659	0,659	0,672	0,69	0,714	0,724	0,742	0,768	0,775	0,764	0,785	0,794	0,793	13,9	0,70	1
12	İrlanda	0,666	0,675	0,693	0,703	0,71	0,714	0,724	0,799	0,81	0,817	0,826	0,841	0,855	0,872	0,878	0,883	0,894	0,898	0,904	0,907	16,1	0,80	1
13	İsrail	0,729	0,74	0,75	0,757	0,763	0,769	0,786	0,803	0,82	0,82	0,827	0,849	0,848	0,846	0,847	0,838	0,855	0,851	0,855	0,86	16,2	0,81	1
14	İtalya	0,609	0,62	0,631	0,647	0,656	0,665	0,678	0,686	0,694	0,7	0,712	0,722	0,733	0,741	0,748	0,757	0,765	0,771	0,774	0,778	14,1	0,70	1
15	Japonya	0,697	0,702	0,715	0,728	0,735	0,74	0,745	0,741	0,747	0,754	0,759	0,764	0,768	0,774	0,779	0,785	0,788	0,792	0,796	0,802	15,1	0,76	1
16	Mauritius	0,489	0,497	0,504	0,512	0,52	0,523	0,527	0,535	0,542	0,546	0,561	0,569	0,583	0,595	0,614	0,623	0,632	0,642	0,655	0,664	11,3	0,57	1
17	Hollanda	0,756	0,756	0,764	0,829	0,815	0,822	0,814	0,815	0,813	0,821	0,829	0,824	0,832	0,835	0,844	0,851	0,862	0,866	0,865	0,871	16,5	0,82	1
18	Norveç	0,782	0,792	0,808	0,839	0,826	0,832	0,841	0,868	0,876	0,888	0,878	0,88	0,892	0,913	0,901	0,907	0,907	0,905	0,905	0,912	17,4	0,87	1
19	Portekiz	0,55	0,573	0,606	0,621	0,632	0,644	0,652	0,661	0,652	0,661	0,669	0,67	0,677	0,673	0,677	0,681	0,691	0,701	0,707	0,715	13,1	0,66	1
20	Kore Cum.	0,686	0,694	0,707	0,723	0,737	0,751	0,772	0,768	0,778	0,787	0,794	0,8	0,81	0,821	0,831	0,838	0,847	0,851	0,832	0,86	15,7	0,78	1
21	İspanya	0,609	0,627	0,651	0,671	0,687	0,697	0,701	0,704	0,709	0,715	0,716	0,717	0,72	0,725	0,738	0,744	0,751	0,758	0,764	0,78	14,2	0,71	1
22	İsveç	0,715	0,725	0,779	0,794	0,807	0,821	0,845	0,874	0,878	0,881	0,883	0,886	0,894	0,852	0,853	0,854	0,854	0,843	0,845	0,853	16,7	0,84	1

23	İsviçre	0,701	0,706	0,716	0,721	0,727	0,741	0,758	0,776	0,789	0,803	0,807	0,805	0,813	0,819	0,823	0,834	0,844	0,855	0,873	0,877	15,8	0,79	1
24	Birleşik Krallık	0,675	0,707	0,736	0,764	0,793	0,801	0,809	0,816	0,828	0,836	0,84	0,842	0,845	0,861	0,867	0,859	0,861	0,872	0,884	0,896	16,4	0,82	1
25	ABD	0,84	0,85	0,859	0,863	0,865	0,864	0,865	0,866	0,863	0,854	0,859	0,861	0,866	0,867	0,87	0,874	0,88	0,893	0,896	0,902	17,4	0,87	1
26	Arnavutluk	0,589	0,558	0,543	0,542	0,551	0,558	0,571	0,58	0,586	0,588	0,589	0,598	0,605	0,606	0,623	0,629	0,642	0,646	0,652	0,673	11,9	0,60	2
27	Bolivya	0,537	0,546	0,555	0,565	0,574	0,581	0,574	0,594	0,616	0,63	0,631	0,641	0,644	0,637	0,631	0,635	0,624	0,636	0,647	0,641	12,1	0,61	2
28	Botswana	0,478	0,486	0,493	0,499	0,519	0,531	0,542	0,554	0,572	0,583	0,59	0,59	0,596	0,601	0,606	0,615	0,619	0,626	0,633	0,64	11,4	0,57	2
29	Brezilya	0,475	0,487	0,499	0,511	0,523	0,535	0,547	0,559	0,572	0,584	0,597	0,61	0,595	0,593	0,593	0,589	0,588	0,608	0,61	0,619	11,3	0,56	2
30	Cezayir	0,395	0,405	0,414	0,424	0,431	0,443	0,458	0,473	0,487	0,5	0,513	0,529	0,542	0,557	0,57	0,577	0,588	0,588	0,608	0,626	10,1	0,51	2
31	Ekvador	0,549	0,553	0,557	0,561	0,565	0,567	0,57	0,572	0,575	0,577	0,581	0,586	0,59	0,594	0,598	0,6	0,602	0,628	0,629	0,632	11,7	0,58	2
32	El Salvador	0,384	0,396	0,408	0,42	0,432	0,447	0,463	0,478	0,481	0,495	0,505	0,518	0,533	0,546	0,558	0,57	0,555	0,557	0,56	0,586	9,9	0,49	2
33	Fas	0,258	0,264	0,274	0,284	0,295	0,303	0,31	0,316	0,331	0,348	0,361	0,377	0,39	0,4	0,409	0,412	0,422	0,429	0,437	0,449	7,1	0,35	2
34	G.afrika	0,552	0,581	0,603	0,617	0,636	0,639	0,643	0,646	0,649	0,652	0,609	0,644	0,651	0,653	0,655	0,656	0,66	0,681	0,694	0,69	12,8	0,64	2
35	Guatemala	0,289	0,294	0,3	0,304	0,311	0,32	0,33	0,339	0,349	0,358	0,368	0,379	0,382	0,386	0,39	0,403	0,419	0,432	0,445	0,457	7,3	0,36	2
36	İran	0,414	0,432	0,449	0,466	0,483	0,493	0,504	0,514	0,524	0,53	0,544	0,546	0,55	0,546	0,552	0,633	0,631	0,64	0,651	0,662	10,8	0,54	2
37	Kolombiya	0,438	0,457	0,466	0,474	0,48	0,498	0,512	0,526	0,529	0,534	0,537	0,54	0,533	0,56	0,584	0,593	0,618	0,63	0,639	0,644	10,8	0,54	2
38	Mısır	0,392	0,4	0,408	0,416	0,424	0,433	0,442	0,438	0,461	0,468	0,476	0,484	0,487	0,497	0,507	0,518	0,529	0,54	0,54	0,551	9,4	0,47	2
39	Namibya	0,496	0,508	0,52	0,532	0,528	0,523	0,517	0,514	0,506	0,51	0,521	0,517	0,52	0,518	0,516	0,513	0,519	0,521	0,528	0,538	10,4	0,52	2
40	Panama	0,543	0,552	0,562	0,565	0,577	0,586	0,596	0,607	0,617	0,627	0,637	0,645	0,651	0,655	0,658	0,661	0,665	0,663	0,665	0,665	12,4	0,62	2
41	Paraguay	0,442	0,452	0,463	0,471	0,48	0,488	0,499	0,509	0,52	0,524	0,546	0,568	0,571	0,579	0,581	0,569	0,568	0,582	0,576	0,599	10,6	0,53	2
42	Romanya	0,609	0,6	0,597	0,598	0,606	0,622	0,628	0,634	0,648	0,654	0,657	0,667	0,683	0,703	0,716	0,733	0,756	0,777	0,786	0,783	13,5	0,67	2
43	Sri Lanka	0,6	0,608	0,606	0,625	0,633	0,642	0,652	0,661	0,67	0,679	0,689	0,692	0,698	0,704	0,71	0,716	0,721	0,738	0,738	0,739	13,5	0,68	2
44	Tunus	0,413	0,42	0,431	0,448	0,459	0,47	0,477	0,496	0,513	0,526	0,539	0,549	0,557	0,573	0,586	0,594	0,601	0,612	0,614	0,625	10,5	0,53	2
45	Ürdün	0,527	0,561	0,588	0,613	0,644	0,65	0,655	0,66	0,666	0,671	0,679	0,688	0,698	0,705	0,705	0,704	0,704	0,704	0,697	0,685	13,2	0,66	2
46	Malezya	0,499	0,511	0,518	0,527	0,536	0,555	0,574	0,594	0,603	0,619	0,613	0,611	0,62	0,621	0,608	0,615	0,64	0,664	0,676	0,687	11,9	0,59	2
47	Uruguay	0,601	0,597	0,601	0,605	0,609	0,615	0,629	0,643	0,648	0,661	0,674	0,685	0,697	0,697	0,688	0,693	0,686	0,688	0,713	0,687	13,1	0,66	2
48	Venezuela	0,457	0,466	0,471	0,475	0,48	0,484	0,487	0,492	0,502	0,503	0,518	0,549	0,556	0,569	0,591	0,611	0,642	0,662	0,668	0,686	10,9	0,54	2

Kaynak: Eğitim Endeksi: UNDP, Education Index: 03.04.2019 tarihinde, <http://hdr.undp.org/en/data>, sayfasından erişilmiştir.

Ek Tablo 7: Yüksek Gelirli Ülkeler ile Orta Gelir Tuzağındaki Ülkeler ve Doğumda Beklenen Yaşam Süresi

No	Ülkeler	Doğumda Beklenen Yaşam Süresi (Yıl)																				Felipe, Abd on ve Kumar'a (2012) göre		
		1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010		Toplam	1991-2010-Aritmetik Ortalaması
1	Avustralya	77,2	77,5	77,8	78	78,3	78,5	78,8	79	79,3	79,6	79,9	80,2	80,5	80,7	81	81,2	81,4	81,6	81,7	81,9	1594,1	79,71	1
2	Arjantin	71,8	72	72,3	72,5	72,7	72,9	73,2	73,4	73,6	73,8	74	74,2	74,4	74,6	74,8	74,9	75,1	75,3	75,4	75,6	1476,5	73,82	1
3	Avusturya	75,8	76,1	76,3	76,6	76,8	77,1	77,4	77,7	78	78,2	78,5	78,8	79,1	79,3	79,6	79,8	80	80,2	80,4	80,6	1566,3	78,32	1
4	Belçika	76,1	76,3	76,5	76,7	76,9	77,1	77,3	77,5	77,7	77,9	78,1	78,3	78,5	78,7	79	79,2	79,4	79,7	79,9	80,1	1560,9	78,05	1
5	Kanada	77,5	77,6	77,8	78	78,1	78,3	78,5	78,7	78,9	79,1	79,3	79,6	79,8	80	80,2	80,4	80,7	80,9	81,1	81,3	1585,8	79,29	1
6	Şili	74	74,4	74,7	75,1	75,4	75,7	76	76,3	76,5	76,8	77	77,3	77,5	77,6	77,8	77,9	78,1	78,2	78,3	78,5	1533,1	76,66	1
7	Danimarka	75	75,2	75,3	75,5	75,6	75,8	76	76,2	76,5	76,7	77	77,2	77,4	77,7	77,9	78,2	78,5	78,8	79,1	79,4	1539,0	76,95	1
8	Finlandiya	75,5	75,7	76	76,2	76,5	76,7	77	77,3	77,5	77,8	78	78,3	78,5	78,7	79	79,2	79,4	79,7	79,9	80,1	1557,0	77,85	1
9	Fransa	76,8	77,1	77,3	77,5	77,7	78	78,2	78,4	78,6	78,8	79,1	79,3	79,6	79,9	80,1	80,4	80,7	80,9	81,2	81,4	1581,0	79,05	1
10	Almanya	75,7	75,9	76,1	76,4	76,6	76,9	77,2	77,4	77,7	78	78,2	78,5	78,8	79	79,2	79,4	79,6	79,8	80	80,1	1560,5	78,03	1
11	Yunanistan	76,9	77,2	77,4	77,6	77,8	77,9	78,1	78,2	78,4	78,6	78,8	79	79,2	79,4	79,6	79,8	79,9	80,1	80,2	80,3	1574,4	78,72	1
12	İrlanda	75	75,2	75,4	75,5	75,6	75,8	76	76,2	76,5	76,8	77,2	77,6	78	78,4	78,8	79,2	79,5	79,8	80,1	80,3	1546,9	77,35	1
13	İsrail	76,8	77,1	77,3	77,5	77,8	78	78,2	78,4	78,7	78,9	79,2	79,4	79,7	80	80,3	80,5	80,8	81	81,3	81,5	1582,4	79,12	1
14	İtalya	77,2	77,4	77,6	77,9	78,1	78,4	78,7	79	79,2	79,5	79,8	80,1	80,4	80,7	80,9	81,2	81,4	81,6	81,8	81,9	1592,8	79,64	1
15	Japonya	79,2	79,4	79,5	79,7	79,9	80,2	80,4	80,7	80,9	81,2	81,4	81,7	81,9	82,1	82,3	82,4	82,6	82,7	82,8	83	1624,0	81,20	1
16	Mauritius	69,7	70	70,2	70,3	70,3	70,4	70,5	70,7	70,9	71,2	71,5	71,8	72,1	72,3	72,4	72,6	72,8	73	73,2	73,5	1429,4	71,47	1
17	Hollanda	77,1	77,2	77,3	77,4	77,5	77,6	77,8	77,9	78	78,2	78,4	78,6	78,8	79,1	79,4	79,7	80	80,3	80,6	80,8	1571,7	78,59	1
18	Norveç	76,9	77,1	77,4	77,6	77,8	78	78,2	78,4	78,6	78,8	79	79,2	79,5	79,7	80	80,2	80,5	80,7	80,9	81,1	1579,6	78,98	1
19	Portekiz	74,7	74,8	75	75,2	75,4	75,6	75,9	76,1	76,4	76,7	77,1	77,4	77,8	78,1	78,5	78,8	79,1	79,4	79,7	79,9	1541,6	77,08	1
20	Kore Cum.	72,1	72,6	73,1	73,5	73,9	74,3	74,8	75,2	75,6	76	76,5	77	77,4	77,9	78,4	78,8	79,3	79,7	80,1	80,5	1526,7	76,34	1

21	İspanya	77,4	77,5	77,7	77,9	78,2	78,4	78,6	78,9	79,1	79,3	79,6	79,8	80	80,3	80,5	80,8	81,1	81,4	81,6	81,9	1590,0	79,50	1
22	İsveç	77,8	78,1	78,3	78,5	78,7	79	79,2	79,4	79,6	79,7	79,9	80,1	80,2	80,4	80,6	80,8	81	81,1	81,3	81,5	1595,2	79,76	1
23	İsviçre	77,7	77,9	78,1	78,3	78,5	78,8	79,1	79,3	79,6	79,9	80,1	80,4	80,6	80,9	81,2	81,4	81,7	81,9	82,1	82,3	1599,8	79,99	1
24	Birleşik Krallık	75,9	76,1	76,3	76,5	76,7	76,9	77,1	77,3	77,5	77,8	78	78,3	78,5	78,8	79	79,3	79,6	79,8	80,1	80,4	1559,9	78,00	1
25	ABD	75,4	75,6	75,7	75,9	76,1	76,2	76,4	76,5	76,7	76,8	77	77,1	77,3	77,5	77,7	77,9	78	78,2	78,4	78,5	1538,9	76,95	1
26	Arnavutluk	71,8	71,8	71,9	72	72,2	72,5	72,8	73,2	73,6	74	74,3	74,6	74,8	75	75,2	75,4	75,7	75,9	76,3	76,7	1479,7	73,99	2
27	Bolivya	55,6	56,2	56,7	57,3	57,9	58,4	59	59,6	60,1	60,7	61,3	61,8	62,4	63	63,5	64,1	64,7	65,3	65,8	66,4	1219,8	60,99	2
28	Botswana	61,1	60,1	58,7	57,2	55,5	53,8	52,2	50,8	49,7	49	48,8	49,1	49,8	50,8	52,2	53,7	55,3	56,9	58,5	59,9	1083,1	54,16	2
29	Brezilya	65,7	66,1	66,6	67,1	67,6	68,1	68,6	69,1	69,6	70,1	70,5	70,9	71,3	71,7	72	72,4	72,8	73,1	73,5	73,8	1400,6	70,03	2
30	Cezayir	67	67,2	67,5	67,8	68,1	68,5	68,9	69,4	69,8	70,3	70,8	71,3	71,8	72,3	72,8	73,2	73,6	74	74,4	74,7	1413,4	70,67	2
31	Ekvador	69,5	70	70,4	70,8	71,2	71,6	72	72,3	72,6	72,9	73,2	73,5	73,7	73,9	74,1	74,3	74,5	74,7	74,9	75	1455,1	72,76	2
32	El Salvador	64,8	65,6	66,3	66,8	67,3	67,6	68	68,3	68,5	68,8	69,1	69,4	69,7	70	70,4	70,7	71	71,3	71,6	71,9	1377,1	68,86	2
33	Fas	65,3	65,7	66,1	66,5	66,8	67,2	67,5	67,9	68,3	68,7	69,2	69,7	70,3	70,9	71,5	72	72,6	73,1	73,6	74	1386,9	69,35	2
34	G.afrika	62,2	62,3	62,1	61,8	61,2	60,5	59,6	58,5	57,5	56,3	55,3	54,3	53,5	52,9	52,6	52,6	53	53,7	54,7	55,9	1140,5	57,03	2
35	Guatemala	62,8	63,4	63,9	64,5	65,1	65,7	66,3	66,8	67,4	67,8	68,3	68,7	69,1	69,4	69,8	70,1	70,4	70,8	71,1	71,5	1352,9	67,65	2
36	İran	65,1	66,2	67,1	67,8	68,3	68,7	69,1	69,4	69,8	70,1	70,5	70,9	71,2	71,6	71,9	72,3	72,6	73	73,5	73,9	1403,0	70,15	2
37	Kolombiya	68,4	68,6	68,9	69,1	69,4	69,8	70,1	70,4	70,7	71	71,3	71,6	71,8	72,1	72,3	72,5	72,7	73	73,1	73,3	1420,1	71,01	2
38	Mısır	65	65,4	65,8	66,3	66,8	67,3	67,7	68,1	68,4	68,6	68,8	69	69,1	69,3	69,4	69,6	69,8	70	70,2	70,4	1365,0	68,25	2
39	Namibya	61,6	61,5	61,2	60,8	60,2	59,4	58,5	57,5	56,5	55,6	54,8	54,1	53,7	53,5	53,6	54	54,7	55,7	56,9	58,2	1142,0	57,10	2
40	Panama	73,2	73,4	73,7	73,9	74,1	74,3	74,5	74,7	74,9	75,1	75,3	75,4	75,6	75,8	75,9	76,1	76,3	76,5	76,6	76,8	1502,1	75,11	2
41	Paraguay	68,2	68,4	68,5	68,7	68,9	69,1	69,3	69,6	69,8	70,1	70,3	70,6	70,8	71,1	71,3	71,5	71,7	71,9	72,1	72,3	1404,2	70,21	2
42	Romanya	69,5	69,5	69,5	69,5	69,5	69,6	69,7	69,9	70,2	70,5	70,8	71,2	71,6	71,9	72,3	72,6	73	73,3	73,7	74	1421,8	71,09	2
43	Sri Lanka	69,6	69,7	69,6	69,5	69,3	69,3	69,4	69,7	70,3	71	71,8	72,5	73,1	73,6	73,9	74,1	74,1	74,2	74,3	74,4	1433,4	71,67	2
44	Tunus	69,4	70	70,5	71	71,5	71,9	72,3	72,6	72,9	73,2	73,4	73,6	73,8	74	74,2	74,4	74,5	74,6	74,7	74,8	1457,3	72,87	2
45	Ürdün	70,1	70,3	70,5	70,7	70,9	71,1	71,2	71,4	71,6	71,7	71,9	72,1	72,3	72,4	72,6	72,8	72,9	73,1	73,3	73,4	1436,3	71,82	2
46	Malezya	71	71,2	71,4	71,6	71,8	72	72,2	72,4	72,6	72,8	73	73,1	73,2	73,4	73,5	73,6	73,7	73,9	74	74,2	1454,6	72,73	2
47	Uruguay	72,8	73	73,2	73,4	73,6	73,9	74,1	74,3	74,6	74,8	75	75,2	75,4	75,6	75,8	76	76,1	76,3	76,4	76,6	1496,1	74,81	2
48	Venezuela	70	70,2	70,4	70,6	70,9	71,2	71,5	71,8	72	72,3	72,5	72,7	72,9	73	73,1	73,2	73,3	73,4	73,5	73,6	1442,1	72,11	2

Kaynak: Doğumda Beklenen Yaşam Süresi (Yıl): UNDP, Life Expectancy at Birth (Years): 29.01.2019 tarihinde, <http://hdr.undp.org/en/data>, sayfasından erişilmiştir.

Ek Tablo 8: Yüksek Gelirli Ülkeler ile Orta Gelir Tuzağındaki Ülkeler ve Gayri Safi Yurtiçi Tasarruf Oranı

No	Ülkeler	Gayri Safi Yurtiçi Tasarruf Oranı (GSYİH'nın %)																					Felipe, Abdon ve Kumar'a (2012) göre	
		1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Toplam		1991-2010-Aritmetik Ortalaması
1	Avustralya	24,6	22	22,8	23,9	24,1	24,4	25,2	24,8	23,8	24,2	23,6	24,5	23,9	24,4	24,8	25,8	25,9	26,1	27,5	25,7	492,0	24,60	1
2	Arjantin	16,2	15,2	17,3	16,9	18,1	19	18,6	18,5	16,1	16,9	16,9	25,9	25,4	24,6	24,8	24,3	24,5	23,3	21,1	20,6	404,2	20,21	1
3	Avusturya	26,5	25,4	24,7	24,9	25,5	24,9	25,6	26,1	26,5	26,9	26,9	27,6	26,9	27,2	26,8	27,5	29,2	28,9	25,8	26	529,8	26,49	1
4	Belçika	24	24,5	24,7	25,2	25,3	24,5	25,7	25,7	26,5	26,4	25,9	26,2	26,1	27,2	27,3	27,6	28,3	26,2	23,9	24,5	515,7	25,79	1
5	Kanada	18,8	17,9	18,5	20,8	22,6	22,9	23,3	23,1	24,5	26,4	25,4	24,2	24,4	25,9	26,6	26,3	26	25,8	20,5	21,5	465,4	23,27	1
6	Şili	27	25,2	24,1	25,4	27,6	26,4	25,8	23,7	23,1	23,9	24	24,5	26	29,7	30,5	35,3	34,6	28,9	28,8	29,6	544,1	27,21	1
7	Danimarka	25,8	25,8	24,9	24,7	25,4	25,7	26,4	25,7	26,9	29,1	29	28,2	27,7	27,3	27,7	28,4	28,2	27,5	23,6	25	533,0	26,65	1
8	Finlandiya	22,9	21,8	22,8	25	27,1	26,3	28,6	30,3	30,9	32,4	32,4	30,9	29	29,2	28,7	28,6	30,3	28,7	23,2	22,9	552,0	27,60	1
9	Fransa	23,3	22,6	21,2	21,8	22,1	21,4	22,5	23,4	23,8	23,8	23,7	23,3	22,6	22,9	22,5	23	23,5	23	20,5	20,7	451,6	22,58	1
10	Almanya	25,1	24,4	23,7	24	24,2	23,6	24	24,7	24,2	24,2	24,1	24,3	23,4	24,2	23,9	25,1	27,4	26,8	23	24,8	489,1	24,46	1
11	Yunanistan	17	15,8	14,8	15,5	14,2	14,4	15,6	15,5	15,3	14,8	15,1	14,6	16,3	16,8	13,8	15,6	14,6	11,9	8,6	8,4	288,6	14,43	1
12	İrlanda	23,9	23,7	25,4	25,8	30,1	30,3	33,5	35,7	37,4	38,1	38,9	39,4	39,2	39,9	40,1	39,6	37,6	32,5	32,1	33,6	676,8	33,84	1
13	İsrail	18,1	19,9	18,4	18,1	18,1	18,7	20,2	20,5	21	22,7	20,1	17,8	18,7	19,8	20,4	20,6	20,3	19,3	20,9	20,6	394,2	19,71	1
14	İtalya	22	21,2	21,9	22,1	23,5	23,7	23	22,5	21,8	21,6	21,9	22,2	21,5	21,8	21	21,1	21,8	21	18,7	18,6	432,9	21,65	1
15	Japonya	35,7	34,5	32,8	31,4	31,1	31,3	31	30,3	28,7	28,7	27,2	26	26,1	26,4	26,3	26,2	26,4	25	21,9	22,8	569,8	28,49	1
16	Mauritius	24,5	25,8	24,5	23	23,2	24	24,5	24,9	23,3	25,6	26,6	25,4	24,3	22	16,5	19,1	21,1	15,3	12,8	13	439,4	21,97	1
17	Hollanda	28,7	28,4	28	28,4	28,7	28,9	29,6	29,4	29,2	29,6	29,5	28	27,6	28,6	29,6	30,2	31,1	31	28,3	28,3	581,1	29,06	1
18	Norveç	29,9	28,1	28,3	28,9	30	31,4	33	30	31,7	38,6	37,1	33,6	32,3	34,8	38,6	41,1	40,7	43	36,1	36,7	683,9	34,20	1
19	Portekiz	18,4	17,4	15	15,9	17,8	17,3	18,5	19,1	18,7	17,7	17,9	17,7	16,7	15,9	14,6	15	15,4	13,9	13,9	13,5	330,3	16,52	1
20	Kore Cum.	39,3	38,4	38,4	38,2	38,3	36,7	36,7	38,3	36,5	34,9	33,1	32,3	33,9	35,8	34,5	33,4	33,7	32,9	33,2	35,2	713,7	35,69	1

21	İspanya	21,8	20,2	19,8	20,6	21,4	22	22,7	23,3	23,5	23,6	24,2	24,9	25,6	24,9	25	25,4	25,3	24,5	23,4	22,2	464,3	23,22	1
22	İsveç	25,3	23,7	22,3	24,3	27	26,6	27,2	27,6	27,7	28,6	29	28,1	27,9	29,2	29,2	30,6	31,6	30,8	26,7	28,5	551,9	27,60	1
23	İsviçre	31,3	29,6	29,8	30,6	30,2	29,3	29,3	29,8	29,5	30,8	30,6	30,1	29,8	30,5	31,3	33,7	35,6	35,9	33,7	34,5	625,9	31,30	1
24	Birleşik Krallık	13,6	12	11,9	12,3	18,9	19	18,4	17,8	16,5	16,6	15,6	15	15	14,4	14,7	15,2	15,6	14,1	12,2	13,6	302,4	15,12	1
25	ABD	19,6	19,5	19,4	20	20	20,4	21,2	21,1	20,7	19,9	18,6	17,7	17,3	17,5	17,7	17,8	17,4	15,9	14,8	15,3	371,8	18,59	1
26	Arnavutluk	-17,1	-86,9	-38,5	-15,8	-5,4	-3,6	-8,4	-5,5	2,4	7,6	11,2	8,6	8,6	11,6	12	11,8	7,8	6,5	8	10,7	-74,4	-3,72	2
27	Bolivya	10,1	7,7	7,3	8,8	10,6	11,5	11,4	10,7	8,4	9,1	9	10,2	12,5	15,8	17,7	22,9	22,7	24,5	19,8	23,9	274,6	13,73	2
28	Botswana	39,7	37	36,7	33,1	30,5	38,4	36,4	33	39,9	41,8	42,1	40,2	39,4	39,7	42,5	44,2	42,8	35,6	28,2	31,1	752,3	37,62	2
29	Brezilya	20,5	21,4	22,3	23	15,4	15,1	15,2	15,8	15,5	16,6	16,5	18,3	19,1	21,3	20,6	20,5	21,2	21,4	18,4	20,8	378,9	18,95	2
30	Cezayir	37,4	32,2	27,7	26,6	28,1	31,5	32	27,2	31,6	44,8	41,5	40,5	44,7	47,7	54,8	57,1	56,7	56,6	46,3	48,5	813,5	40,68	2
31	Ekvador	24,2	26,1	18	18,1	16,5	18,9	18,4	16,4	23,2	26,1	18	17,3	17,5	18,6	20,8	23,4	24	26,7	24	23,5	419,7	20,99	2
32	El Salvador	2,2	2,4	4,2	5,1	4,7	2,4	3,6	6,6	5,1	2,6	1,8	2,2	2	0,2	-0,6	-1,5	-5,7	-7	-4,1	-3	23,2	1,16	2
33	Fas	22,2	21,8	20,9	20,2	19	21	21,6	23,8	22,2	20,8	24,6	24,5	25,7	25,6	24,2	24,9	24,5	24,9	23,1	23,3	458,8	22,94	2
34	G.afrika	19,5	18,4	18,9	18	19,2	18,3	17,4	17,5	18	18,5	18,6	20,4	20,4	19	18,5	20	20,7	21,3	20,6	20,8	384	19,20	2
35	Guatemala	10,7	9,1	8,9	8,4	8,9	7,9	8	9,3	9	9,1	6,5	7,1	5,9	5,7	3,8	3,9	4,1	1,7	3,9	3,4	135,3	6,77	2
36	İran	27,3	29	33,3	34,3	35,7	40,2	36	29	36,1	37,3	36,9	41,7	44,1	46,1	46,7	46,1	49,1	48,3	44,3	46,3	787,8	39,39	2
37	Kolombiya	23,8	20	19,1	19,6	19,4	16,5	15	13,8	13,4	14,1	12,9	13,9	15,3	17,1	17	18	18,4	19,6	19,2	19,5	345,6	17,28	2
38	Mısır	15,8	17	15,6	15,1	15	12,7	11,5	12	13,4	12,9	13,4	13,6	14,3	15,6	15,7	17,1	16,3	16,8	12,6	14,3	290,7	14,54	2
39	Namibya	10,3	14,5	13,3	19,3	16,6	15,7	12,6	14,1	14	14,1	10,7	14,8	9,8	17,3	21,3	23	19	15,3	5,7	11,2	292,6	14,63	2
40	Panama	14,8	19,5	20,8	23,8	25,6	26,1	28,3	23,4	22,7	25	22,5	18,9	22,1	20,4	22,9	25,5	29,4	31,8	32,1	30	485,6	24,28	2
41	Paraguay	31,7	28,7	25,9	23	27,5	24,6	23,9	27,8	27	25,4	26,6	33,6	33,8	31,3	31,1	29,8	29,1	25,5	23,8	26,7	556,8	27,84	2
42	Romanya	24,1	23	24	22,7	18,6	15,6	14,7	10,7	11,4	14,5	15	16,9	15,3	15,3	13,8	15,3	17,2	20,2	20,4	20,7	349,4	17,47	2
43	Sri Lanka	17,7	18	18,6	18,2	16,5	17,5	17,8	18,5	19,4	18	18,4	16	16	16,4	17,9	17	17,6	13,9	17,9	23,1	354,4	17,72	2
44	Tunus	21	22,3	21,7	21,7	20,8	23,5	22,2	22	22,7	22,7	22,3	20	19,9	20,8	21,3	21,6	21,9	22,5	21,4	20,8	433,1	21,66	2
45	Ürdün	2,5	1,5	6	10	11,8	5,2	3,5	2,3	3,7	-4,3	-4	0,9	-0,1	-2,9	-7,4	-5,7	-7,3	-1,1	3,1	3,2	20,9	1,05	2
46	Malezya	34,1	36,7	39,1	39,6	39,7	42,9	43,9	48,7	47,4	46,1	41,8	42	42,5	43,4	44,3	44,5	43,3	43,8	38,1	39,3	841,2	42,06	2
47	Uruguay	18	16,2	15,2	15,3	15,3	15,1	14,1	14,5	11,9	11,1	11,6	14,3	18,3	20,2	19,6	18,1	18,5	18,4	20,4	20,4	326,5	16,33	2
48	Venezuela	26,3	23,7	21,2	25,2	25,9	33,9	34,9	28,9	30,3	35,8	30,9	33,5	32,3	38,8	42,2	41,3	36,4	36,6	23,4	32,9	634,4	31,72	2

Kaynak: Gayri Safi Yurtiçi Tasarruf: World Bank, Gross Domestic Savings (% of GDP): 17.05.2019 tarihinde <https://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&series=NY.GDS.TOTL.ZS&country=sayfasından> erişilmiştir.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Esra GÖKBEŞE
Doğum Yeri ve Yılı : Kastamonu – 10.10.1994
Medeni Hali : Bekar
Yabancı Dili : İngilizce
E-posta : esragokbese@hotmail.com

Eğitim Durumu

Lise : Aytaç Eruz Lisesi / Kastamonu
Lisans : Karadeniz Teknik Üniversitesi– İktisat / Trabzon

Yayımları

Kandemir, O. & Gökbeşe, E. (2017). ‘Helal Turizmin Türkiye İçin Önemi ve Bölgesel Potansiyelin Değerlendirilmesine Yönelik Nitel Bir Araştırma: Kastamonu İli Örneği’. Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4(12), 299-314.